

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2024 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2024 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2024 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2024 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2024 r.....	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2024 r.....	7
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	8
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	9
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO ...	9
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	10
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	10
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2024 r.....	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2024 r.	14
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.....	16
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2024 r.....	18
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	21
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	108
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	125

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	126
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	136
VII. Wystąpienia legislacyjne	144
VIII. Opinie i stanowiska.....	145
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi..	148
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	149
Część 2	164
Wybór spraw indywidualnych	164

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2024 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	II kwartał 2024 r.
Wpływ ogółem	17 687
Sprawy nowe	6 027
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 467

W II kwartale 2024 roku w Biurze RPO przyjęto **517** interesantów oraz przeprowadzono **7 867** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	II kwartał 2024 r.	2024
wystąpień problemowych	60	147
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	24	76
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	0	0
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2	4
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	2	3
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	4	68
kasacji w sprawach karnych	29	44
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	1

skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	6
przystąpień do postępowania sądowego	7	11
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	3	5
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	1	2
Razem	111	292

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 912	37,7
	podjęto do prowadzenia	2 633	34,1
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	279	3,6
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 773	48,9
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 773	48,9
Inne	Razem	1 034	13,4
	przekazano wniosek wg. właściwości	150	1,9
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	376	4,9
	nie podjęto ¹	508	6,6
Razem		7 719	100

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2024 r.

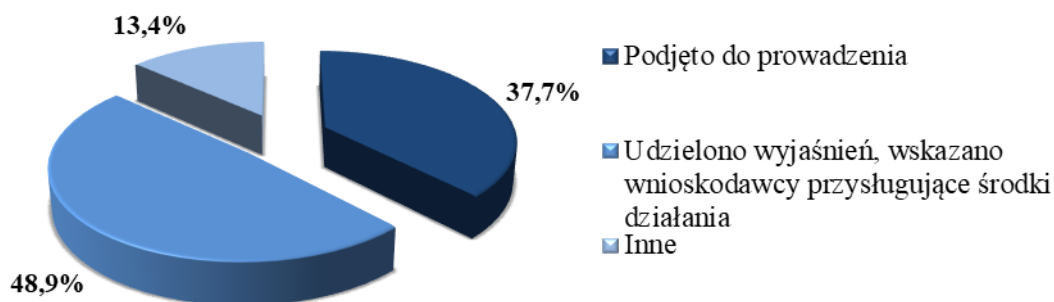

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	753	30,4
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	574	23,1
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	179	7,3
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	351	14,2
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	195	7,9
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	156	6,3
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 377	55,4
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 204	48,5
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	151	6,1
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	22	0,8
Razem		2 481	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

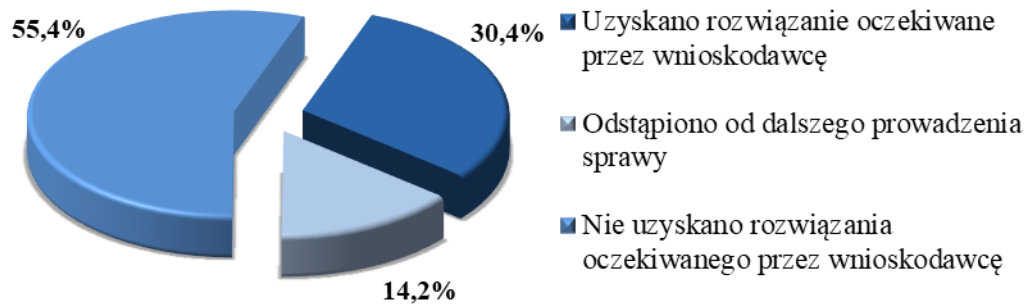

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2024 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1 303	21,6
prawo karne wykonawcze	615	10,2
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	651	10,8
prawo cywilne	841	14,0
prawo administracyjne i gospodarcze	636	10,6
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	471	7,8
równe traktowanie	1 071	17,8
Krajowy Mechanizm Prewencji	30	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	65	1,1
inne	344	5,7
Razem	6 027	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

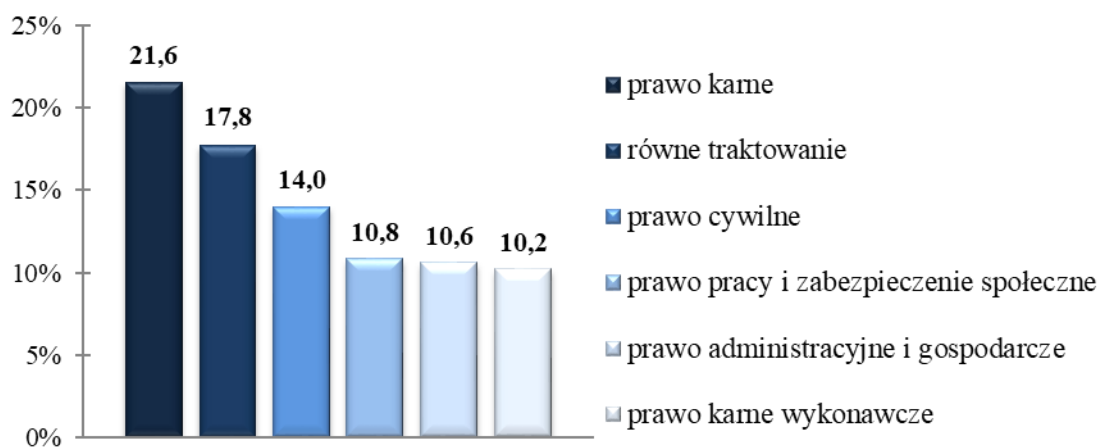

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

Problematyka	II kwartał 2024 r.
prawo karne	357
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	35
prawo cywilne	152
prawo administracyjne i gospodarcze	63
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	8
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	3
Razem	618

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

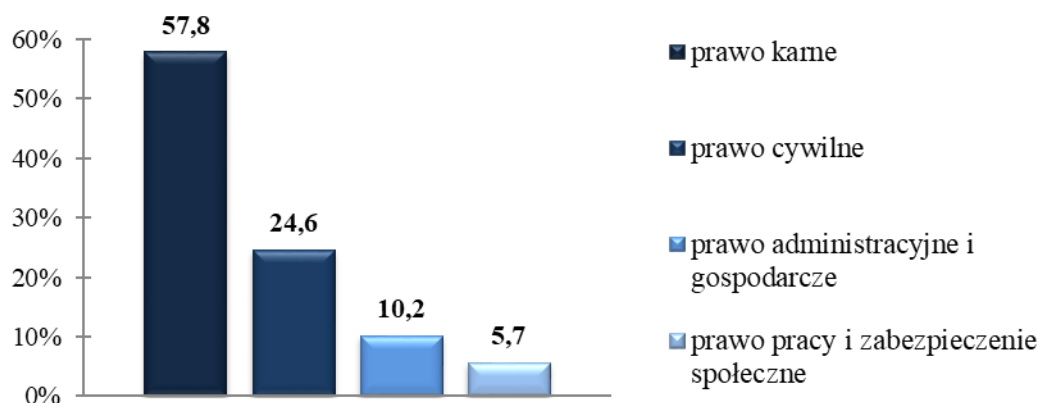
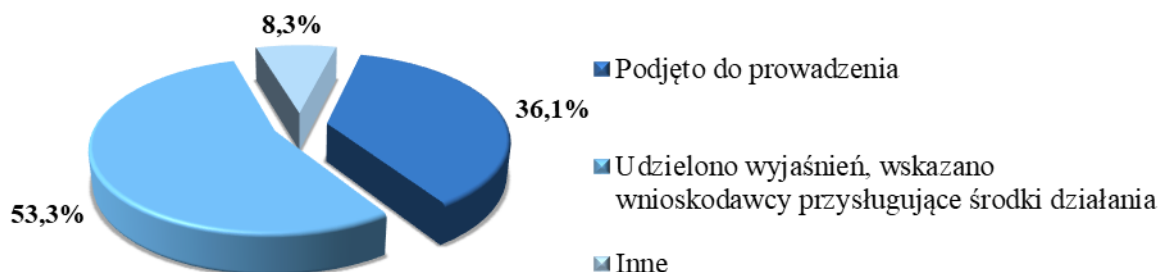

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	472	36,1
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	696	53,3
przekazano wniosek wg właściwości	9	0,7
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	48	3,7
nie podjęto*	82	6,2

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	151	12,1
prawo karne wykonawcze	78	6,3
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	71	5,7
prawo cywilne	381	30,6
prawo administracyjne i gospodarcze	146	11,7
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	38	3,1
równe traktowanie	371	29,8
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	1	0,1
inne	7	0,6
Razem	1 244	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

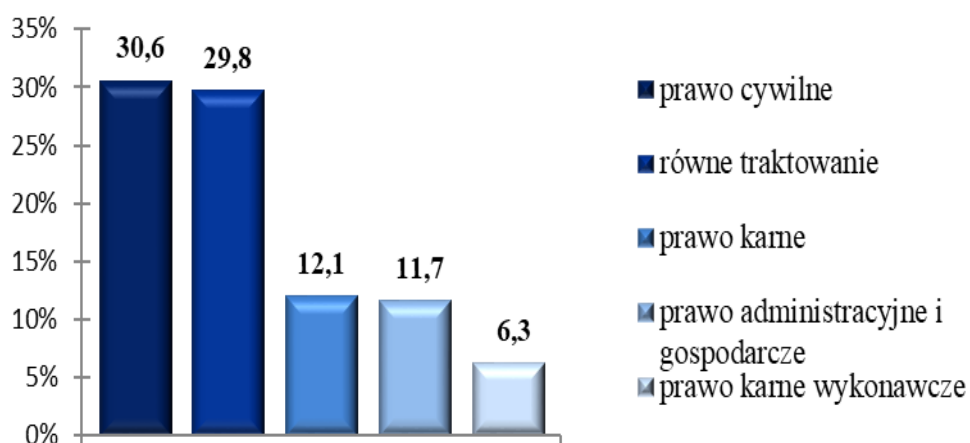

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2024 r.

1.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	04.04.2024 r.
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	04.04.2024 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.04.2024 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.04.2024 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	04.04.2024 r.
6.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w uroczystościach upamiętniających 14. rocznicę katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem. Złożenie wieńca pod Pomnikiem Ofiar Katastrofy Smoleńskiej na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Warszawa.	10.04.2024 r.
7.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w spotkaniu na temat więziennictwa w Ministerstwie Sprawiedliwości. Warszawa.	10.04.2024 r.
8.	Spotkanie przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z młodzieżą białoruską przebywającą w Polsce na zaproszenie Centrum Obrony Praw Człowieka „Wiosna” – białoruskiej organizacji zajmującej się prawami człowieka. Warszawa.	11.04.2024 r.
9.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami i przedstawicielkami Zespołu Ochrona Środowiska/Klimat Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Głównym tematem rozmowy były kwestie związane z prawem do oddychania czystym powietrzem i prawami pieszych do bezpiecznego poruszania się w przestrzeni miejskiej. Biuro RPO. Warszawa.	12.04.2024 r.
10	Udział Zastępcy RPO Valerego Vacheva w II Ogólnopolskim Dniu Widzialności Osób Transpłciowych. Poznań.	13.04.2024 r.
11	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z minister ds. polityki senioralnej Marzeną Okłą-Drewnowicz. Tematem rozmów były bieżące problemy seniorów i formy pomocy osobom starszym. Biuro RPO. Warszawa.	17.04.2024 r.

12	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z przedstawicielami Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej), przebywającymi z wizytą w Polsce. Rozmowa dotyczyła stanowiska RPO wobec nowelizacji ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa. Biuro RPO. Warszawa.	25.04.2024 r.
13	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w obchodach Święta Narodowego Trzeciego Maja. Warszawa.	03.05.2024 r.
14	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z Zastępcą Rzecznika Praw Dziecka Adamem Chmurą na temat współpracy w zakresie ochrony praw dzieci. Biuro RPO. Warszawa.	07.05.2024 r.
15	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z wiceminister sprawiedliwości i przedstawicielami Służby Więziennej dotyczące problemów więźniów w Polsce. Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa.	09.05.2024 r.
16	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	09.05.2024 r.
17	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	09.05.2024 r.
18	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	09.05.2024 r.
19	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	09.05.2024 r.
20	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	09.05.2024 r.
21	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielkami Zespołu Praw Kobiet Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Głównymi tematami spotkania były problemy niealimentacji oraz braku wypłaty świadczeń z ZUS dla matek i kobiet w ciąży. Biuro RPO. Warszawa.	24.05.2024 r.
22	Wizytacja Zastępcy RPO Valeriego Vacheva oraz Zastępcy Rzecznika Praw Dziecka Adama Chmury wraz z przedstawicielami obu urzędów w obszarze przygranicznym. Dubicze Cerkiewne, Stare Masiewo, Narewka, Krasne, Białystok.	04-05.06.2024 r.
23	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w hybrydowym posiedzeniu Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego przy Rzeczniku Praw Obywatelskich.	05.06.2024 r.

24	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	06.06.2024 r.
25	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	06.06.2024 r.
26	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.06.2024 r.
27	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.06.2024 r.
28	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	06.06.2024 r.
29	Spotkanie przedstawiciela BRPO ze studentami kierunku Prawo w Instytucie Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego, dotyczące ochrony praw człowieka - w szczególności praw migrantów oraz praw mniejszości narodowych. Kraków.	06-07.06.2024 r.
30	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z organizacjami społecznymi wspierającymi osoby ewakuowane z Ukrainy do Polski, które posiadają specjalne potrzeby. Biuro RPO. Warszawa.	13.06.2024 r.
31	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystych obchodach jubileuszu 75-lecia Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Lublin.	14.06.2024 r.
32	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Fundacji Client Earth Prawnicy dla Ziemi. Tematem spotkania były prawne aspekty walki ze zmianami klimatycznymi. Warszawa	19.06.2024 r.
33	Wizytacja przedstawicieli Biura RPO w strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Lesznowoli.	20.06.2024 r.
34	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Dyrektora Generalnego BRPO Michała Szwasta z Alicją Szatkowską - Prezeską MSPDiON i laureatką nagrody dra Macieja Lisa w ośrodku prowadzonym przez Milickie Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych Milicz. Milicz.	21.06.2024 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2024 r.

1.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Laskowcu – badanie prewencyjne.	02-04.04.2024 r.
2.	Zakład Poprawczy w Nowem nad Wisłą – sprawdzenie realizacji zaleceń powizytacyjnych.	02-05.04.2024 r.
3.	Areszt Śledczy w Hajnówce – badanie prewencyjne.	08-11.04.2024 r.
4.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	08.04.2024 r.
5.	Policyjna Izba Dziecka w Legnicy – badanie prewencyjne.	09.04.2024 r.
6.	Placówka Całodobowej Opieki „Grabina Sunrise” w Grabinie – badanie prewencyjne.	15.04.2024 r.
7.	Dom Pomocy Społecznej w Łodzi, przy ul. Sierakowskiego 65 – badanie prewencyjne.	15-18.04.2024 r.
8.	Oddział dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Czeladzi w Powiatowym Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej w Będzinie – badanie prewencyjne.	16-18.04.2024 r.
9.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Koronowie – badanie prewencyjne.	22-25.04.2024 r.
10.	Areszt Śledczy w Kielcach – badanie prewencyjne.	22-25.04.2024 r.
11.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Wołominie – badanie prewencyjne.	30.04.2024 r.
12.	Izba Zatrzymań przy Oddziale Żandarmerii Wojskowej w Lublinie – badanie prewencyjne .	07.05.2024 r.
13.	Zakład Karny w Kamińsku – badanie prewencyjne.	07-09.05.2024 r.
14.	Areszt Śledczy w Lublinie – badanie prewencyjne.	08-10.05.2024 r.
15.	Placówka Całodobowej Opieki Solankowe Tarasy w Inowrocławiu – badanie prewencyjne.	13.05.2024 r.
16.	Izba Wyrzeźwień Ośrodka Pomocy Osobom Uzależnionym i Ich Rodzinom w Chrzanowie – badanie prewencyjne.	13-15.05.2024 r.
17.	Domu Pomocy Społecznej w Bożenkowie – badanie prewencyjne.	14-15.05.2024 r.

18.	Ośrodek Opiekuńczo-Pielęgnacyjny „Zacisze” w Ogrodzieńcu – badanie prewencyjne.	15-16.05.2024 r.
19.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Poznaniu – badanie prewencyjne.	27.05.2024 r.
20.	Izba Wytrzeźwień – Stołeczny Ośrodek dla Osób Nietrzeźwych w Warszawie – badanie prewencyjne.	27-29.05.2024 r.
21.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji w Poznaniu – badanie prewencyjne.	28.05.2024 r.
22.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy KMP w Lesznie – badanie prewencyjne.	29.05.2024 r.
23.	Placówka Całodobowej Opieki - Dom Seniora Całodobowy Marianna Puciłowska w Zagościńcu – badanie prewencyjne.	03.06.2024 r.
24.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Studzieńcu – badanie prewencyjne.	04-06.06.2024 r.
25.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy KMP w Rzeszowie – badanie prewencyjne.	05.06.2024 r.
26.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy KMP w Krośnie – badanie prewencyjne.	06.06.2024 r.
27.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Rzeszowie – badanie prewencyjne.	07.06.2024 r.
28.	Zakład Karny w Łodzi – badanie prewencyjne.	10-13.06.2024 r.
29.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Straży Granicznej Morski Oddział Straży Granicznej w Gdańsku – badanie prewencyjne.	10-12.06.2024 r.
30.	Zakład Poprawczy w Gdańsku – badanie prewencyjne.	12-14.06.2024 r.
31.	Oddział Zewnętrzny Zakładu Karnego w Strzelcu Opolskim – badanie prewencyjne.	18-21.06.2024 r.
32.	Izba Wytrzeźwień w Zielonej Górze – badanie prewencyjne.	19-20.06.2024 r.
33.	Dom Pomocy Społecznej „Nad Potokiem” im. Bohdany „Danuty” Kijewskiej w Radomiu - badanie prewencyjne.	24-26.06.2024 r.
34.	Wojskowy Instytut Medyczny Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii w Warszawie – badanie prewencyjne.	24-26.06.2024.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji „Zjawisko dziadurzenia z perspektywy osób starszych”. Łódź.	11.04.2024 r.
2.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji zorganizowanej przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Centrów Zdrowia Psychicznego pt. „Zreformowany system ochrony zdrowia psychicznego w Polsce - wyzwania”. Ustronie Morskie.	11-14.04.2024 r.
3.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w XVI Międzynarodowej Konferencji Praw Człowieka, której hasłem jest: „75 lat oddziaływania Rady Europy na kształtowanie europejskiej przestrzeni prawnej w obszarach demokracji, praworządności i ochrony praw człowieka”. Warszawa.	14-16.04.2024 r.
4.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji „Uchodźcy ukraińscy w Polsce. Doświadczenia i wyzwania w dwa lata po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie”. Rzeszów.	17.04.2024 r.
5.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji naukowej pt.: „Polityka zrównoważonego oświetlenia zewnętrznego. Aspekty prawne, polityczne, środowiskowe i techniczne”. Uniwersytet Gdański.	19.04.2024 r.
6.	Udział przedstawiciela BRPO w Konferencji „Prerogatywy władzy - zapomniane pojęcia języka prawniczego czy figura retoryczna?”. Łódź.	19.04.2024 r.
7.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji IX Forum Kierowników IT w Administracji. Zakopane.	22-24.04.2024 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w panelu dyskusyjnym w ramach debaty lokalnej pod hasłem „Szkoła bez barier - jak tworzyć przyjazne przestrzenie edukacyjne dla uczniów i uczennic w spektrum autyzmu, z neurotrudnościami i własnymi potrzebami”. Kutno.	24.04.2024 r.
9.	Wygłoszenie prelekcji przez przedstawiciela BRPO dla funkcjonariuszy Policji w ramach szkolenia z zakresu „Organizacja przyjmowania, rozpatrywania i załatwiania skarg w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Gdańsku i jednostkach podległych”. Jurata.	25.04.2024 r.
10.	Udział przedstawiciela BRPO w XXX Jubileuszowym Kwidzyńskim Forum Teatralnym Placówek Kształcenia Specjalnego organizowanym przez Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Kwidzynie.	25.04.2024 r.

11.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji „Samorząd a państwo - formy uspołecznienia demokracji” połączony z jubileuszem dra Jacka Sobczaka, UMCS. Lublin.	25.04.2024 r.
12.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji „Integrity Partners Cloud Days - cyberbezpieczeństwo napędzane AI”. Nowa Wieś koło Żyrardowa.	25-26.04.2024 r.
13.	Udział przedstawiciela BRPO w Ogólnopolskiej Konferencji Krajowej Reprezentacji Doktorantów. Gdańsk.	25-28.04.2024 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w XVI Europejskim Kongresie Gospodarczym. Katowice.	05-07.05.2024 r.
15.	Udział przedstawiciela BRPO w Jubileuszowej Konferencji Naukowej z okazji wydania 50-tego numeru Czasopisma Naukowego „Horyzonty Polityki”. Kraków.	20.05.2024 r.
16.	Seminarium „Pałący problem – uzależnienie od palenia tytoniu i wyzwania dla polityki antynikotynowej”. Biuro RPO. Warszawa.	22.05.2024 r.
17.	Udział przedstawiciela BRPO w charakterze prelegenta w konferencji „Forum Cooperante. Horyzonty prawa”, organizowanej przez WPIA Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź.	22.05.2024 r.
18.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w kongresie „Nauka dla społeczeństwa”, w trakcie którego został uhonorowany nagrodą „Perspektywy nauki” za działania mające na celu poprawę dostępności do pełnego udziału w procesie kształcenia podnoszenia kwalifikacji i wiedzy naukowej osób z niepełnosprawnościami.	10.06.2024 r.
19.	Udział Dyrektora Generalnego BRPO Michała Szwasta w VII Forum Kadr i Płac w Administracji. Toruń.	12-14.06.2024 r.
20.	Udział przedstawicieli BRPO w X Międzynarodowym Kongresie EkoForum Inwestycje Energetyczne a Rozwój Polski. Supraśl.	13-15.06.2024 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w debacie pt. „Współczesne wyzwania państwa i prawa” z okazji 75-lecia Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Lublin.	14.06.2024 r.
22.	Seminarium „Roślinne Posiłki – Program Roślinna Szkoła” organizowane wspólnie z Green Rev Institute. Biuro RPO. Warszawa.	19.06.2024 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2024 r.

1.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z ambasadora ds. praw osób LGBT+ Francji Jeana-Marca Berthona. Spotkanie poświęcone było kwestiom związanym z prawami osób LGBT+.	05.04.2024 r.
2.	Spotkanie przedstawiciela BPRO w ramach stałej współpracy z ENNHRI i innymi krajowymi organami ochrony praw człowieka. Wydarzenie ma na celu opracowanie materiałów na potrzeby zwiększenia na poziomie krajowym świadomości na temat mandatu i roli organów ochrony praw człowieka, zgodnie z międzynarodowymi i regionalnymi standardami. Bruksela, Belgia.	09-11.04.2024 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w spotkaniu na zaproszenie Pani Ambasador Orsoly Kovács, w Ambasadzie Węgier. Warszawa.	10.04.2024 r.
4.	Udział przedstawicielki BRPO w wydarzeniu Equinet, podczas którego odbędą się spotkania grupy roboczej dot. równości płci. Bruksela, Belgia.	10-11.04.2024 r.
5.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji nt. europejskiego prawa rodzinnego, organizowanej przez IAFL Introduction to European Family Law we współpracy ze Szkołą Prawa Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach. Saloniki, Grecja.	16-18.04.2024 r.
6.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach organizowanych przez Equinet dla ekspertów z organów ds. równości do składania ekspertyz i opinii amicus curiae w postępowaniach przed sądami krajowymi i europejskimi oraz spotkaniu grupy roboczej Equinet ds. prawa równościowego. Dublin, Irlandia.	16-19.04.2024 r.
7.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z Andym Detaille, Dyrektorem Departamentu Praworządności UE i Migracji w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Belgii oraz z Marie Haeverans z Ministerstwa Spraw Zagranicznych Belgii, Antoine'em Missonne z Przedstawicielstwa Belgii przy UE, Arthurem d'Anethan i Jannesem Dewulf z Ambasady Belgii w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	17.04.2024 r.
8.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w zgromadzeniach ogólnych Globalnego Związku Krajowych Instytucji Ochrony Praw Człowieka (Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI) i Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (European Network	05-07.05.2024 r.

	of National Human Rights Institutions, ENNHRI), Siedziba ONZ. Genewa, Szwajcaria.	
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w 13. Światowej Konferencji oraz Zgromadzeniu Ogólnym International Ombudsman Institute. Haga, Holandia.	14-16.05.2024 r.
10.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z ambasadorem Australii w Polsce Benjaminem Hayesem, ambasadorem Norwegii w Polsce Øysteinem Bø i ambasador Kanady w Polsce Catherine Godin. Dyplomaci wręczyli Rzecznikowi list poparcia dla działań na rzecz równych praw społeczności LGBTQIA+. Biuro RPO. Warszawa.	17.05.2024 r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu 14. Sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (OEWGA – Open-ended Working Group on Ageing). Nowy Jork, USA.	18-25.05.2024 r.
12.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z Carlien Scheele, dyrektorką Europejskiego Instytutu ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) wraz z delegacją. EIGE to unijna agencja, która działa na rzecz równouprawnienia płci w UE i poza jej granicami. Biuro RPO. Warszawa.	21.05.2024 r.
13.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z delegacją szwedzkiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Biuro RPO. Warszawa.	21.05.2024 r.
14.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji organizowanej przez Equinet i Komisję Europejską: „Tackling Anti-Muslim Hatred”. Tematem wydarzenia było zwalczanie nienawiści wobec muzułmanów i promowanie wartości równości. Bruksela, Belgia.	22-23.05.2024 r.
15.	Udział przedstawiciela RPO w warsztatach Europejskiego Forum NPM dot. monitorowania praw i warunków materialnych tymczasowego aresztowania, organizowane przez Radę Europy w ramach projektu „Wsparcie Rady Europy dla unijnej sieci organów monitorujących więzienia”. Strasburg, Francja.	03-05.06.2024 r.
16.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z delegacją misji obserwacji wyborów Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR), która przebywała w Polsce w związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego. Biuro RPO. Warszawa.	05.06.2024 r.

17.	<p>Udział przedstawiciela BRPO w konferencji organizowanej przez Komisję Europejską dotyczącej nowo przyjętych dyrektyw ustanawiających standardy dla organów ds. równości. Spotkanie ma na celu omówienie wyzwań związanych z wdrożeniem standardów do prawa krajowego, z uwzględnieniem autonomii instytucjonalnej w państwach członkowskich oraz postanowień dyrektyw odnoszących się do pozycji ustrojowej, niezależności, zakresu kompetencji i środków do realizacji zadań. Bruksela, Belgia.</p>	05-07.06.2024 r.
18.	<p>Spotkanie przedstawicieli RPO z delegacją Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Policji i społeczeństwa obywatelskiego z Armenii. Biuro RPO. Warszawa.</p>	12.06.2024 r.
19.	<p>Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z delegacją Etiopskiej Komisji ds. Praw Człowieka. Biuro RPO. Warszawa.</p>	28.06.2024 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Minister Edukacji (VII.7031.38.2023 z 3 kwietnia 2024 r.) – w sprawie zasad udzielania rodzicom informacji dotyczących uczniów pełnoletnich.

Od dłuższego czasu we wnioskach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich pojawia się kwestia traktowania uczniów i uczennic pełnoletnich, związana ze stosowaniem w szkołach ponadpodstawowych art. 44e ust. 2 ustawy o systemie oświaty (dalej jako: „u.s.o.”). Powyższy przepis stanowi, że oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców. Rodzice ucznia mają także prawo wglądu do jego sprawdzonych i ocenionych prac oraz dokumentacji dotyczącej egzaminów. Regulacje dotyczące szkół dla dorosłych, branżowych szkół II stopnia i szkół policealnych są bardziej precyzyjne – tu oceny są jawne dla słuchacza, a w przypadku niepełnoletniego słuchacza, również dla jego rodziców.

Ministerstwo Edukacji Narodowej stało dotychczas na stanowisku, że dostęp do informacji o funkcjonowaniu czy trudnościach w szkole ucznia pełnoletniego mieści się w ciężącym na rodzicach obowiązku osobistego starania się o jego wychowanie. MEN tłumaczył, że możliwość wglądu rodziców uczniów do informacji o postępach w nauce dzieci – uczniów pełnoletnich ma uzasadnienie, ponieważ osoby te nie są jeszcze w stanie samodzielnie się utrzymać i uczą się w szkołach dla młodzieży. Szkoła, do której uczęszcza młodzież, nie jest zobowiązana do pozyskania zgody od pełnoletniego ucznia, aby przekazać jego rodzicom informację o ocenach. Jednocześnie podkreślono, że Minister Edukacji Narodowej stworzył regulacje prawne, zapewniające uczniom pełnoletnim możliwość decydowania o swoim statusie podczas pobierania nauki w szkole dla młodzieży.

Znacząca część uczniów i uczennic zapewne akceptuje fakt, że ich rodzice lub opiekunowie, chcąc zapewnić im wsparcie, zasięgają informacji o ich postępach w szkole. Zaangażowanie rodziców w sprawy szkolne ich dzieci stanowi normę społeczną, która nie ustaje w momencie osiągnięcia przez nie pełnoletności. Wyraźne są jednak głosy domagające się możliwości złożenia przez dorosłych uczniów oświadczenia o tym, iż nie wyrażają oni zgody na przekazywanie rodzicom informacji o ich sytuacji związanej z edukacją. Brak zgody może mieć związek z konfliktem z rodzicami, ograniczeniem ich praw rodzicielskich, zerwanymi relacjami lub decyzją ucznia o samodzielnym życiu.

W ostatnich latach znacznie zwiększyła się wiedza na temat praw i wolności przysługujących uczniom i uczennicom, a także presja na szkoły w zakresie ich respektowania. Należy jednocześnie dążyć do tego, aby dyrektorzy szkół oraz nauczyciele, działając w warunkach różnych oczekiwań ze strony członków społeczności szkolnej, nie byli zmuszeni mierzyć się ze sprzecznymi interpretacjami prawa oświatowego. Przepisy odnoszące się do udzielania rodzicom informacji muszą być zatem jasne. W konsekwencji, w ocenie RPO, powinny one uwzględniać zarówno odmienną sytuację prawną uczniów pełnoletnich, jak i skomplikowane relacje, które mogą mieć miejsce w rodzinie.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie opinii w sprawie potrzeby zainicjowania prac legislacyjnych, które miałyby na celu lepszą ochronę danych pełnoletnich uczniów i uczennic szkół ponadpodstawowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji w piśmie z 16 maja 2024 r. poinformowała, że do Ministerstwa Edukacji Narodowej od 2013 r. wpłynęły dwie skargi w zakresie informowania rodziców uczniów pełnoletnich o postępach w nauce oraz uzyskanych przez nich ocenach. Obie sprawy, zgodnie z właściwością, zostały przekazane do Kuratorów Oświaty. Zapytania były również zgłaszane drogą mailową i telefoniczną w tej kwestii. Ministerstwo Edukacji Narodowej dostrzega potrzebę weryfikacji przepisów oświatowych dot. uczniów pełnoletnich. Przedmiotowa sprawa jest obecnie analizowana przez Zespół Praw i Obowiązków Ucznia przy Ministrze Edukacji, który to zespół zarekomenduje Ministrowi Edukacji propozycje zmian legislacyjnych dot. praw ucznia, z uwzględnieniem praw uczniów pełnoletnich.

Ministra Finansów (VII.520.14.2021 z 3 kwietnia 2024 r.) – w sprawie centralnego rejestru umów pracowników jednostek sektora finansów publicznych.

W dotychczasowej korespondencji w sprawie centralnego rejestru umów pracowników jednostek sektora finansów publicznych, Rzecznik Praw Obywatelskich, mając na uwadze ochronę prawa do prywatności i danych osobowych, wyrażał zastrzeżenia odnośnie do regulacji przewidujących obowiązek prowadzenia przedmiotowego rejestru.

Wątpliwości budzi kwestia określenia zakresu podmiotowego i przedmiotowego projektowanego rejestru publicznego, o którym mowa w art. 34a ustawy o finansach publicznych. Jak wskazywał RPO, brak konkretnych norm ustawowych oraz wytycznych wskazujących na zakres informacji, które mają być ujawnione w publicznym rejestrze, rodzi problemy interpretacyjne, a w dalszej kolejności ryzyko naruszenia prawa do prywatności i ochrony danych osobowych obywateli. Pomimo faktu, że

przepisy służą realizacji uzasadnionego interesu publicznego w postaci transparentności wydatków publicznych oraz zapewnienia dostępu do informacji publicznej, ich wykładnia może prowadzić do ujawnienia informacji odnoszących się do sfery prywatnej pracownika podlegającej ochronie.

Należy zauważyć, że w świetle przywoływanego we wcześniejszych wystąpieniach orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów administracyjnych, nie wszystkie informacje dotyczące umowy o pracę osób zatrudnionych w jednostkach sektora publicznego stanowią informację publiczną, która powinna być udostępniona w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej. Należy więc zaznaczyć, że w analizowanych regulacjach konieczne jest dookreślenie m.in. kręgu podmiotów, tj. osób pełniących funkcje publiczne, wobec których zakres dopuszczalnej ingerencji w sferę prywatności jest ujmowany znacznie szerzej, czy wartości przedmiotu umowy, tj. wskazanie, jakie konkretne składniki wynagrodzenia za pracę powinny zostać ujawnione. Konieczne jest zatem przyjęcie konkretnych wytycznych, które będą umożliwiły określenie danych podlegających ujawnieniu w rejestrze umów, a także danych, które powinny podlegać anonimizacji/wyłączeniu z udostępnienia w tym rejestrze. Należy przy tym podkreślić, że wykładnia znowelizowanych przepisów ustawy o finansach publicznych powinna odbywać się przy zachowaniu odpowiedniej równowagi między konstytucyjnymi wartościami, tj. jawnością informacji publicznej oraz prywatnością osoby pełniącej funkcję publiczną, uwzględniając aktualne orzecznictwo sądowe w tym obszarze. Co ważne, zakres danych gromadzonych i udostępnianych w rejestrze publicznym powinien mieć podstawę ustawową.

Ponadto, jak już Rzecznik wskazywał we wcześniejszych wystąpieniach, należy zwrócić uwagę na konieczność dostosowania rejestru do wymogów wynikających z ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych. Tymczasem w ustawie brak jest jakichkolwiek regulacji odnoszących się do zasad przetwarzania danych osobowych w rejestrze, m.in. wskazania administratora danych osobowych, czy okresu przechowywania danych/czasu, po jakim dane będą usuwane z rejestru. Należy również mieć na uwadze konieczność dokonania kompleksowych zmian ustawodawczych w odniesieniu do rejestrów publicznych, ujawniających informacje odnoszące się do sfery majątkowej obywateli, w tym m.in. do rejestru beneficjentów rzeczywistych.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawianych dotychczas wątpliwości w zakresie regulacji dotyczących publicznego rejestru umów, a także wskazanie, jakie zostały podjęte działania w tym obszarze.

Minister Finansów w piśmie z 26 kwietnia 2024 r. wyjaśnił, że w ramach prowadzonych prac nad zgłaszanymi do ministerstwa wątpliwościami dotyczącymi rejestru umów, o którym mowa w art. 34a ust. 1 ustawy o finansach publicznych (dalej jako: „rejestr umów JSFP”), został powołany zespół do opracowania wstępnej koncepcji rejestru umów jednostek sektora finansów publicznych. W efekcie współpracy zespołu z ekspertami zewnętrznymi zarekomendowana została potrzeba kilku istotnych zmian dotychczasowej koncepcji realizacji rejestru umów JSFP, np.: uniezależnienie regulacji dotyczących rejestru umów JSFP od regulacji przewidzianych w ustawie o dostępie do informacji publicznej czy określenie zasad wyłączania jawności danych ujmowanych w rejestrze umów JSFP. Szczegółowe regulacje w zakresie zmian prawnych dotyczące rejestru umów JSFP będą dopracowywane w ramach procesu legislacyjnego poprzedzonego m.in. współpracą z grupą roboczą ekspertów zewnętrznych w zakresie aspektów technologiczno-organizacyjnych.

Ministra Finansów (V.511.646.2021 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie sytuacji podatkowej osób samotnie wychowujących dzieci.

Sytuacja podatkowa osób samotnie wychowujących dzieci od dłuższego czasu pozostaje przedmiotem szczególnej troski Rzecznika Praw Obywatelskich. Temat ten jest bardzo często poruszany przez obywateli w skargach kierowanych do Biura RPO, w szczególności po reformie tzw. Polskiego Ładu. Wówczas bowiem ustawodawca postanowił w sposób zasadniczy zmodyfikować konstrukcję podatkową, funkcjonującą w polskim porządku prawnym od lat 90. XX w., likwidując możliwość preferencyjnego rozliczenia się przez rodziców samotnie wychowujących dzieci.

W obecnym brzmieniu przepisy prawa stanowią, że od dochodów jednego rodzica lub opiekuna prawnego, podlegającego obowiązkowi podatkowemu, będącego panną, kawalerem, wdową, wdowcem, rozwódką, rozwodnikiem, osobą, w stosunku do której orzeczono separację w rozumieniu odrębnych przepisów, lub osobą, której małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich lub odbywa karę pozbawienia wolności, jeżeli ten rodzic lub opiekun w roku podatkowym samotnie wychowuje dzieci: małoletnie; pełnoletnie, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymywały zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną; pełnoletnie do ukończenia 25. roku życia, uczące się w szkołach, o których mowa w przepisach regulujących system oświatowy lub szkolnictwo wyższe, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innym państwie; podatek może być określany w podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy dochodów osoby samotnie wychowującej dzieci na wniosek wyrażony w rocznym zeznaniu podatkowym. Niemniej jednak, pomimo zgłaszanych zastrzeżeń, ustawodawca postanowił wprowadzić istotne ograniczenie w

zasadach wspólnego rozliczenia się dla rodziców samotnie wychowujących dzieci. Wprowadzono bowiem do porządku prawnego regulację, zgodnie z którą ww. sposób opodatkowania nie ma zastosowania do osoby, która wychowuje wspólnie z drugim rodzicem albo opiekunem prawnym co najmniej jedno dziecko, w tym również gdy dziecko jest pod opieką naprzemienną, w związku z którą obydwójgu rodzicom zostało ustalone świadczenie wychowawcze.

W stanie prawnym obowiązującym do dnia 31 grudnia 2021 r. sądy administracyjne stały na korzystnym dla podatników stanowisku, zgodnie z którym skoro samotnie wychowującą dziecko jest osoba, która w oznaczonym czasie sama zajmuje się dzieckiem i faktycznie wychowuje dziecko bez udziału drugiego z rodziców, to w sytuacji, gdy oboje rodzice sprawują opiekę nad dzieckiem oddzielnie, w innym miejscu, naprzemiennie, a więc nie wspólnie, to prawo do skorzystania z preferencyjnego opodatkowania może mieć każdy z rodziców. Niestety, aktualnie można zaobserwować praktyki organów podatkowych, polegające na odmawianiu możliwości preferencyjnego rozliczenia się osobom rozwiedzionym, faktycznie samotnie wychowującym dziecko, w sytuacji gdy nie jest ono objęte systemem opieki naprzemiennnej, ale utrzymuje kontakt z drugim rodzicem. Organy podatkowe stoją zatem na stanowisku, zgodnie z którym jakkolwiek udział rodzica w wychowywaniu dziecka (nawet sprowadzający się do utrzymywania kontaktów) automatycznie przekreśla możliwość skorzystania z preferencyjnego opodatkowania przez rodzica faktycznie ponoszącego ciężar samotnego wychowania dziecka. Tym samym, za osobę samotnie wychowującą dziecko organy uznają wyłącznie osobę, która w określonej sytuacji, w określonym czasie zupełnie sama (bez udziału drugiej osoby) zajmuje się wychowywaniem dziecka, stale troszczy się o jego byt materialny i rozwój emocjonalny.

W ocenie Rzecznika, nie sposób zgodzić się z powyższą wykładnią prezentowaną przez organy podatkowe. Takie działania zdają się przeczyć polityce prorodzinnej państwa, której celem jest zapewnienie systemowego wsparcia dla rodziców, zwłaszcza w przypadku samotnego wychowywania dzieci.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska wobec zasygnalizowanego problemu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 2 maja 2024 r. wyraził przekonanie, że obecnie funkcjonujące rozwiązania podatkowe zawarte w ustawie o PIT realizują wytyczną, aby dobro rodziny było priorytetem w zakresie kreowania polityki społecznej i gospodarczej państwa. Świadczy o tym różnorodność ulg podatkowych, które są adresowane, między innymi, do opiekunów i rodziców, małżonków, osób z niepełnosprawnościami lub członków ich rodzin, a także do osób

znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Minister nie znajduje obecnie uzasadnienia do zmiany aktualnych przepisów lub wydawania objaśnień podatkowych ich dotyczących. W odpowiedzi podkreślono również, że w wydawanych interpretacjach indywidualnych wykładnia przepisów dotyczących preferencyjnego rozliczenia osób samotnie wychowujących dzieci nie jest dokonywana w sposób zawężający, ani rozszerzający.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7204.35.2015 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Reforma systemu gospodarowania odpadami komunalnymi przeprowadzona ustawą o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, której istotą było przekazanie gminom zadania organizacji odbioru odpadów komunalnych od mieszkańców w zamian za uiszczaną przez nich opłatę, jest źródłem stałych skarg obywateli wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Obok kwestii takich jak jakość usług zapewnianych przez gminy, procedury stosowane przy ustalaniu opłat czy prawa członków spółdzielni/wspólnot mieszkaniowych w ramach systemu, motywem przewodnim tych skarg była i pozostaje niewspółmierność opłat ponoszonych na rzecz gmin do faktycznie wytwarzanych odpadów.

Zdaniem Rzecznika niewątpliwym jest to, że wprowadzenie tego rodzaju daniny publicznej nie może prowadzić do sytuacji, w których niektórzy wytwórcy odpadów komunalnych będą ponosić finansowe odium zagospodarowania odpadów w stopniu „oczywiście nieproporcjonalnym” w stosunku do objętości lub rodzaju odpadów, które mogą wytwarzać. Tego rodzaju skutek byłby sprzeczny z naczelną zasadą gospodarki odpadami, jaką jest zasada „zanieczyszczający płaci”.

Spośród metod ustalania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (dalej jako: „u.c.p.g.”), biorąc pod uwagę samo pojęcie odpadów komunalnych (tj. pochodzących z gospodarstw domowych, odpadów „bytowych”), najlepiej pozwala na realizację zasady „zanieczyszczający płaci” metoda uzależniająca wysokość opłaty od liczby mieszkańców danej nieruchomości. Pozostałe metody ustalania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi („od zużycia wody”, „od powierzchni lokalu mieszkalnego”, „od gospodarstwa domowego”) w mniejszym lub większym stopniu generują przypadki oczywiście nieproporcjonalnego obciążenia opłatą niektórych uczestników systemu. Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach zawiera jedynie szcątkowe uregulowania, zmierzające do ograniczenia występowania tego rodzaju przypadków. Wobec tego, w praktyce, realizacja wymogów wynikających z prawa unijnego (realizacja

zasady „zanieczyszczający płaci” w kontekście opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi) pozostawiona zostaje gminom.

Gminy, formalnie, zostały przez ustawodawcę wyposażone w narzędzia, które powinny umożliwić urzeczywistnienie zasady „zanieczyszczający płaci” przy określaniu wysokości opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Stosowanie tych narzędzi przez gminy napotyka jednak na problemy natury praktycznej, przede wszystkim związane z określeniem odpowiedniej wysokości stawek opłat, wynikającej z konieczności zapewnienia zbilansowania systemu gospodarowania odpadami. Skargi, jakie wpływają do Rzecznika wskazują, że proste (bez kryteriów różnicujących wysokość opłat) stosowanie przez gminy metod „od zużycia wody”, „od powierzchni lokalu”, czy „od gospodarstwa domowego” nie należy do rzadkości. Tym samym, znacząca może być skala przypadków oczywiście niesprawiedliwego obciążania opłatami niektórych uczestników systemu.

Zasygnalizowane w niniejszym piśmie zastrzeżenia interesariuszy systemu dotyczące ustalania opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi, wymagają stosownej reakcji władz publicznych. W ocenie RPO, perspektywa 10-letniego funkcjonowania obecnego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi jest znakomitą okazją do podjęcia dyskusji o jego niezbędnych, a zmierzających także do rzeczywistej i pełnej realizacji zasady „zanieczyszczający płaci”, korektach.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w tym przedmiocie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 26 kwietnia 2024 r. zapewnił, że kwestie sprawnego i sprawiedliwego naliczania opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi są przedmiotem prac w Ministerstwie. Te prace toczą się przy współudziale przedstawicieli samorządów w ramach prac Zespołu doradczego do spraw systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami. Zespół ten został powołany zarządzeniem z dnia 23 listopada 2020 r. przez Ministra Klimatu i Środowiska i kontynuuje swoje prace. Powołanie Zespołu wynikało z konieczności dostosowania krajowych rozwiązań do przepisów Unii Europejskiej, a także poprawy sytuacji na rynku gospodarki odpadami. Ostatnie prace Zespołu obejmowały wprowadzenie rozwiązań umożliwiających gminom sprawniejsze weryfikowanie informacji dotyczących liczby osób zamieszkujących daną nieruchomość, tak aby stosowanie metody „od osoby” było łatwiejsze i w miarę możliwości szerzej stosowane. Ponadto odpowiadając na postulaty mieszkańców, samorządów i przedsiębiorców w 2021 r. wprowadzono zmiany do ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach umożliwiające odejście od odpowiedzialności zbiorowej w przypadku niedopełnienia obowiązku

selektywnego zbierania odpadów komunalnych w budynkach wielolokalowych. Ministerstwo jest również zaangażowane we wdrażanie przepisów realizujących zasadę „zanieczyszczający płaci”, tak aby były one spójne z przepisami na poziomie unijnym i żeby producenci poszczególnych produktów byli odpowiedzialni (m.in. finansowo) za odpady, które powstają z produktów wprowadzonych przez nich na rynek.

**Minister Zdrowia oraz Ministra Rozwoju i Technologii
(V.7013.375.2024 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie bezpieczeństwa
lekowego w kraju.**

Wykaz produktów leczniczych o krytycznym znaczeniu, został opublikowany przez Komisję Europejską (KE), wraz z Europejską Agencją Leków (EMA) i szefami agencji leków (HMA) państw członkowskich. Wykaz ten zawiera 200 substancji czynnych wykorzystywanych w lekach, uznawanych za krytyczne dla systemów opieki zdrowotnej w całej Unii Europejskiej, dla których w celu uniknięcia niedoborów należy zagwarantować ciągłość dostaw. Powyższy wykaz jest ważnym narzędziem wspierającym wysiłki UE na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa dostaw i zapobiegania niedoborom leków o krytycznym znaczeniu. Umieszczenie na liście nie oznacza możliwości wystąpienia w najbliższej przyszłości niedoboru danego leku. Oznacza natomiast, że zapobieganie niedoborom tych leków jest szczególnie ważne, ponieważ mogą wyrządzić znaczne szkody pacjentom i stanowić poważne wyzwania dla systemów opieki zdrowotnej. Natomiast lek uważa się za krytyczny, jeśli jest stosowany w leczeniu poważnych chorób i w przypadku niedoboru nie można go łatwo zastąpić innymi lekami.

Na liście znajdują się substancje czynne o szerokim spektrum terapeutycznym, w tym szczepionki i leki stosowane w chorobach rzadkich. Wobec czego, na tym wykazie znajdują się leki, które są istotne dla ratowania zdrowia i życia obywateli. Na niedobory produktów leczniczych zwrócili uwagę Krajowi Producenci Leków, wskazując, że w ostatnich latach wielokrotnie doszło do zaburzenia dostaw produktów leczniczych o fundamentalnym znaczeniu dla zdrowia obywateli. Za niezbędne wskazali opracowanie listy leków i substancji czynnych do ich produkcji - krytycznych dla bezpieczeństwa zdrowotnego pacjentów w Polsce wraz ze stworzeniem systemu produkcji kontraktowej. Na istotność wprowadzenia wykazu leków krytycznych zwrócili uwagę również eksperci podczas IX Kongresu Wyzwań Zdrowotnych (Health Challenges Congress – HCC). Ponadto w przestrzeni publicznej pojawiają się głosy ekspertów dotyczące konieczności wprowadzenia mechanizmów koordynujących działania dwóch Ministerstw w odniesieniu do polityki lekowej.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyrażenie stanowiska w podnoszonej sprawie w zakresie działań podejmowanych przez oba resorty.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 24 kwietnia 2024 r. wskazał, że problemy związane z niedoborami leków identyfikowane są w Europie od wielu lat, niemniej jednak nasiliły się one na początku 2020 r. wraz z wybuchem pandemii COVID-19 i pokazały, że oparcie bezpieczeństwa lekowego Polski, a nawet całej Europy o globalne łańcuchy dostaw jest niebezpieczne. Z uwagi na istotność powyższego problemu, a także mając na względzie rozpoczęte w tamtym czasie dyskusje na forum UE w zakresie budowania autonomii strategicznej, której celem jest wzmocnienie odporności i zwiększenie niezależności UE od podmiotów zewnętrznych, w dniu 26 lutego 2021 r. Minister Rozwoju, Pracy i Technologii powołał Zespół do spraw aktywnych substancji farmaceutycznych. Jednocześnie w związku z rozpoczęciem w 2021 r. prac nad przygotowaniem Krajowego Planu Odbudowy, MRiT zgłosiło działanie dotyczące rozwój potencjału sektora leków i wyrobów medycznych. Zgodnie z założeniem powyższe działanie składa się z dwóch elementów: reformy oraz inwestycji. W ramach reformy MRiT planuje przyjęcie listy aktywnych substancji farmaceutycznych kluczowych dla zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli, która będzie podstawą do ubiegania się o wsparcie w ramach inwestycji na budowę lub rozbudowę infrastruktury do produkcji API oraz leków (generycznych i biopodobnych).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 2 maja 2024 r. wyjaśnił, iż Minister Zdrowia w ramach posiadanych narzędzi podejmuje wszelkie niezbędne działania i interwencje w celu monitorowania oraz poprawy dostępności produktów leczniczych, jednak powstawanie lokalnych niedoborów rynkowych poszczególnych leków nie zawsze jest możliwe do przewidzenia. W związku z powyższym obecnie nie ma planów przygotowania listy leków krytycznych.

Minister Zdrowia (V.7013.342.2024 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie jakości posiłków w szpitalach.

Problematyka jakości posiłków w szpitalach od wielu lat pozostaje przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. W dotychczasowych wystąpieniach Rzecznik wskazywał w szczególności na doniosłość wydania przez Ministra Zdrowia rozporządzenia określającego wymagania obowiązujące przy prowadzeniu żywienia zbiorowego w szpitalach.

W odpowiedzi kolejni Ministrowie Zdrowia powoływali się na fakultatywny charakter upoważnienia z art. 72 ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, dotyczącego wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia

zbiorowego typu zamkniętego, mając na względzie normy żywienia oraz wymagania zdrowotne. Uwadze RPO nie uszło, iż w minionej kadencji Parlamentu został złożony projekt ustawy, który sformułował obligatoryjną delegację ustawową dla ministra właściwego do spraw zdrowia, dotyczącą uregulowania wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia zbiorowego typu zamkniętego. Projekt ten nie doczekał się jednak uchwalenia, zaś delegacja z art. 76 ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia pozostaje niezrealizowana (choć Rzecznik odnotował wysiłki podejmowane w kierunku poprawy jakości posiłków poprzez program pilotażowy „Dobry posiłek w szpitalu”).

Rzecznik zauważył, iż delegacja z omawianej ustawy znajduje również zastosowanie w innych zakładach żywienia zbiorowego typu zamkniętego, w tym placówkach edukacyjnych. W stosunku do nich RPO również dostrzegł potrzebę wydania stosownego rozporządzenia. Obok kwestii związanych z kształtowaniem zdrowych nawyków żywieniowych, znaczenia w tym przypadku nabierają również inne. Nie powinno ulegać wątpliwości, że wśród młodszego pokolenia następują zmiany światopoglądowe i coraz większa rzesza uczniów wybiera różnego rodzaju diety bezmięsne. Z przekazywanych Rzecznikowi sygnałów ze strony organizacji pozarządowych wynika jednak, że uczniowie ci napotykają na problemy w korzystaniu z pełnowartościowych posiłków bezmięsnych w placówkach edukacyjnych. Wynikać ma to w szczególności z tego, że posiłki bezmięsne mają być dostępne w formie eliminacji niektórych elementów posiłków, bez zastąpienia ich alternatywą.

W ocenie RPO obecnie obowiązujące rozporządzenie nie tylko nie rozwiązuje omawianego problemu, ale też dodatkowo jego brzmienie powoduje wystąpienie wątpliwości czy określenie tego, jakie posiłki i z jaką częstotliwością mają być podawane w ramach żywienia zbiorowego w szkołach, nie mieści się w ramach upoważnienia z art. 52c ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. To z kolei wskazuje na potrzebę zastosowania fakultatywnego upoważnienia z art. 72 ust. 6 omawianej ustawy. W wydanym na tej podstawie rozporządzeniu, w ramach „wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia” i „mając na względzie normy żywienia oraz wymagania zdrowotne” można już bowiem określić tego rodzaju podstawy jadłospisu, w tym z uwzględnieniem potrzeb osób na dietach bezmięsnych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie oraz przekazanie informacji na temat działań podjętych w omawianej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 7 maja 2024 r. poinformował, że w trakcie trwania prac legislacyjnych nad projektem ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych

ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw została dodana propozycja zmiany brzmienia art. 72 ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Prace nad projektem ww. ustawy nie zostały jednak ukończone z uwagi na dyskontynuację prac Rządu w 2023 r. Niezależnie od powyższego, aktualnie trwa etap realizacji programu pilotażowego „Dobry posiłek w szpitalu”. W odniesieniu natomiast dożywienia w placówkach edukacyjnych, żywienie zbiorowe dzieci i młodzieży powinno być zgodne z przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach, w tym z aktualnymi normami żywienia dla określonych grup wiekowych. Podstawę prawną przygotowanego przez Ministerstwo Zdrowia rozporządzenia stanowił art. 52c ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Zgodnie z art. 52c ww. ustawy, dyrektor placówki może ustalić, w porozumieniu z radą rodziców, szczegółową listę produktów dopuszczonych do sprzedaży lub stosowania w ramach żywienia zbiorowego. W jednostkach systemu oświaty, w których nie funkcjonuje rada rodziców, listę produktów może ustalić dyrektor placówki. Jednocześnie, przepisy rozporządzenia sklepikowego są stale analizowane, a także podejmowane są dodatkowe działania mające na celu zwiększenie świadomości w zakresie prawidłowego żywienia dzieci oraz racjonalizacji żywienia w placówkach oświatowych.

Ministra Finansów (V.511.521.2023 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie opodatkowania świadczeń na zaspokajanie potrzeb rodziny, w przypadku istnienia między małżonkami rozdzielności majątkowej.

W związku ze spływającymi skargami, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem opodatkowania świadczeń na zaspokojenie potrzeb rodziny, jaki dotyczy małżonków decydujących się na rozdzielność majątkową.

W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym obowiązek małżonków do wzajemnej pomocy i współdziałania dla dobra rodziny skonkretyzowany został m.in. poprzez zobowiązanie ich do przyczynienia się do zaspokojenia potrzeb rodziny, według ich sił i możliwości zarobkowych. RPO zwrócił uwagę, iż obowiązek ten jest niezależny od stosunku majątkowego, w jakim żyją małżonkowie, a jego niespełnienie może być przyczyną wystąpienia przez jednego z małżonków do sądu z wnioskiem o zasądzenie świadczenia w celu zaspokojenia potrzeb rodziny.

RPO wskazał, że okoliczności łączące małżonków pod względem ustroju majątkowego w tym przypadku mają fundamentalne znaczenie w aspekcie podatkowym. Powodem tego jest to, iż ustawodawca postanowił, że w

przypadku zobligowania jednego z małżonków do przekazywania środków na utrzymanie rodziny przez sąd, wyłączone z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych są kwoty, które jeden z małżonków przekazuje drugiemu, w celu wypełnienia obowiązków wynikających z art. 27 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Wyłączenie z opodatkowania znajduje jednak zastosowanie tylko w sytuacji, w której małżonkowie funkcjonowali bez rozdzielności majątkowej. Skutkiem tego jest sytuacja, w której organy podatkowe oraz sądy administracyjne zajmują stanowisko, według którego po ustanowieniu rozdzielności majątkowej, świadczenie na zaspokajanie kosztów utrzymania rodziny stanowi przychód z innych źródeł, a tym samym podlega opodatkowaniu.

Wobec powyższego powstaje zasadnicze pytanie, czy nie byłoby zasadnym wyłączenie spod opodatkowania świadczeń na zaspokajanie potrzeb rodziny także w ramach ustroju rozdzielności majątkowej. Sama zmiana ustroju majątkowego między małżonkami nie ma przecież znaczenia w świetle przepisów o potrzebie wzajemnej pomocy i przyczyniania się do zapewnienia potrzeb utrzymania rodziny. RPO zauważył, iż zróżnicowanie sytuacji podatkowej osób otrzymujących świadczenie wypłacane na zaspokojenie potrzeb rodziny ze względu na istniejący między małżonkami ustrój majątkowy może budzić zastrzeżenia. Cel przekazywanego świadczenia jest taki sam, niezależnie od ustroju majątkowego małżonków, natomiast w sytuacji, w której małżonkowie pozostają w rozdzielności majątkowej, niekorzystnie kształtuje sytuację podatkową osoby uprawnionej do otrzymania świadczenia na zaspokajanie potrzeb rodziny.

Mając na uwadze, że dobro rodziny jest wartością chronioną konstytucyjnie, a beneficjentami prawa do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych są rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, Rzecznik uznał za bezzasadne różnicowanie sytuacji podatkowej obywateli otrzymujących świadczenia na zaspokajanie potrzeb rodziny w zależności od istniejącego małżeńskiego ustroju majątkowego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra w prośbę o zajęcie stanowiska w omawianej sprawie i odniesienie się do aspektów konstytucyjnych, także pod kątem ewentualnych zmian legislacyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 6 maja 2024 r. przypomniał, iż kwestie stosunków rodzinnych, w tym panujących między małżonkami ustrojów majątkowych oraz praw i obowiązków małżonków, szczegółowo reguluje Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Przepisy o prawach i obowiązkach małżonków mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Znajdują zastosowanie niezależnie od łączącego małżonków ustroju majątkowego. W ocenie Ministra obowiązujące obecnie regulacje nie naruszają konstytucyjnej zasady równości. Racjonalny ustawodawca

wyłączył spod działania ustawy PIT przychody, które nie powinny być rozpatrywane w prawnopodatkowym ujęciu. Natomiast te przychody na zaspokojenie potrzeb rodziny, które nie podlegają wyłączeniu spod działania ustawy PIT, objęte zostały zwolnieniem przedmiotowym. Pozwala to osiągnąć porównywalny, jeżeli nie taki sam efekt w postaci braku opodatkowania.

Przewodniczącej podkomisji nadzwyczajnej Sejmu RP (XI.815.4.2019 z 3 kwietnia 2024 r.) - w sprawie projektu ustawy o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze.

Podczas posiedzenia podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze, która miała miejsce 22 marca 2024 r., szczególną uwagę Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła kwestia dotycząca objęcia zakresem projektu ustawy podręczników, na którą wskazała jedna z przedstawicielek strony społecznej. W trakcie rozpatrywania art. 5 pkt 32 projektu ustawy pochyłono się nad definicją „rozpowszechniania książek elektronicznych” postulując doprecyzowanie, by do pojęcia „książek elektronicznych” włączyć również „cyfrowe odzwierciedlenia książek papierowych”.

Jak podkreślały obecne na posiedzeniu ekspertki, jednym z podstawowych narzędzi stosowanych do nauki przez uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych są podręczniki. Na mocy noweli Prawa oświatowego z 22 listopada 2018 r. wprowadzono art. 22ao ust. 3 pkt 6a, zgodnie z którym podręcznik szkolny może mieć postać papierową lub elektroniczną. Zgodnie zaś z art. 22ao ust. 3 pkt 6 ustawy o systemie oświaty, w przypadku podręcznika w postaci elektronicznej jest on opracowywany w sposób pozwalający na zastosowanie rozwiązań umożliwiających odczyt przez uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Podręcznik w postaci elektronicznej ma uwzględniać wymagania dostępności określone w załączniku do ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Natomiast podręcznik w postaci papierowej jest opracowywany właśnie w takiej formie wraz z jego cyfrowym odzwierciedleniem, które jest zamieszczane na informatycznym nośniku danych lub w Internecie.

W konsekwencji powstały dwa rozbieżne znaczeniowo pojęcia: „podręcznika w postaci elektronicznej” oraz „cyfrowego odzwierciedlenia podręcznika w postaci papierowej”. Choć wydaje się, że oba oznaczają pewien rodzaj pliku elektronicznego, to w praktyce - jak podkreśla strona społeczna - „cyfrowe odzwierciedlenia podręczników papierowych” okazują się prostymi plikami w formacie .pdf, które nie są poddane żadnej

dotatkowej obróbce, nie zawierają spisu treści, ani aktywnych hiperlinków. Często pliki tego rodzaju nie spełniają wymogów dotyczących dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, bowiem na mocy § 3 rozporządzenia MEN z 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, wyłącznie podręczniki w formie elektronicznej muszą być zgodne z tymi standardami.

Tego rodzaju zróżnicowanie narzędzi edukacyjnych pod kątem obowiązku zapewnienia ich dostępności nie znajduje uzasadnienia. Zarówno „podręczniki elektroniczne”, jak i „cyfrowe odzwierciedlenia podręczników w formie papierowej” powinny bezwarunkowo spełniać wymogi dostępności cyfrowej. Tylko bowiem w taki sposób uczniowie ze szczególnymi potrzebami (np. z niepełnosprawnością wzroku korzystający z czytników ekranu) będą mieli możliwość korzystania z nich na zasadzie równości z innymi uczniami.

W opinii RPO wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą do zakresu pojęcia „książek elektronicznych” włączono by również „cyfrowe odzwierciedlenia podręczników papierowych” - co w konsekwencji doprowadziłoby do objęcia tych ostatnich regulacjami projektu ustawy o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze - jest konieczne w celu zapewnienia dostępności wszystkich podręczników (nie tylko tych w formie elektronicznej) dla osób z niepełnosprawnościami.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącej z prośbą o przeanalizowanie powyższego problemu i rozważenie wprowadzenia do projektu ustawy postulowanej zmiany.

Ministra Finansów (VII.602.22.2024 z 8 kwietnia 2024 r.) - w sprawie zmiany limitów wydatków komitetów wyborczych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził zaniepokojenie spowodowane ogłoszeniem 3 kwietnia br. rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 marca 2024 r. w sprawie podwyższenia kwoty przypadającej na jeden mandat radnego przy ustalaniu limitu wydatków komitetów wyborczych w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego (dalej jako: „rozporządzenie”), które to weszło w życie dnia 4 kwietnia br. Dokonywanie zmiany limitu wydatków komitetów wyborczych za pomocą rozporządzenia, które wchodzi w życie 4 dni przed dniem głosowania w wyborach samorządowych (kilkadziesiąt godzin przed rozpoczęciem tzw. ciszy wyborczej), może rodzić wątpliwości co do zgodności z obowiązkiem zachowania tzw. ciszy legislacyjnej i pośrednio wpływać na realizację zasady równości w prowadzeniu kampanii wyborczej.

RPO przypomniał, że Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał konieczność zachowania tzw. ciszy legislacyjnej, wskazując, że „konieczność

zachowania co najmniej sześciomiesięcznego terminu od wejścia w życie istotnych zmian w prawie wyborczym do pierwszej czynności kalendarza wyborczego jest nieusuwalnym co do zasady normatywnym składnikiem treści art. 2 Konstytucji". Takie działanie jest także sprzeczne z wnioskami Europejskiej Komisji dla Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej), w której wytycznych wskazano, że każda zmiana prawa wyborczego bezpośrednio przed wyborami, nawet gdy nie zamierzono dokonać manipulacji, może rodzić podejrzenie sprzyjania bezpośrednim interesom politycznym.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że podwyższenie kwoty przypadającej na jeden mandat radnego przy ustalaniu limitu wydatków komitetów wyborczych powoduje, że komitety wyborcze mogą prowadzić dodatkową i niezaplanowaną wcześniej agitację wyborczą w ostatnich godzinach kampanii. Wskazana zmiana może jednak w praktyce nie wywoływać takich samych skutków dla wszystkich komitetów wyborczych, lecz dawać przewagę komitetom dysponującym większymi możliwościami logistycznymi i komunikacyjnymi, czyli w istocie komitetom partii politycznych, które dysponują odpowiednimi strukturami.

W związku tym, Rzecznik przedstawił powyższe oceny oraz zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w niniejszej sprawie.

Minister Finansów w piśmie z 13 kwietnia 2024 r. wyjaśnił, że zgodnie z Wykazem prac legislacyjnych projektów rozporządzeń Ministra Finansów dla działów administracji rządowej budżet, finanse publiczne oraz instytucje finansowe, publikowanym na stronie internetowej, w dniu 9 lutego 2024 r. pod numerem 839 tego wykazu została podana do publicznej wiadomości informacja o projektowanym rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie podwyższenia kwoty przypadającej na jeden mandat radnego przy ustalaniu limitu wydatków komitetów wyborczych w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. W wykazie poinformowano w szczególności o przyczynie i potrzebie wprowadzenia rozwiązań, które planuje się zawrzeć w projekcie rozporządzenia oraz o istocie projektu, wskazując na podstawy planowanego podwyższenia kwoty limitu wydatków o 6,5%. Z powyższych powodów każdy zainteresowany podmiot, w tym dowolny komitet wyborczy, od 9 lutego 2024 r. miał dostęp do wiedzy o podejmowanych przez Ministra Finansów pracach legislacyjnych, w tym na temat materii i charakteru projektowanego rozporządzenia. Minister podkreślił, że data wejścia w życie Rozporządzenia pozostaje bez wpływu na akt głosowania, zaś samo Rozporządzenie nie implikuje żadnych zmian w sposobie głosowania przez wyborców, ani nie wprowadza jakichkolwiek rygorów, które by ich dotyczyły.

Szefa Krajowej Administracji Skarbowej (VII.520.20.2023 z 8 kwietnia 2024 r.) - w sprawie pozyskiwania danych o wystawionych receptach w celu wyliczenia na ich podstawie liczby udzielonych świadczeń.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Prezes Okręgowej Rady Lekarskiej w związku z wątpliwościami dotyczącymi pozyskiwania przez Krajową Administrację Skarbową danych o wystawionych receptach w celu wyliczenia na ich podstawie liczby udzielonych przez dany podmiot leczniczy świadczeń. Jak wskazano w piśmie, w ocenie Okręgowej Rady Lekarskiej działania KAS budzą wątpliwości ze względu na ryzyko naruszenia tajemnicy lekarskiej, uregulowanej w art. 40 ust. 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry. Ponadto, Okręgowa Rada Lekarska podkreśla, że przepisy wskazywane jako podstawa udostępniania danych, tj. art. 46, art. 46a oraz art. 47 ust. 2 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej, są „regulacjami bardzo ogólnikowymi i nie mogą uzasadniać istnienia obowiązku przekazania organom KAS wszelkich żądanych przez nie danych, jeśli dane te nie są istotne dla weryfikacji wypełniania obowiązków podatkowych oraz przede wszystkim – gdy żądane dane są objęte szczególną ochroną ustawową”.

Zdaniem Prezesa Okręgowej Rady Lekarskiej, „przepisy ustawy o PIT w żaden sposób nie uzależniają ani nie wiążą ze sobą liczby wystawionych recept od wysokości przychodów, które należy wykazać do opodatkowania. Co więcej, nie sposób twierdzić, że każde udzielone świadczenie medyczne wiązać się powinno z wystawieniem recepty, jak i nie każda wystawiona recepta musi zostać wystawiona w ramach odpłatnego świadczenia medycznego”. Dodatkowo, Prezes Okręgowej Rady Lekarskiej wskazuje, „iż w sytuacji, gdy lekarze są obowiązani do stosowania kas rejestrujących (z nielicznymi wyjątkami), a najnowsze modele kas, to tzw. e-kasy przekazujące dane w czasie rzeczywistym do KAS, rodzi się pytanie o zasadność sięgania do danych powiązanych z receptami. Pytanie takie pozostaje zasadne w szczególności w kontekście możliwości pozyskania przez KAS danych pozwalających na zweryfikowanie wykazywania przez podmiot leczniczy całego swojego obrotu do opodatkowania z innych źródeł”.

Powyższe informacje, z uwagi na charakter danych pozyskiwanych przez Krajową Administrację Skarbową, budzą wątpliwości Rzecznika z punktu widzenia poszanowania prawa do prywatności i ochrony danych osobowych (art. 47 i 51 Konstytucji). Informacje zawarte na receptach dotyczą bowiem szczególnie chronionych danych dotyczących zdrowia, a zatem ich udostępnianie powinno odbywać się na wyjątkowych zasadach, a także w niezbędnym zakresie. Istotną gwarancję zapewnienia ochrony tej kategorii danych stanowi natomiast tajemnica lekarska uregulowana w art. 40 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry.

Dodatkowo należy mieć na uwadze, że informacje o danych dotyczących zdrowia należą do tzw. danych szczególnych, tj. kategorii, której przetwarzanie, w tym udostępnianie, jest – w myśl art. 9 ust. 1 RODO – co do zasady zakazane. Dopuszczalne jest to jedynie wówczas, gdy spełniona jest któraś z przesłanek określonych w art. 9 ust. 2 RODO. Wynikający z tego przepisu katalog obejmuje natomiast ściśle określone okoliczności legalizujące proces przetwarzania danych wrażliwych. Należy przy tym podkreślić, jak wskazuje się w motywie 51 preambuły RODO, że dane osobowe, które z racji swego charakteru są szczególnie wrażliwe, wymagają szczególnej ochrony, gdyż kontekst ich przetwarzania może powodować poważne ryzyko dla podstawowych praw i wolności. Stąd wyższy reżim prawny zabezpieczający interesy jednostki w zakresie przetwarzania danych zaliczanych do powyższej kategorii oraz wynikający stąd intensywniejszy poziom ochrony.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o szczegółowe odniesienie się do przedstawionych wątpliwości Prezesa Okręgowej Rady Lekarskiej dotyczących pozyskiwania danych o wystawionych receptach w celu wyliczenia na ich podstawie liczby udzielonych przez dany podmiot leczniczy świadczeń.

Szef Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 6 maja 2024 r. podkreślił, że organy KAS dochowały przepisów Konstytucji oraz RODO w zakresie pozyskiwania danych pacjentów. Pozyskiwanie podstawowych danych o receptach (jak sam fakt ich wystawienia) służy wyłącznie ujawnianiu przez KAS nieprawidłowości podatkowych, a więc w konsekwencji ujawnieniu czynów zabronionych określonych w art. 54 ustawy - Kodeks karny skarbowy. Jak wynika z pozyskiwanego przez KAS zakresu danych z recept, nie są to dane zawierające informacje o stanie zdrowia pacjenta czy przepisanych dla niego lekach, tym samym nie jest tu konieczna dalsza analiza przepisów RODO pod kątem dopuszczalności przetwarzania przez KAS informacji o danych dotyczących zdrowia pacjentów, gdyż takie dane nie zostały pozyskane. Podkreślenia wymaga, iż pracownicy KAS również zobowiązani są na podstawie przepisów Działu VII ustawy – Ordynacja podatkowa do przestrzegania tajemnicy w zakresie informacji jakie pozyskują w ramach wykonywania obowiązków służbowych. Jednocześnie, działania KAS mają na celu wsparcie lekarzy rzetelnie deklarujących podstawy opodatkowania, których zarobki mogą doznawać uszczerbku ze strony innych nierzetelnych lekarzy, którzy mogą świadczyć swoje usługi w niższej cenie lub też pozyskiwać dodatkowy kapitał na inwestycje w swoją działalność.

Minister do spraw Polityki Senioralnej (VII.801.2.2022 z 8 kwietnia 2024 r.) – dotyczące wykluczenia cyfrowego osób starszych.

Troską Rzecznika Praw Obywatelskich w ostatnich latach w obszarze polityki senioralnej był także temat wykluczenia cyfrowego seniorów, który jest coraz bardziej aktualny w związku z postępującymi zmianami technologicznymi. RPO wspiera inicjatywy dotyczące cyfryzacji i digitalizacji różnych obszarów życia i działań obywateli, w tym także ich komunikację z administracją, o ile zabezpieczone są zarówno narzędzia tej komunikacji, jak i dane obywateli, zaś dostęp do tych ostatnich nie odbywa się na zasadzie arbitralności przez osoby do tego nieupoważnione.

Do Biura Rzecznika wpływają kolejne wnioski dotyczące problemu wykluczenia cyfrowego seniorów. Wielu z nich działa w fundacjach i sygnalizuje problem sprawozdawczości cyfrowej z działalności fundacji. Te ostatnie, w myśl art. 12 ust. 2 ustawy o fundacjach, składają corocznie właściwemu ministrowi sprawozdanie ze swej działalności, obejmujące najważniejsze informacje o ich działalności w okresie sprawozdawczym, pozwalające ocenić prawidłowość realizacji przez fundację jej celów statutowych. Powyższe sprawozdanie – zgodnie z art. 12 ust. 2b ustawy o fundacjach – od dnia 1 stycznia 2023 r. sporządzane jest w postaci elektronicznej, na formularzu udostępnionym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, oraz opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym.

Pomimo relatywnie dobrze rozwiniętej sieci internetowej w Polsce, na tle pozostałych państw Unii Europejskiej, odsetek osób (w szczególności osób starszych), które nigdy nie korzystały z Internetu, jest nadal wysoki. Liczba osób korzystających ze źródeł internetowych administracji publicznej w Polsce nie przekracza średniej wśród państw członkowskich UE. Natomiast jeśli chodzi o osoby starsze, to Polska plasuje się wśród państw, w których seniorzy najrzadziej korzystają z usług e-administracji. Z badań wynika, że niski poziom wykorzystania nowoczesnych technologii przez seniorów wynika z przywiązania do dawnych przyzwyczajeń, braku zapewnienia odpowiedniego dostępu, a także braku umiejętności korzystania z nich. Istotnym elementem wskazywanym przez samych seniorów są także problemy zdrowotne (przede wszystkim problemy ze wzrokiem), które utrudniają korzystanie z zasobów internetowych. Identyfikowany jest także problem polskiego prawodawstwa oraz tworzonych programów rządowych, w których brakuje odpowiednich rozwiązań strukturalnych, mogących wspomniane problemy rozwiązać.

W kontekście powyższego należy zaznaczyć, że automatyczne przekształcanie dotychczasowych obowiązków papierowych w obowiązki cyfrowe, bez zapewniania odpowiednich przepisów przejściowych, a także możliwych wyłączeń uzasadnionych okolicznościami, budzi zastrzeżenia w zakresie nie tylko prawidłowej legislacji, ale także zgodności z

konstytucyjnym zakazem dyskryminacji (art. 32 ust. 2 Konstytucji) oraz właściwym poszanowaniem praw osób w wieku podeszłym do godnego i niezależnego życia (art. 25 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

Wobec powyższego Rzecznik poddał pod rozagę Minister podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych, w szczególności w obszarach zasygnalizowanych w niniejszym piśmie.

Minister do spraw Polityki Senioralnej w piśmie z 21 maja 2024 r. poinformowała, że jednym z pierwszych działań podjętych przez nią po objęciu tej funkcji było dokonanie przeglądu działań na rzecz osób starszych we wszystkich ministerstwach. Z informacji przekazanych przez poszczególne resorty wynika, że w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu seniorów wiele planowanych działań to kampanie informacyjne i działania edukacyjne. Minister zapewniła, że wszystkie aspekty wykluczenia cyfrowego osób starszych poruszone przez Rzecznika w wystąpieniu, wpisują się w założenia polityki senioralnej, odpowiadającej na potrzeby seniorów i wyzwania demografii. Są one również zgodne z kierunkami działań podejmowanych lub planowanych do podjęcia w toku sprawowania funkcji Ministra do spraw Polityki Senioralnej.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.501.65.2024 z 19 kwietnia 2024 r.) - w sprawie wymogu podawania danych osobowych przez wolontariuszy schronisk dla zwierząt.

Na podstawie sprawy indywidualnej badanej w Biurze Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na obowiązek wynikający z §7 ust. 5-7 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju wsi z dnia 20 stycznia 2022 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia schronisk dla zwierząt. Zgodnie z przywołanymi przepisami, w schronisku prowadzi się ewidencję wyprowadzeń psów na wybiegi lub spacer, zaś ewidencja ta zawiera co najmniej imię i nazwisko osoby wyprowadzającej psa na wybieg lub spacer, numer ewidencyjny psa oraz datę wyprowadzenia psa na wybieg lub spacer. Ewidencja ta prowadzona jest w formie elektronicznej, z możliwością sporządzenia wydruku.

O ile sama potrzeba przetwarzania powyższych danych przez schroniska w przypadku powierzania zwierząt osobom, które nie są zatrudnione w schronisku, ani także związane ze schroniskiem umową wolontariatu, nie budzi wątpliwości, to jednak umiejscowienie tego przepisu w akcie rangi podustawowej wywołuje wątpliwości co do zgodności z postanowieniami art. 51 ust. 1 Konstytucji. Postanowienia art. 51 ust. 1 Konstytucji wyrażają bowiem prawo jednostki do ochrony danych osobowych, w zakres którego wchodzi m.in. wymaganie ustawowej podstawy nałożenia obowiązku ujawnienia przez daną osobę informacji jej dotyczących. W konsekwencji, zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji powinna określać

ustawa. Wymaganie ograniczeń prywatności i autonomii informacyjnej w ustawie nie jest jednak równoznaczne z wyłącznością, rozumianą jako pełne unormowanie w ustawie, bez możliwości posłużenia się także rozporządzeniami. W dziedzinie przetwarzania danych osobowych można bowiem wyróżnić zagadnienia istotne, które wymagają uregulowania w ustawie. Trybunał Konstytucyjny wskazywał, że „sprawy istotne, które muszą zostać uregulowane w ustawie, obejmują w szczególności warunki dopuszczalności przetwarzania danych osobowych. Ustawa powinna określać w sposób szczególnie precyzyjny warunki przetwarzania danych dotyczących sfery intymności jednostki”. Niedopuszczalne jest dowolne określenie w rozporządzeniu zakresu danych, które mogą być przetwarzane – musi on wynikać z przepisów ustawy.

Niezależnie od powyższego, RPO wskazał, że także upoważnienie zawarte w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, na podstawie którego zostało wydane rozporządzenie, nie zawiera umocowania do uregulowania w rozporządzeniu materii umieszczania w ewidencji wyprowadzeń psów na wybiegi lub spacerów danych osobowych (w tym przypadku imienia i nazwiska). Stąd też w tym zakresie przepis § 7 ust. 6 rozporządzenia został wydany poza zakresem upoważnienia ustawowego. Wbrew art. 92 ust. 1 Konstytucji, rozporządzenie w tym zakresie nie wykonuje więc ustawy, lecz wprowadza do obrotu prawnego treści w niej nieprzewidziane.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych w celu zmiany przedstawionego powyżej stanu prawnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 21 czerwca 2024 r. wskazał, iż wymóg umieszczania w ewidencji wyprowadzeń psów na wybiegi lub spacerów imienia i nazwiska osoby podejmującej się tej czynności jest wyrazem odpowiedzialności za powierzone tej osobie zwierzę. Nowelizacja rozporządzenia nie jest planowana, przy czym zagadnienie, na które Rzecznik zwrócił uwagę zostanie rozważone na etapie prac legislacyjnych zmierzających do wydania nowego aktu normatywnego regulującego wymagania dla prowadzenia schronisk dla zwierząt.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.6.2024 z 19 kwietnia 2024 r.) - w sprawie tłumaczenia i rozpowszechnienia nowej wersji Protokołu stambulskiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, wykonujący również funkcję krajowego mechanizmu prewencji, zwrócił uwagę, że jednym z najskuteczniejszych narzędzi prewencji tortur jest Protokół stambulski, czyli podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego,

niehumannego lub poniżającego traktowania albo karania. Jest to dokument Organizacji Narodów Zjednoczonych, opracowany w 1999 r. przez grupę ekspertów w celu pomocy państwom w identyfikacji i dokumentowaniu przypadków tortur na potrzeby sądów i organów śledczych.

W dniu 29 czerwca 2022 r. w Genewie opublikowano zaktualizowaną wersję Protokołu, po konsultacjach z ponad 180 ekspertami z całego świata, z zakresu między innymi medycyny, psychologii i prawa. Zakres konsultacji pozwolił na uwzględnienie aktualnej wiedzy i doświadczeń praktyków w jego stosowaniu na przestrzeni 20 lat. Nowa wersja dokumentu ma również zapobiegać celowemu niewłaściwemu wykorzystywaniu standardów Protokołu przez państwa. Wydanie Protokołu z 2022 r. zawiera nowe wytyczne, dotyczące sposobów poprawy bezstronności i przejrzystości wśród organów monitorujących, promuje udział społeczeństwa obywatelskiego w dochodzeniach oraz wyjaśnia prawne i etyczne obowiązki lekarzy i prawników pracujących ze szczególnie bezbronnymi grupami społecznymi. Oprócz aktualizacji sześciu pierwotnych rozdziałów wydanie z 2022 r. zawiera dwa nowe, które zawierają wytyczne dotyczące roli pracowników systemu opieki zdrowotnej w różnych kontekstach, w których może być konieczna dokumentacja oraz wytyczne dotyczące warunków niezbędnych do skutecznego wdrożenia Protokołu Stambulskiego przez Państwa. Istotną nową kwestią jest także sposób postępowania i identyfikowania tortur w przypadku osób należących do społeczności LGBT+.

Najważniejsze aktualizacje i dodatkowe wytyczne zawarte w Protokole stambulskim wydanym w 2022 r. obejmują: wyjaśnienia dotyczące definicji i zakresu tortur i złego traktowania w oparciu o 20 lat praktyki i orzecznictwa oraz aktualizację odpowiednich mechanizmów zapobiegania torturom, odpowiedzialności i zadośćuczynienia; aktualizacje dotyczące odpowiednich obowiązków etycznych pracowników prawnych i pracowników służby zdrowia, w tym wytyczne dotyczące kolizji obowiązków; najlepsze praktyki w zakresie dochodzeń w sprawie tortur i złego traktowania, w tym nowe wytyczne dla sędziów, prokuratorów i innych podmiotów; zaktualizowane praktyki dotyczące oceny klinicznej dowodów fizycznych i psychologicznych oraz nowe wytyczne dotyczące oceny dzieci oraz lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych (LGBT+); jasne i spójne wytyczne dotyczące interpretacji fizycznych i psychologicznych dowodów stosowania tortur i złego traktowania oraz obowiązku przedstawienia wniosku na temat możliwości stosowania tortur; uznanie ograniczeń Protokołu Stambulskiego i zapobieganie nadużyciom, np. gdy państwa uniewinniają sprawców z powodu braku fizycznych lub psychicznych śladów stosowania tortur lub gdy arbitralnie wykluczają niezależnych, pozarządowych ekspertów klinicznych ze składania zeznań w postępowaniu sądowym; stosowanie dodatkowych wytycznych dla klinicystów w zakresie

dokumentowania tortur i złego traktowania w kontekstach pozaprawnych; wymagania wobec państw dotyczące podjęcia kompleksowych i trwałych działań w celu wdrożenia Protokołu stambulskiego i jego zasad we współpracy z podmiotami międzynarodowymi i członkami społeczeństwa obywatelskiego. Stopień, w jakim państwo wdraża wytyczne Protokołu stambulskiego, świadczy o jego woli, determinacji i zaangażowaniu w walce z torturami i bezkarnością.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o spowodowanie przetłumaczenia na język polski nowej wersji Protokołu, a następnie upowszechnienie jej wśród opinii publicznej, sędziów, prokuratorów i personelu miejsc detencji oraz udostępnienie odpowiednim resortom i samorządom zawodowym dla celów edukacyjnych i szkoleniowych.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej (XI.801.12.2021 z 19 kwietnia 2024 r.) - w sprawie dostępu do służby wojskowej osób transpłciowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na sytuację dostępu do służby wojskowej osób transpłciowych. Jednym z postulatów Rzecznika zawartym w raporcie: „Sytuacja prawna osób nieheteroseksualnych i transpłciowych w Polsce. Międzynarodowy standard ochrony praw człowieka osób LGBT i stan jego przestrzegania z perspektywy Rzecznika Praw Obywatelskich”, opublikowanym w 2019 r. była zmiana rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach poprzez usunięcie „transseksualizmu” z listy chorób uniemożliwiających czynną służbę wojskową.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 marca 2024 r. w sprawie orzekania o zdolności do służby wojskowej i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach, które weszło w życie w dniu 28 marca 2024 r., „transseksualizm” i „obojnactwo” ponownie wymienione są jako choroby i ułomności będące podstawą do orzeczenia przez komisję kategorii „E” lub „N” oznaczających całkowitą, trwałą lub czasową niezdolność do czynnej służby wojskowej. „Transseksualizm” i „obojnactwo” widnieją w wykazie chorób lub ułomności uwzględnianych przy orzekaniu o zdolności do służby wojskowej oraz służby poza granicami państwa, a także o ograniczonej zdolności do pełnienia zawodowej służby wojskowej w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i rodzajach wojsk oraz na określonych stanowiskach służbowych wraz ze wskazaniem kategorii zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz warunkach orzeczenia o tych sprawach oraz w wykazie chorób i

ułomności uwzględnianym przy orzekaniu o zdolności do pełnienia służby w rodzajach wojsk i służb oraz na stanowiskach służbowych i funkcjach wojskowych wymagających szczególnych predyspozycji zdrowotnych oraz warunkach orzekania w tych sprawach.

W ocenie Rzecznika stan prawny ograniczający dostęp do służby wojskowej osobom transpłciowym i interpłciowym stoi w sprzeczności z aktualnym stanem wiedzy medycznej oraz z Zaleceniami Komitetu Ministrów Rady Europy sprawie praw człowieka członków sił zbrojnych z 2010 r. i może być uznany za przejaw dyskryminacji ze względu na tożsamość płciową. RPO wskazał także, że ze względu na ich przestarzałość, odchodzi się od terminów „transseksualizm” i „obojnactwo”, które to pojęcia zostały użyte w rozporządzeniu MON z 25 marca 2024 r., na rzecz określeń „transpłciowość” i „interpłciowość”.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej kwestii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 27 maja 2024 r. poinformował, że po rozpoznaniu wszystkich aspektów związanych z warunkami pełnienia służby wojskowej Minister podjął decyzję o rozpoczęciu prac nad regulacjami dotyczącymi zmiany kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej w grupie osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej oraz osoby ubiegające się o powołanie do czynnej służby wojskowej innej niż zawodowa a także żołnierzy rezerwy. Wiąże się to także z wprowadzeniem w miejsce transseksualizmu nowego pojęcia zgodnego z ICD-11: „niezgodność płciowa”. Podobnie działanie planuje się w przypadku pojęcia „obojnactwo”, które można zastąpić pojęciem „interpłciowości” lub całkowicie usunąć przy kolejnej nowelizacji rozporządzenia w sprawie orzekania o zdolności do służby wojskowej i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich.

Ministra Cyfryzacji (III.7042.5.2022 z 20 kwietnia 2024 r.) – dotyczące rozporządzenia w sprawie określenia grup nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych uprawnionych do otrzymania wsparcia sfinansowanego ze środków publicznych.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o wsparciu rozwoju kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli (dalej jako: „ustawa o wsparciu”), w celu wspierania rozwoju kompetencji cyfrowych nauczycielom, wychowawcom i innym pracownikom pedagogicznym pozostającym w stosunku pracy na dzień 30 września 2023 r. w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych oraz w publicznych szkołach artystycznych, a także w niepublicznych szkołach artystycznych posiadających uprawnienia publicznej szkoły artystycznej przysługuje wsparcie sfinansowane ze środków publicznych. Wsparcie polega na

przekazaniu nauczycielom jednorazowych świadczeń w formie bonów na zakup laptopów lub laptopów przeglądarkowych. Prawo do dokonywania płatności za pomocą bonu wygasa z końcem dnia 31 grudnia 2025 r.

Przewidziany art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o wsparciu krąg nauczycieli uprawnionych do otrzymania wsparcia został jednak istotnie ograniczony przepisami rozporządzenia Ministra Cyfryzacji w sprawie określenia grup nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych uprawnionych do otrzymania wsparcia sfinansowanego ze środków publicznych, zwanego dalej rozporządzeniem. Rozporządzenie to określa grupy nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych pozostających w stosunku pracy na dzień 30 września 2023 r. w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych oraz publicznych szkołach artystycznych, a także niepublicznych szkołach artystycznych posiadających uprawnienia publicznej szkoły artystycznej, realizujących kształcenie w klasach odpowiadających klasom IV-VIII szkół podstawowych, uprawnionych do otrzymania wsparcia sfinansowanego ze środków publicznych.

Na podstawie tego rozporządzenia, wsparciem zostali więc objęci nauczyciele i wychowawcy w klasach IV-VIII szkół podstawowych. Rozporządzenie wyłączyło zaś z kręgu nauczycieli uprawnionych do uzyskania wsparcia nauczycieli w klasach I-III szkół podstawowych oraz nauczycieli szkół ponadpodstawowych, chociaż art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o wsparciu przewiduje objęcie tym wsparciem także tych nauczycieli. W związku z powyższym pojawia się uzasadniona wątpliwość, czy rozporządzenie jako akt wykonawczy do ustawy we właściwy sposób ją wykonuje, skoro wyłącza z kręgu osób uprawnionych do otrzymania wsparcia kategorie nauczycieli posiadających takie uprawnienie z mocy ustawy. Należy podkreślić, że rozporządzenie jako akt wykonawczy do ustawy nie może w sposób samoistny modyfikować treści norm zawartych w ustawie. Zmiana taka albo modyfikacja jest możliwa jedynie wówczas, gdy zostało to wyraźnie wyrażone w przepisie upoważniającym.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich treść rozporządzenia w zakresie, w jakim wyłączyła z otrzymania wsparcia nauczycieli i wychowawców szkół podstawowych w klasach I-III oraz nauczycieli i wychowawców w szkołach ponadpodstawowych jest niezgodna z art. 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy o wsparciu oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji. W tym bowiem zakresie rozporządzenie nie wykonuje ustawy o wsparciu, lecz modyfikuje zakres podmiotowy przyznanego przez ustawodawcę wsparcia.

Rzecznik przekazał uwagi Ministrowi z prośbą o ich rozważenie, a także jeśli zostaną one podzielone, z prośbą o podjęcie stosownych działań legislacyjnych w celu zmiany opisanego stanu rzeczy.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.531.18.2024 z 20 kwietnia 2024 r.) - w sprawie sytuacji humanitarnej w Strefie Gazy.

Od początku kryzysu humanitarnego w Strefie Gazy do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływały wnioski od polskich obywateli, którzy – wraz z członkami ich rodzin – próbowali ewakuować się do Polski. Wnioski dotyczyły bardzo często osób znajdujących się w stanie ciągłego zagrożenia życia i zdrowia, w tym dzieci. Z ich treści wynikało, że sytuacja w Strefie Gazy jest coraz gorsza – poza zagrożeniem związanym z działaniami wojennymi, brakuje żywności, zaś z uwagi na brak wody rośnie ryzyko epidemii.

Wnioski te Rzecznik przekazywał każdorazowo do Ministerstwa Spraw Zagranicznych według właściwości, w celu podjęcia działań mających na celu zapewnienie ewakuacji Polakom przebywającym w Strefie Gazy. W dniu 7 listopada 2023 r. RPO wystąpił do Ministra z prośbą o podjęcie wszelkich możliwych działań mających na celu ochronę zdrowia i życia Polaków przebywających w Strefie Gazy, w szczególności przez zapewnienie im żywności i wody pitnej oraz – gdy sytuacja międzynarodowa tylko na to pozwoli – o przeprowadzenie ich ewakuacji. Z treści odpowiedzi otrzymywanych od Departamentu Konsularnego MSZ wynika, że polskie placówki konsularne podejmowały szereg działań mających na celu zapewnienie ewakuacji Polaków znajdujących się w Strefie Gazy.

Z głębokim smutkiem Rzecznik przyjął informację o tragicznym wydarzeniu w Strefie Gazy z 1 kwietnia 2024 r., w wyniku którego zginęło siedmiu wolontariuszy organizacji pozarządowej World Central Kitchen, w tym 35-letni Polak. Działania podejmowane przez organizacje pozarządowe, mające na celu zapewnienie pomocy humanitarnej, w tym dostarczenie żywności, stanowią często jedyną możliwość przetrwania osób przebywających w Strefie Gazy. W wyniku tragicznego wydarzenia z 1 kwietnia 2024 r. wiele organizacji pozarządowych zrezygnowało z niesienia pomocy dla mieszkańców Strefy Gazy, z uwagi na zagrożenie dla zdrowia i życia wolontariuszy. Jednocześnie niektóre kraje przestały finansować działania Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie – największej organizacji humanitarnej działającej w Strefie Gazy – w związku z zarzutami udziału niektórych pracowników UNRWA w atakach z 7 października 2023 r.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie wszelkich możliwych działań na arenie międzynarodowej mających na celu wsparcie niesienia pomocy humanitarnej dla ludności cywilnej przebywającej w Strefie Gazy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w piśmie z 25 kwietnia 2024 r. zapewniła, że MSZ z uwagą śledzi rozwój sytuacji w Strefie Gazy, zwłaszcza w kontekście bezpieczeństwa przebywających tam obywateli RP i członków ich rodzin oraz tragicznej sytuacji humanitarnej. W

związku ze śmiercią polskiego obywatela, wolontariusza organizacji humanitarnej World Central Kitchen, służby konsularne podjęły niezwłoczne działania, poczynając od poinformowania właściwych urzędów w Polsce, w tym Prokuratury Krajowej po zapewnienie przewozu zwłok zmarłego do kraju. Konsul RP pozostawał również w bieżącym kontakcie z rodziną zmarłego, otaczając ją także stosowną opieką podczas jej pobytu w Kairze. Ponadto strona polska spodziewa się wyciągnięcia wszystkich konsekwencji wobec instytucji i osób odpowiedzialnych za zbombardowanie konwoju wolontariuszy, a także zadośćuczynienia rodzinie (jeśli będzie sobie tego życzyć).

Ministra Sprawiedliwości (II.511.437.2019 z 20 kwietnia 2024 r.) - w sprawie dostępu do akt sprawy dla osoby zatrzymanej, której nie postawiono zarzutów, w kontekście możliwości złożenia zażalenia na zatrzymanie

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się obywatel, który został zatrzymany, a następnego dnia zwolniony, a nigdy nie przedstawiono mu zarzutów. Mimo jego starań, nie umożliwiono mu dostępu do akt sprawy, z uwagi na brak podstawy prawnej w Kodeksie postępowania karnego.

Zgodnie z art. 156 § 5 i 5a k.p.k. w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie. Prawo dostępu do akt jest limitowane decyzją prokuratora, który może odmówić dostępu do akt sprawy. Kwestię tę poruszył Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 20 maja 2014 r. TK stwierdził, że w zakresie, w jakim art. 156 § 5 k.p.k. nie określa przesłanek odmowy dostępu do tych materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają postanowienie prokuratora o zastosowaniu dozoru Policji, połączonego z zakazem kontaktowania się z określonymi osobami oraz zakazem przebywania w określonych miejscach, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Orzeczenie wydano na gruncie stanu prawnego, w którym art. 156 § 5 jeszcze nie regulował przesłanek dostępu do akt i nie istniał przepis szczególny ws. środków izolacyjnych. Wydaje się, że mimo braku formalnego wymogu również w sytuacji stosowania innych środków zapobiegawczych prokurator winien ujawnić podejrzanemu i jego obrońcy materiał dowodowy stanowiący podstawę zastosowanego środka lub tak uzasadnić decyzję o zastosowaniu środka, aby zachowane było realne prawo do jej zaskarżenia. W innej sytuacji jest zatrzymany, któremu nie przedstawiono następnie zarzutów. Nie jest on stroną postępowania przygotowawczego, nie uzyskuje statusu podejrzanego, a zatem nie przysługuje mu, zgodnie z k.p.k. prawo dostępu do akt postępowania

przygotowawczego czy też akt w związku z tymczasowym aresztowaniem. Tymczasem konstytucyjne prawo do obrony jest nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale także elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego.

Pozbawienie osoby zatrzymanej, następnie zwolnionej bez stawiania zarzutów, dostępu do akt sprawy stanowi również naruszenie art. 41 ust. 2 Konstytucji. Podstawowym celem tego przepisu jest bowiem zapewnienie jednostce kontroli prawidłowości działania organów państwa. Dodatkowo, w postępowaniu, którego celem jest zbadanie legalności i zasadności zatrzymania, art. 41 ust. 2 nie wyłącza stosowania art. 45 ust. 1 Konstytucji do oceny zgodności kwestionowanych przepisów z Konstytucją. Procedura badania legalności zatrzymania powinna być więc ukształtowana zgodnie z wymogami jawności i sprawiedliwości. Uniemożliwienie osobie zatrzymanej niebędącej stroną postępowania przygotowawczego dostępu do akt sprawy stanowi wreszcie również naruszenie art. 51 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z nim, każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

W tym kontekście RPO wskazał, że za odmową jednostce odnoszących się do niej informacji muszą przemawiać doniosłe interesy publiczne, zaś ograniczenia tego prawa powinny czynić zadość zasadom proporcjonalności. Tymczasem żaden przepis wprost nie zabrania zatrzymanemu, któremu następnie nie postawiono zarzutów, dostępu do akt sprawy, a jednocześnie brak jest przepisu, który by na to zezwalał. Wydaje się, że mamy do czynienia z luką w prawie, która nie znajduje uzasadnienia w świetle standardów konstytucyjnych. Należy więc wprowadzić wskazaną podstawę prawną, umożliwiającą zatrzymanemu, niezależnie od dalszych losów postępowania przygotowawczego, dostęp do akt sprawy w odpowiednim dla przesłanek zatrzymania zakresie w celu umożliwienia korzystania z pełni jego praw w toku weryfikacji zasadności i legalności zatrzymania.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozważenie zainicjowania odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 kwietnia 2024 r. wskazał, że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega potrzebę zapewnienia osobie zatrzymanej prawa dostępu do akt sprawy. W związku z tym przygotowało propozycję zmian legislacyjnych, która przedstawiona została do zaopiniowania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego. Propozycje Ministerstwa Sprawiedliwości przewidują prawo dostępu do akt dla osoby zatrzymanej oraz prawo do złożenia zażalenia na odmowę dostępu do akt. Na właściwym etapie procesu legislacyjnego proponowane zmiany zostaną oczywiście przedstawione RPO do zaopiniowania.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (XI.7061.4.2023 z 24 kwietnia 2024 r.) - w sprawie braku możliwości dofinansowania przenośnych koncentratorów tlenu.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż wpływają skargi dotyczące braku możliwości dofinansowania przenośnych koncentratorów tlenu. Obywatele zwracają uwagę, że bezskutecznie próbują uzyskać na ten cel środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W kierowanej do Rzecznika korespondencji wielokrotnie podkreślano, że w przypadku niektórych schorzeń, m.in. przewlekłej obturacyjnej choroby płuc (POChP), brak przenośnego koncentratora tlenu w praktyce uniemożliwia opuszczenie mieszkania, bowiem koncentratory tlenu w wersji stacjonarnej z uwagi na swoją wagę (ok. 20 kg) oraz brak zasilania akumulatorowego nie mogą być stosowane poza miejscem zamieszkania.

Wnioskodawcy wskazują, że bez zakupu koncentratora tlenu w jego przenośnej wersji osoby, które ich potrzebują, nie są w stanie dotrzeć choćby do placówek medycznych na konsultacje lekarskie czy też badania bez konieczności zorganizowania specjalistycznego transportu sanitarnego z dostępem do tlenu oraz że „zamknięcie w czterech ścianach” pogarsza zarówno stan zdrowia fizycznego, jak i psychicznego tych osób. Wysoki koszt certyfikowanych urządzeń powoduje, że osoby ich potrzebujące nie są w stanie we własnym zakresie ponieść kosztu zakupu takiego sprzętu. Pomimo tego Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie nie przyznają dofinansowania na ten cel z programu dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny. Podkreślają przy tym, że powodem odmowy jest brak uwzględnienia przenośnych koncentratorów tlenu w wykazie wyrobów medycznych stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Wydaje się zatem, że to kwestie formalne w istocie stoją na przeszkodzie uznaniu przenośnych koncentratorów tlenu za sprzęt rehabilitacyjny. Ponadto, w ocenie RPO istnieją również podstawy, by uznać dofinansowanie do zakupu przenośnych koncentratorów tlenu za formę likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych.

Rzecznik przypomniał, iż obowiązek wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia potwierdza ratyfikowana przez Polskę Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r. Art. 9 ust. 1 Konwencji stanowi, że władze publiczne są zobowiązane do podjęcia odpowiednich środków w celu zapewnienia dostępu m.in. do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych. Z kolei art. 20 Konwencji statuuje

obowiązek podejmowania skutecznych środków, które umożliwić mają osobom z niepełnosprawnościami mobilność osobistą i możliwie największą samodzielność w tym zakresie poprzez m.in. dostęp do wysokiej jakości przedmiotów ułatwiających poruszanie się, urządzeń i technologii wspomagających oraz do pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym poprzez ich udostępnianie po przystępnej cenie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji w niniejszej sprawie oraz rozważenie nowelizacji rozporządzenia o wyrobach medycznych.

**Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7216.10.2024 z 26 kwietnia 2024 r.)
- w sprawie projektu ustawy o „kredycie mieszkaniowym #na Start”.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski obywateli, zawierające uwagi do rządowego projektu ustawy o „kredycie mieszkaniowym #na Start” i przyjętych w nim rozwiązań.

Największa liczba wniosków dotyczy regulacji przewidzianej w art. 4 projektu ustawy określającej warunki, jakie muszą zostać spełnione przez kredytobiorcę kredytu mieszkaniowego i ustalone w ust. 1 pkt 2 kryterium wieku, dotyczące jedynie i wyłącznie osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe (singli). Przepis ten stanowi, że kredyt mieszkaniowy może zostać udzielony, jeżeli „w dniu złożenia wniosku o jego udzielenie kredytobiorca nie ukończył 35 lat, chyba że w skład gospodarstwa domowego kredytobiorcy wchodzi co najmniej dwie osoby lub kredyt ten jest udzielany jako kredyt konsumencki”. W nadsyłanych pismach Wnioskodawcy podnoszą, że przewidziana przez projektodawcę ustawy cezurą wieku – 35 lat – odnosząca się wyłącznie do osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe (singli) jest przejawem dyskryminacji tej grupy osób w co najmniej dwóch aspektach tj. wieku kredytobiorcy – 35 lat i charakteru prowadzonego przez nich gospodarstwa domowego (jedno lub wieloosobowego), a tym samym stoi w sprzeczności z obowiązującymi przepisami, w tym w szczególności z Konstytucją i wynikającą z jej art. 32 zasadą równego traktowania i zakazem dyskryminacji. Wnioskodawcy podkreślają także, że ograniczenie przez projektodawcę ich dostępu do przedmiotowego programu wsparcia w dopłatach do rat spłaty kredytu hipotecznego na zakup pierwszego mieszkania – z uwagi na wiek - wzbudza w nich poczucie krzywdy i narusza ich godność.

W kierowanych do Rzecznika pismach Wnioskodawcy podnoszą także problem nieuwzględnienia w projekcie ustawy sytuacji rodzin z dzieckiem (dziećmi) z niepełnosprawnością wymagającą dodatkowego pokoju i postulują w tym zakresie zrównanie warunków kredytu z kredytem przewidzianym dla rodzin z co najmniej 3 dziećmi (możliwość zaciągnięcia kredytu na lokal mieszkalny lub dom w celu poprawy warunków

mieszkaniowych, w sytuacji, gdy mieszkanie nie jest pierwszym mieszkaniem kredytobiorcy). Wydaje się, że analogiczna sytuacja dotyczyć będzie wszystkich rodzin z osobą (osobami) z niepełnosprawnością z orzeczonym uprawnieniem do zamieszkiwania w oddzielnym pokoju.

Wnioskodawcy wyrażają także obawy o to, że przyjęcie przedmiotowej ustawy odniesie skutek odwrotny do zamierzonego, tj. przede wszystkim spowoduje w istocie dalszy wzrost cen mieszkań i inne negatywne zjawiska na rynku mieszkaniowym niekorzystne dla obywateli.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę powyższych uwag i przedstawienie stanowiska w poruszonych kwestiach.

Ministra Sprawiedliwości (VII.711.4.2024 z 29 kwietnia 2024 r.) - w sprawie niespójności i niekonstytucyjności niektórych zasad dostępu do zawodu sędziego.

W latach 2001-2017 r. asystenci sędziów i referendarze mieli możliwość ubiegania się o powołanie na urząd sędziego pod warunkiem odpowiedniego stażu pracy na stanowisku asystenckim/referendarskim oraz zdania egzaminu sędziowskiego. Taka możliwość przysługuje obecnie już tylko osobom, które ukończyły aplikację sądową na dawnych zasadach i ostatecznie wygaśnie z dniem 21 czerwca 2024 r. Ustawodawca stworzył jednak tzw. pozaaplikacyjną ścieżkę do zawodu sędziego, umożliwiającą prawnikom wykonującym określone zawody o ubieganie się o powołanie sędziowskie. W aktualnym stanie prawnym – stosownie do art. 61 § 2 pusp – z pozaaplikacyjnej ścieżki, w celu powołania na urząd sędziego sądu powszechnego, może skorzystać prawnik, który: zajmował stanowisko sędziego sądu administracyjnego lub sądu wojskowego; zajmował stanowisko prokuratora; pracował w polskiej szkole wyższej, w Polskiej Akademii Nauk, w instytucie badawczym lub innej placówce naukowej i ma tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych; wykonywał zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza - co najmniej przez 3 lata; zajmował stanowisko prezesa, wiceprezesa, radcy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej – co najmniej przez 3 lata. W przekonaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, postanowienia art. 61 § 2 pusp mogą budzić wątpliwości co do zgodności z wolnością wyboru i wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji) oraz z zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji) w zakresie, w jakim całkowicie zamykają asystentom i referendarzom pozaaplikacyjną ścieżkę do zawodu sędziego, mimo że ich doświadczenie w dużej mierze pokrywa się z doświadczeniem adwokatów, radców prawnych i notariuszy.

RPO stoi na stanowisku, że bardziej proporcjonalnym rozwiązaniem byłoby umożliwienie asystentom i referendarzom ubieganie się o powołanie na sędziego rejonowego z pominięciem aplikacji pod warunkiem: -

dotkającej weryfikacji umiejętności niezbędnych do orzekania przez zdanie egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego, względnie można rozważyć także dodatkową możliwość weryfikacji przez zdanie egzaminu sędziowskiego (co w obecnym stanie prawnym nie jest możliwe bez ukończenia aplikacji sędziowskiej); - posiadania odpowiedniego doświadczenia w wykonywaniu zawodu asystenta lub referendarza, które jednak powinno być dłuższe niż 3 lata wymagane w przypadku adwokata, radcy prawnego lub notariusza.

Ponadto, w ocenie Rzecznika kryteria powołania na stanowisko sędziego apelacyjnego są ukształtowane w sposób dyskryminacyjny, utrudniając możliwość awansu sędziom ze zróżnicowanym doświadczeniem zawodowym. W związku z tym RPO postuluje: uzupełnienie art. 64 pusp o jednostkę redakcyjną umożliwiającą kumulację okresów pracy sędziego i prokuratora w §1 i 1a z okresami pracy adwokatów, radców prawnych, radców PGRP i notariuszy wskazanych w §2 pkt 1 i 1a; uzupełnienie art. 64 pusp o jednostkę redakcyjną umożliwiającą kumulację okresu pracy adwokata, radcy prawnego lub notariusza wskazanego w §2 pkt 1 z okresem pracy radcy PGRP wskazanym w pkt 1a; doprecyzowanie art. 64 §3 pusp przez wskazanie, że na sędziego apelacyjnego nie może zostać powołana osoba, która w okresie 3 lat przed powołaniem nie wykonywała żadnego z zawodów wymienionych w §1-2. Tym sposobem z możliwości kandydowania wyłączone zostaną osoby, które całkowicie straciły kontakt z praktyką prawniczą, ale kandydować będą mogli prawnicy o doświadczeniach z różnych korporacji zawodowych.

W aktualnym stanie prawnym asesorem, sędzią sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego może być osoba, która posiada „wyłącznie obywatelstwo polskie”. Taki wymóg nie dotyczy jednak sędziów administracyjnych. W konsekwencji sędzią sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego nie może zostać osoba posiadająca obywatelstwo jakiegokolwiek innego państwa niż Polska. W opinii RPO zakaz posiadania obywatelstw państw obcych przez sędziów jest niezgodny z prawem dostępu do służby publicznej (art. 60 Konstytucji) oraz zasadą równości (art. 32 Konstytucji).

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych nad projektem ustawy usuwającej niespójności i niekonstytucyjne rozwiązania zawarte w przepisach regulujących zasady dostępu do zawodu sędziego.

Ministra Infrastruktury (IV.7200.410.2023 z 29 kwietnia 2024 r.) - w sprawie realizacji przez spółki wodne zadań finansowanych ze środków publicznych.

Status prawny spółek wodnych reguluje ustawa - Prawo wodne. Zgodnie z art. 441 ust. 1 te same ustawy, spółki wodne oraz związki wałowe są

niepublicznymi formami organizacyjnymi, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, zrzeszają osoby fizyczne lub prawne na zasadzie dobrowolności i mają na celu zaspokajanie, wskazanych przepisami ustawy, potrzeb w zakresie gospodarowania wodami.

Nie ulega wątpliwości, że utrzymanie urządzeń melioracyjnych wymaga skoordynowania działań wszystkich właścicieli okolicznych gruntów. Zarządy spółek wodnych często podnoszą, trudny do odrzucenia argument, że urządzenia melioracyjne stanowią system naczyń połączonych – nieprawidłowości na jednym odcinku wywołują reakcję łańcuchową, powodując szkody w innych miejscach. Samo istnienie urządzeń melioracyjnych nie gwarantuje oczywiście prawidłowego nawadniania i odwadniania, niezbędne jest bowiem utrzymywanie ich w należyтым stanie, przy uwzględnieniu konieczności skoordynowania terminów i zakresów wykonywanych prac. Niestety, jeżeli pozostają w gestii poszczególnych właścicieli gruntów, jest to zadanie trudne do zrealizowania, co bywa podkreślane przez zarządy spółek wodnych w korespondencji z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Z tego punktu widzenia spółki wodne mogą stanowić skuteczne narzędzie rozwiązywania problemów gospodarki wodnej w skali nie tylko lokalnej czy regionalnej, ale również ogólnokrajowej.

W świetle obowiązujących przepisów prawa - nad spółką wodną sprawowany jest nadzór zewnętrzny, leżący w zakresie kompetencji starosty. W razie połączenia spółek wodnych w ich związek, organem właściwym jest wojewoda. Zgodnie z regulacjami zawartymi w ustawie Prawo wodne, spółka wodna powstaje z chwilą osiągnięcia przez grupę podmiotów porozumienia w sprawie wspólnej realizacji zadań związanych z gospodarką wodną, mającego zatem na celu zaspokojenie ich potrzeb. Następstwem tego porozumienia jest uchwalenie statutu spółki wodnej, który wymaga zatwierdzenia przez miejscowo właściwego starostę w drodze decyzji administracyjnej. Starosta sprawuje nadzór nad spółką wodną w zakresie jej tworzenia, funkcjonowania i likwidacji. Na każdym z wymienionych etapów starosta dysponuje określonym zakresem kompetencji, które mają na celu zapewnić przestrzeganie przepisów obowiązującego prawa oraz postanowień statutu. Niestety, z informacji zebranych przez Rzecznika wynika, że nadzór starostów nad spółkami wodnymi może być niedostateczny; wnioski obywateli w tym zakresie dotyczyły przede wszystkim zapewnienia dobrowolności członkostwa w spółce wodnej, która to zasada nie zawsze jest respektowana przez spółki wodne. Zdarzają się przypadki uniemożliwiania lub utrudniania – poprzez zapisy statutowe – swobodnego wystąpienia członka ze spółki (np. uzależniając rezygnację od zgody spółki). Taka sytuacja jest sprzeczna z 441 ust. 1 Prawa wodnego, z którego wynika zasada dobrowolności członkostwa w spółce.

W świetle zarysowanego problemu, w ocenie RPO, zachodzi konieczność rozważenia odpowiednich zmian legislacyjnych, w wyniku których zostałaby zagwarantowana możliwość rezygnacji z członkostwa w spółce wodnej w każdym czasie, bez konieczności spełnienia jakichkolwiek dodatkowych warunków. Zdaniem Rzecznika, w świetle art. 58 Konstytucji, jedynym zasadnym stanowiskiem jest uznanie całkowitej dobrowolności przynależności do spółek wodnych oraz przyjęcie, że jakiegokolwiek ograniczenia w tym zakresie prowadzą do naruszenia konstytucyjnej zasady swobody każdego obywatela do zrzeszania się.

W świetle powyższego zarysowuje się kolejny problem, jakim jest brak wyposażenia starosty jako organu nadzorczego w instrumenty prawne, przy pomocy których mógłby doprowadzić do zmiany statutu spółki w celu dostosowania jego treści do obowiązujących regulacji prawnych w sytuacji, gdy walne zgromadzenie nie podejmuje w tym zakresie działań. Kompetencje starosty w takim przypadku mają jedynie charakter kontrolny, a więc ograniczają się do zbadania istniejącego stanu rzeczy, zestawienia go z obowiązującymi przepisami oraz ustalenia ewentualnych rozbieżności i sformułowania zaleceń, które mają – w świetle braku kompetencji nadzorczych w tym zakresie – jedynie charakter informacyjny. Może to prowadzić do sytuacji, w której organ nadzorczy ma wiedzę o występowaniu poważnych nieprawidłowości i naruszaniu konstytucyjnych praw obywateli, ale nie ma skutecznych instrumentów pozwalających na ich wyeliminowanie. Wymaga wyraźnego podkreślenia, że w aktualnym stanie prawnym starosta nie dysponuje żadnymi władczymi kompetencjami, przy pomocy których mógłby doprowadzić do dostosowania niezgodnego z prawem statutu do obowiązujących przepisów, a wydaje się, że jako organ nadzorczy powinien mieć taką możliwość zagwarantowaną. Dlatego też pożądane jest rozważenie zmian legislacyjnych również w tym zakresie, aby umożliwić starostom skuteczne oddziaływanie na spółki wodne, tak aby prowadziły działalność zgodnie z przepisami prawa.

Innym poważnym utrudnieniem w utrzymaniu urządzeń melioracyjnych w należyтым stanie jest formalne funkcjonowanie spółek wodnych, które nie realizują zadań statutowych, niekiedy nawet przez kilkadziesiąt lat. Skutkuje to brakiem możliwości wyegzekwowania wykonania obowiązków w tym zakresie od właścicieli gruntów, albowiem spoczywają one na spółce wodnej działającej na danym terenie, zgodnie z treścią przepisu art. 205 ustawy Prawo wodne. Rzecznik zasygnalizował zatem potrzebę podjęcia działań legislacyjnych, rozszerzających katalog przyczyn umożliwiających rozwiązanie spółki wodnej przez organ nadzorczy w przypadku trwałego zaprzestania przez nią działalności.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie zaprezentowanych uwag i przedstawienie stanowiska w sprawie.

**Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej (VII.511.27.2022 z 5 maja 2024 r.)
- w sprawie praktyki rozpoznawania jako skarg zawiadomień o delikcie dyscyplinarnym.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiają skargi obywateli na niewłaściwe kwalifikowanie przez referaty skarg i wniosków okręgowych rad adwokackich zawiadomień o deliktach dyscyplinarnych (dział VIII ustawy – Prawo o adwokaturze) jako skarg uregulowanych w dziale VIII ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „k.p.a.”).

Z prowadzonych w ostatnim czasie przez Rzecznika postępowań wyjaśniających wynika, że zjawisko kwalifikowania zawiadomień o delikcie dyscyplinarnym – które w istocie obywatele często nazywają „skargami” – jako skarg w trybie przepisów k.p.a., jest nagminne. Takie postępowanie w stosunku do pisma, z którego wynika możliwość popełnienia przez adwokata deliktu dyscyplinarnego, prowadzi do pozbawienia zarówno pokrzywdzonego, jak i obwinionego istotnych gwarancji ochrony ich podstawowych praw i wolności. Wnioskodawcy wskazują w szczególności na pozbawienie ich prawa do wzięcia udziału w postępowaniu oraz prawa wniesienia odwołania od postanowienia o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania do sądu dyscyplinarnego. W przypadku rozpatrywania sprawy w trybie skargowym, pokrzywdzony nie ma możliwości weryfikacji stanowiska referatu skarg dotyczącego uznania złożonej skargi na działania adwokata za bezzasadną i pozostawienia jej bez dalszego rozpoznania, zaś przyjmowane przez referat skarg NRA „odwołań” od takich decyzji, nie jest obwarowane stosownymi gwarancjami.

RPO wskazał, że powyższy problem nie leży tylko w sferze stosowania prawa, a może mieć, choć częściowo, swoje źródło w Regulaminie organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich, w którym znajduje się przepis wskazujący, iż „do zadań działu (referatu) skarg i wniosków należy w szczególności: przekazywanie skarg i wniosków do rzecznika dyscyplinarnego w razie uzasadnionego podejrzenia, iż zachodzą znamiona czynu ściganego dyscyplinarnie”. Na gruncie tego przepisu to przedstawiciel referatu skarg i wniosków dokonuje oceny, czy zachodzi „uzasadnione przekonanie”, że został popełniony delikt dyscyplinarny. Z praktyki wynika, że nader często, także w sytuacjach budzących wątpliwości, zawiadomienie nie jest przesyłane rzecznikowi dyscyplinarnemu. Co istotne, przedstawiciel referatu skarg i wniosków nie musi posiadać specyficznych kompetencji wymaganych od rzecznika dyscyplinarnego izby adwokackiej i jego zastępców. Taka osoba nie ma także do dyspozycji środków działania

służących do weryfikacji treści zgłoszenia, które to posiada rzecznik dyscyplinarny i jego zastępcy. Biorąc powyższe pod uwagę, rozdzielanie zawiadomień o delikcie dyscyplinarnym i skarg uregulowanych w postępowaniu administracyjnym, na podstawie kryterium powzięcia uzasadnionego przekonania odnośnie do zajścia znamion deliktu dyscyplinarnego przez przedstawiciela referatu skarg i wniosków, należy uznać za rozwiązanie niewłaściwe.

W opinii Rzecznika konieczne jest wprowadzenie jasnych kryteriów klasyfikacji skarg obywateli kierowanych do organów samorządu adwokackiego. Jednym z możliwych rozwiązań dotyczących przedmiotowego zagadnienia jest, przedstawiana w doktrynie, propozycja, aby jako skargi klasyfikować tylko te pisma, które dotyczą funkcjonowania organów samorządowych. RPO zdaje sobie sprawę z tego, że część zawiadomień o popełnieniu deliktu dyscyplinarnego jest spowodowana niekorzystnym rozstrzygnięciem w sprawie sądowej, za które wnioskodawca, często niezasadnie, obwinia adwokata. Podobnie, część zawiadomień wynika z niezrozumienia roli adwokata w konkretnym rodzaju postępowania sądowego. W powyższych przypadkach odmowa wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, bądź stosunkowo wczesna decyzja o jego umorzeniu, nie powinna budzić kontrowersji. Równocześnie to właśnie w takich sytuacjach zapewnienie klarownej drogi postępowania, z szeregiem gwarancji procesowych, wydaje się być właściwą metodą na wyprowadzenie wnioskodawcy z błędnego przekonania.

Za przyjęciem przejrzystych kryteriów klasyfikacji skarg na działania adwokatów przemawia treść art. 17 ust. 1 Konstytucji, statuującego kompetencje organów samorządu zawodowego osób wykonujących zawody zaufania publicznego do sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu. Wskazany przepis ustawy zasadniczej wyznacza bowiem sposób realizacji i kierunek sprawowania owej pieczy „w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej w piśmie z 20 czerwca 2024 r. poinformował, że Naczelna Rada Adwokacka na posiedzeniu plenarnym w dniu 15 czerwca 2024 r. podjęła uchwałę, przyjmując nowy Regulamin organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich, w którym ujęty został „Rozdział VII - Rozpoznawanie skarg”. Odpis tej uchwały załączam do niniejszego pisma. Przyjęte regulacje, ujednolicające formalne zasady funkcjonowania referatów skargowych na poziomie Izb Adwokackich i Naczelnej Rady Adwokackiej, mają na celu odpowiednie zabezpieczenie gwarancji procesowych obywateli przy jednoczesnej dbałości o sprawne procedowanie skarg wpływających do organów samorządu adwokackiego.

**Prezesa Zarządu Poczty Polskiej S.A (VII.501.36.2022 z 5 maja 2024 r.)
- w sprawie problemów ze skutecznym doręczaniem przesyłek
sądowych.**

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił się do Prezesa Poczty Polskiej w związku z dalszym wpływem skarg obywateli na praktykę awizowania przesyłek przez listonoszy, mimo otrzymywania informacji o niezamieszkiwaniu adresata pod danym adresem. RPO zwrócił uwagę, iż takie działania rodzą problemy nie tylko dla sądów oraz osób, którym przesyłka sądowa ma zostać doręczona, lecz powodują także dyskomfort dla osób zamieszkujących pod adresem, na który następuje próba doręczenia przesyłki sądowej. Nie chodzi tu tylko o przypadki wyprowadzenia się adresata, ale również o przypadki, w których adresat nigdy nie zamieszkiwał pod danym adresem.

Jeśli listonosz przy pierwszej próbie doręczenia został powiadomiony, że adresat przesyłki nie mieszka i nigdy nie mieszkał pod wskazanym adresem, to celem ułatwienia dalszego postępowania winien sporządzić stosowną adnotację na przesyłce, zamiast pozostawiać awizo, którego niezrealizowanie rodzi negatywne skutki procesowe. RPO zauważył, iż ta praktyka jest trudna do zaakceptowania z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do sądu, którego podstawowym elementem jest prawo do otrzymywania informacji na temat przebiegu postępowania. Jednostka zostaje całkowicie pozbawiona tego prawa, gdy przesyłki są doręczane pod błędny adres, a następnie awizowane i zwracane do sądu ze skutkiem doręczenia. Listonosze w takiej sytuacji powinni zwracać przesyłkę z wyraźną adnotacją, że adresat nie mieszka pod podanym adresem, co byłoby dla sądu jednoznacznym sygnałem, iż niedopuszczalne jest przyjęcie w danym przypadku fikcji doręczenia. Problem praktyki awizowania przesyłek został podjęty przez RPO już dwa lata temu, dalej jednak brak jest systemowego rozwiązania tej kwestii.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Przedstawiciel Poczty Polskiej S.A. w piśmie z 21 czerwca 2024 r. w odpowiedzi na przedstawione przez RPO postulaty wskazał ponownie, że zapisy Kodeksu postępowania cywilnego, jak i karnego stanowią, że to strony i ich przedstawiciele mają obowiązek zawiadamiać sąd o każdej zmianie adresu swego zamieszkania. Dotyczy to każdej strony, która zgłosiła wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomiła organu o zmianie tego adresu lub zaprzestaniu korzystania z niego. Litera prawa stanowi, że jeżeli strona, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone.

Dotyczy to także strony, która zgłosiła wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomiła organu o zmianie tego adresu lub zaprzestaniu korzystania z niego. Wobec powyższego Poczta Polska S.A. podtrzymuje przekazane uprzednio stanowisko o braku podstaw prawnych do dokonywania każdorazowo zwrotów przesyłek po otrzymaniu pod adresem doręczenia informacji „adresat już tam nie mieszka” bądź „adresat nigdy tam nie mieszkał”.

Ministra Sprawiedliwości (VII.561.1.2024 z 5 maja 2024 r.) - w sprawie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez adwokatów i radców udzielających pomocy prawnej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiają skargi obywateli, w których wskazują na niezgodność niektórych przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (dalej jako: „rozporządzenie”) z art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych oraz art. 6 ust. 1 ustawy - Prawo o adwokaturze.

Rzecznik wskazał, iż obowiązujące przepisy nakazują dokumentowanie każdego przypadku udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na karcie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w tzw. „karcie pomocy”. Mimo, iż katalog informacji ma charakter otwarty, ustawodawca wskazał, iż powinny to być informacje w szczególności dotyczące zgłoszonej sprawy i udzielonej pomocy, dziedziny prawa, której dotyczyła pomoc, kategorii sprawy, formy udzielonej pomocy, czasu poświęconego na jej udzielenie i liczb wizyt osoby uprawnionej w tej samej sprawie, ogólnych informacji o osobie uprawnionej, w szczególności wieku, płci, wykształcenia, dochodu, gospodarstwa domowego i miejsca zamieszkania oraz dane dotyczące punktu, osoby udzielającej pomocy i daty jej udzielenia. Te wymagania, zamiast warunku sporządzania anonimowego opisu sprawy do nieodpłatnej pomocy rodzą pytanie o możliwość sprostania obowiązkowi zachowania tajemnicy zawodowej przez adwokatów i radców prawnych udzielających pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego.

RPO zauważył, iż wprowadzenie danych do karty pomocy jest równoznaczne z wprowadzeniem ich do systemu teleinformatycznego, którego administratorami są Minister Sprawiedliwości, starostowie oraz wojewodowie. Duży stopień szczegółowości informacji wymaganych do udokumentowania w karcie pomocy, w połączeniu z koniecznością złożenia pisemnego oświadczenia uprawnionego, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej oraz wymogiem opatrzenia pomocy danymi o miejscu oraz dacie jej sporządzenia, imieniem i nazwiskiem lub

symbolem identyfikującym osobę udzielającą nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie oraz danymi dotyczącymi punktu i dyżuru mogą pozwalać na identyfikację osoby, której została udzielona pomoc. Powyższe działania, które taką identyfikację ułatwiają, a w pewnych wypadkach umożliwiają, są podejmowane przez radców prawnych lub adwokatów, co rodzi poważne wątpliwości na tle obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Tajemnica adwokacka i radcowska stanowi zaś fundament relacji zaufania obywatela do adwokata i radcy prawnego oraz ma istotny wymiar gwarancyjny w stosunku do praw jednostki.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych kwestii.

Minister Edukacji Narodowej (III.7042.16.2024 z 7 maja 2024 r.) – w sprawie przepisów Karty Nauczyciela regulujących prowadzenie postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się nauczyciel, który w związku z wszczęciem wobec niego postępowania dyscyplinarnego został zawieszony przez dyrektora szkoły w pełnieniu obowiązków. W związku z uniewinnieniem od popełnienia zarzucanych czynów, wystąpił do pracodawcy z wnioskiem o wypłacenie potrąconych kwot wynagrodzenia. Pracodawca, powołując się na treść art. 85u Karty Nauczyciela, wskazał, iż nauczycielowi należy zwrócić jedynie kwoty wynagrodzenia zasadniczego, jeśli podlegały zatrzymaniu. Ww. przepis w obecnej postaci tworzy więc ryzyko powstania sytuacji, w której nauczyciel, mimo uznania jego niewinności, poniesie konsekwencje finansowe bezpodstawnego oskarżenia, bez prawa do uzyskania adekwatnej rekompensaty.

Wnioskodawca wskazał w związku z tym na różnice pomiędzy przywołanymi przepisami Karty Nauczyciela a analogicznymi regulacjami odnoszącymi się do postępowań dyscyplinarnych poszczególnych grup zawodowych, np. art. 107 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, gdzie w razie uchylenia zawieszenia w czynnościach służbowych, strażak otrzymuje zawieszoną część uposażenia oraz obligatoryjne podwyżki tego uposażenia wprowadzone w okresie zawieszenia, chyba że został zwolniony ze służby z powodu skazania prawomocnym wyrokiem sądu albo ukarany karą dyscyplinarną wydalenia ze służby lub art. 124 ustawy o Policji, gdzie po zakończeniu postępowania karnego lub dyscyplinarnego, będącego przyczyną zawieszenia w czynnościach służbowych, policjant otrzymuje zawieszoną część uposażenia oraz obligatoryjne podwyżki wprowadzone w okresie zawieszenia, jeżeli nie został skazany prawomocnym wyrokiem sądu lub ukarany karą dyscyplinarną wydalenia ze służby.

Na tle przepisów wskazanych wyżej pragmatyk służbowych i pracowniczych, w konkluzji skarżący się nauczyciel stwierdził, że „analiza językowa przedstawionych przepisów wskazuje jednoznacznie na posługiwanie się jednolitym słownictwem wykluczającym wątpliwości interpretacyjne. Co więcej, ich wykładnia prowadzi do wniosku, iż w przypadku zakończenia toczącego się na podstawie wyżej wymienionych regulacji postępowania dyscyplinarnego uniewinnieniem, obwiniony pracownik (funkcjonariusz) wskazanych grup zawodowych otrzymuje zwrot wszystkich kwot zatrzymanego/potrąconego wynagrodzenia. Tym bardziej więc nie istnieje przesłanka przemawiająca za odmiennym (gorszym) uregulowaniem tej kwestii w przypadku postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli. Sankcjonowanie wspomnianej niekorzystnej dla nauczycieli wykładni przepisów prawnych prowadzi więc do jawnej dyskryminacji.”

Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poddanie analizie ww. przepisów Karty Nauczyciela.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.816.1.2024 z 9 maja 2024 r.) – w sprawie nierównego traktowania funkcjonariuszy Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

Do Biura Rzecznika Obywatelskich wpłynęło pismo funkcjonariusza Kaszubskiego Dywizjonu Straży Granicznej (dalej jako: „KDSG”) wchodzącego w skład Morskiego Oddziału Straży Granicznej. Zainteresowany podnosi, że strażnicy graniczni pełniący służbę w załogach jednostek pływających KDSG pozbawieni są prawa do dodatku granicznego określonego w § 11b rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 lutego 2008 r. w sprawie uposażenia zasadniczego oraz dodatków do uposażenia funkcjonariuszy Straży Granicznej. W praktyce rozporządzenie przyznaje dodatki graniczne wyłącznie funkcjonariuszom pełniącym służbę na wschodniej granicy lądowej, w określonych komórkach lotniczych i morskich przejściach granicznych oraz w dywizjonach, ale wyłącznie w komórce wewnętrznej właściwej do służby dyżurnej (w praktyce jest to kierownik zmiany i pomocnik kierownika zmiany służby dyżurnej, a w ostatnim czasie także funkcjonariusz nadzorujący służbę dyżurną) oraz na stanowisku szefa służb morskich. Rozporządzenie w ogóle pomija załogi jednostek pływających ochraniających morski odcinek granicy państwowej z Federacją Rosyjską (ok. 100 funkcjonariuszy).

W tym kontekście należałoby podkreślić, że dodatek finansowy określony w § 11b pkt 1 lit. a rozporządzenia służy wynagrodzeniu pracy funkcjonariuszy w stanie szczególnie zintensyfikowanego napięcia w regionie wschodniej granicy RP. Art. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej stanowi: Granicą Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej „granicą państwową”, jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną,

oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi. Jak podaje Komenda Główna Straży Granicznej, odcinek rozgraniczający morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej wynosi 22,21 km. W tej sytuacji za wątpliwe pod względem systemowym, ale i celowościowym wydaje się być wyłączenie funkcjonariuszy załóg jednostek pływających Kaszubskiego Dywizjonu Straży Granicznej z możliwości korzystania z dodatku granicznego. Wydaje się, że literalna interpretacja § 11b pkt 1 lit. a rozporządzenia polegająca na uznaniu, że jedynie funkcjonariusze pełniący swoją służbę w placówkach, tj. na lądzie, uprawnieni są do pobierania dodatku granicznego prowadzi do naruszenia istoty dodatku granicznego i może być uznana za okoliczność wątpliwą z punktu widzenia realizacji zasady równego traktowania.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu i poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 25 czerwca 2024 r. zauważył, iż mając na uwadze obowiązujące regulacje oraz orzecznictwo, nie można mówić o nierównym traktowaniu funkcjonariuszy wykonujących zadania na etatowych stanowiskach załóg jednostek pływających SG w stosunku do innych funkcjonariuszy w ramach tej samej grupy, czyli posiadającej wspólną cechę istotną. W analizowanym przypadku funkcjonariusze posiadający wspólną cechę istotną to funkcjonariusze pełniący służbę w dywizjonach SG, którzy wykonują zadania na etatowych stanowiskach załóg jednostek pływających SG. Aby można było mówić o nierównym traktowaniu należy porównać grupy funkcjonariuszy znajdujących się w analogicznej sytuacji. Z kolei w świetle przywołanych powyżej przepisów prawa funkcjonariusze pełniący służbę na „zielonej granicy” nie pozostają w analogicznej sytuacji z funkcjonariuszami wykonującymi zadania na etatowych stanowiskach załóg jednostek pływających SG. Dodatkowo należy nadmienić, że stosownie do § 10 ust. 1 *rozporządzenia* funkcjonariusze wykonujący zadania na etatowych stanowiskach załóg jednostek pływających SG otrzymują dodatek morski w wysokości wynoszącej miesięcznie do 0,30 kwoty bazowej (czyli do kwoty 626,70 zł). Z przepisów prawa wynika zatem, że pragmatyka służbowa przewidziała inną rekompensatę finansową za pełnienie służby na jednostkach pływających. Natomiast funkcjonariusze pełniący służbę w dywizjonach SG, w komórce wewnętrznej właściwej do służby dyżurnej oraz na stanowisku szefa służb, nie otrzymują dodatku morskiego.

Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (VII.501.90.2023 z 9 maja 2024 r.) - w sprawie sposobu identyfikacji mieszkańca jednostki

samorządu terytorialnego w głosowaniu w sprawie budżetów obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o udzielenie informacji o wyniku analizy, przeprowadzonej w zakresie sposobu identyfikacji mieszkańca jednostki samorządu terytorialnego w głosowaniu w sprawie budżetów obywatelskich.

Możliwość przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami na terenie gminy przewiduje art. 5a ustawy o samorządzie gminnym. Szczególną formą konsultacji społecznych jest zaś budżet obywatelski. W ramach budżetu obywatelskiego, na podstawie art. 5a ust. 4 ustawy, mieszkańcy w bezpośrednim głosowaniu decydują corocznie o części wydatków budżetu gminy. Zadania wybrane w ramach budżetu obywatelskiego zostają uwzględnione w uchwale budżetowej gminy. Rada gminy, w toku prac nad projektem uchwały budżetowej, nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego. Istotne jest także to, że zgodnie z art. 5a ust. 7 pkt 4 ustawy, rada gminy określa w drodze uchwały m.in. zasady przeprowadzania głosowania, ustalania wyników i podawania ich do publicznej wiadomości, biorąc pod uwagę, że zasady przeprowadzania głosowania muszą zapewniać równość i bezpośredniość głosowania.

Ustawodawca pozostawił swobodę w ustalaniu zasad realizacji budżetów, wobec czego władze lokalne przyjmują różne rozwiązania w tym zakresie. Analiza zaś dotychczasowego dorobku prawodawczego jednostek samorządu terytorialnego, działalności wojewodów oraz dorobku orzeczniczego sądów administracyjnych prowadzi do wyróżnienia kilku najbardziej problematycznych płaszczyzn w zakresie budżetów obywatelskich: wiele kłopotów sprawia wciąż podstawowa kwestia – zakres podmiotów uprawnionych do udziału w procedurze budżetu obywatelskiego oraz powoływanie specjalnych organów mających na celu wykonywanie zadań z zakresu budżetu obywatelskiego. Istotnym problemem jest kwestia identyfikacji osób w zakresie ich związków z daną jednostką samorządu terytorialnego. Rozwiązując to zagadnienie należy pamiętać, że za mieszkańca danej jednostki samorządu terytorialnego uznaje się osobę, która przebywa na jej terenie z zamiarem stałego pobytu. W prawie miejscowym pojawiają się jednak różne rozwiązania mające na celu dookreślenie sposobu identyfikacji mieszkańca jednostki samorządu terytorialnego. Rozwiązania te uznawane są za istotnie naruszające prawo. Wśród nich można wskazać na: wymóg bycia wpisanym do rejestru wyborców; wymóg bycia zameldowanym na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego; ukończenie przez mieszkańca określonego wieku; wymóg podania numeru PESEL na karcie do głosowania lub na zgłoszeniu

projektu; wymóg podania dodatkowych danych osobowych w postaci np. numeru telefonu lub adresu e-mail.

Orzecznictwo sądownoadministracyjne jednoznacznie stwierdza, że podawanie numeru PESEL nie znajduje uzasadnienia prawnego, a dodanie go jako jednego z wymogów dopuszczających do uczestniczenia w konsultacjach wykracza poza granice przyznanych radzie przez ustawodawcę kompetencji. Tymczasem do Biura RPO wciąż wpływają wnioski obywateli, z których wynika, iż praktyka identyfikacji mieszkańców w oparciu o szeroki zakres danych osobowych pozostaje niezmieniona.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się ponownie do Prezesa UODO z prośbą o przedstawienie opinii organu nadzorczego w tej sprawie, a także zaproponowanie działań, które mogłyby wpłynąć na zmianę wciąż wadliwej praktyki w samorządach.

Szefa Krajowej Administracji Skarbowej (VII.520.19.2023 z 13 maja 2024 r.) - w sprawie projektowanego centralnego systemu informatycznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie do Szefa Krajowej Administracji Skarbowej w związku z wpływającymi skargami dotyczącymi projektowanego centralnego systemu informatycznego służącego do wystawiania i gromadzenia faktur. Prace nad wdrożeniem systemu nie zostały zakończone i aktualnie proponowany jest późniejszy termin wejścia w życie przedmiotowych regulacji. Jak wynika dodatkowo z informacji udostępnionych na stronie Ministerstwa, audyt Krajowego Systemu e-Faktur wykazał szereg nieprawidłowości.

Przedsiębiorcy w skargach kierowanych do Biura RPO przede wszystkim wyrażają obawy związane z szerokim zakresem danych gromadzonych w Krajowym Systemie e-Faktur, które mogą odnosić się do tajemnicy handlowej przedsiębiorstw. Dostęp do danych zawartych w systemie przewidziany jest natomiast dla podmiotów korzystających z systemu oraz właściwych organów państwowych. Wątpliwości podnoszone przez przedsiębiorców odnoszą się w szczególności do kwestii zapewnienia bezpieczeństwa danych gromadzonych w centralnym systemie. Jak wynika ze skarg, „do centralnego systemu mają być wysyłane informacje przedsiębiorców o tym co, komu i za ile sprzedają. I to na skalę całego kraju, a to są przecież informacje stanowiące ściśle strzeżoną tajemnicę handlową każdego przedsiębiorstwa. W nowym systemie wszystkie te informacje znajdą się w jednym miejscu”.

Rzecznik wskazał, że przedsiębiorcy prowadzą swą działalność w oparciu o tajemnicę przedsiębiorstwa. Zgodnie z definicją przyjętą w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji przez tajemnicę przedsiębiorstwa należy rozumieć informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne

przedsiębiorstwa lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą, które jako całość lub w szczególnym zestawieniu i zbiorze ich elementów nie są powszechnie znane osobom zwykle zajmującym się tym rodzajem informacji albo nie są łatwo dostępne dla takich osób, o ile uprawniony do korzystania z informacji lub rozporządzania nimi podjął, przy zachowaniu należytej staranności, działania w celu utrzymania ich w poufności. Powyższe uwagi przedsiębiorców wydają się istotne z punktu widzenia wolności działalności gospodarczej, która gwarantuje ochronę tajemnicy handlowej przedsiębiorstwa. Wolność działalności gospodarczej, choć nie ma charakteru absolutnego, to może podlegać ograniczeniom na zasadach wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji w zw. z art. 22 Konstytucji. Ponadto, przedstawione sygnały budzą wątpliwości z punktu widzenia prawa do prywatności i ochrony danych osobowych gwarantowanych odpowiednio w art. 47 i 51 Konstytucji, a także przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE. Zgodnie z art. 51 ust. 2 Konstytucji oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji, gromadzone przez władze publiczne informacje powinny być ograniczone do niezbędnych danych. Należy przy tym podkreślić, że ze standardu konstytucyjnego i europejskiego ochrony danych osobowych wynika konieczność zapewnienia odpowiednich gwarancji ochrony danych osobowych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do tych wątpliwości oraz o informacje odnośnie do szerokiego zakresu danych gromadzonych w Krajowym Systemie e-Faktur stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa, w tym zasad udostępniania danych z centralnej ewidencji, a także zapewnienia bezpieczeństwa tych danych.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.1076.2022 z 16 maja 2024 r.) - w sprawie realizacji krajowych i międzynarodowych standardów prawa do sądu.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają gwarancje realizacji krajowych i międzynarodowych standardów prawa do sądu w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Analiza wniosków wpływających do Biura RPO ujawniła niespójność systemową w zakresie braku możliwości podniesienia zarzutu naruszenia prawa procesowego w postaci art. 41 k.p.k. i art. 4 k.p.k. w skardze do Sądu Najwyższego od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania.

RPO przywołał pogląd SN, w ramach którego wskazano, że fakt, iż sędzia, który uprzednio orzekł w przedmiocie apelacji może uczestniczyć także w składzie sądu rozpoznającego podobny środek odwoławczy wnoszony po przeprowadzeniu postępowania ponownego, nie oznacza, iżby nie był on zobligowany do zachowania bezstronności i analizowania obecnie wniesionego środka wyłącznie w aspekcie zaskarżonego wyroku, bez uwzględniania tego, co wskazano przy poprzednim uchyleniu wcześniejszego wyroku, chyba że sąd ponownie rozpoznający sprawę nie zrealizował wskazań uprzednio sformułowanych w uzasadnieniu orzeczenia uchylającego. Niezachowanie tego standardu skutkuje zaś naruszeniem dyspozycji art. 4 k.p.k.

Zgodnie z orzecnictwem SN w toku procesu nie ma podstaw do wyłączenia takiego sędziego w oparciu o art. 40 § 1 pkt. 6 i 7 k.p.k. Strona może przed rozpoczęciem przewodu sądowego w instancji odwoławczej złożyć wniosek o wyłączenie danego sędziego, jednakże zbadanie naruszenia przez sędziego, którego wniosek ten dotyczy, jest możliwe dopiero po wydaniu wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. Stronie korzystającej z możliwości złożenia takiego wniosku nie przysługuje od orzeczenia wydanego na jego podstawie zażalenie. Gdy zatem taki wniosek nie zostanie uwzględniony, zarzut obrazy art. 4 k.p.k. i art. 41 § 1 k.p.k. jest możliwy do podniesienia dopiero w postaci apelacji, ewentualnie kasacji. Skarga może być wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k., a tym samym strona nie może skutecznie zaskarżyć naruszenia zasady obiektywizmu z art. 4 k.p.k. i braku wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k., gdyż są to względne przyczyny odwoławcze określone w art. 438 pkt 2 k.p.k. Od wyroku sądu odwoławczego uchylającego uniewinniający wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania stronom nie przysługuje kasacja, gdyż nie jest to prawomocny wyrok kończący postępowanie, a tym samym strona nie dysponuje środkiem, w ramach którego mogłaby podnieść naruszenie art. 4 k.p.k. czy też art. 41 § 1 k.p.k.

Rzecznik wskazał przy tym na ugruntowany pogląd, zgodnie z którym orzekanie przez sędziego sądu odwoławczego we wcześniejszych sprawach danego oskarżonego, w tym także uchylenie orzeczenia w sprawie, a następnie powtórnie przeprowadzenie kontroli odwoławczej po ponownym rozpoznaniu sprawy w pierwszej instancji, nie jest okolicznością skutkującą automatycznie wyłączeniem takiego sędziego w oparciu o normę z art. 41 § 1 k.p.k. Dla skutecznego wystąpienia o wyłączenie sędziego niezbędne staje się wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie in concreto uzasadnionej wątpliwości co do jego bezstronności, a sam udział we

wcześniejszym uchyleniu zaskarżonego wyroku taką okolicznością jeszcze nie jest.

RPO zwrócił uwagę, że zakres możliwych do wniesienia środków zaskarżenia oraz zakres możliwych do podniesienia w ich ramach zarzutów został tak skonstruowany, że oskarżony, wobec którego sąd pierwszej instancji wyda wyrok uniewinniający, a wyrok ten zostanie uchylony do ponownego rozpoznania wyrokiem sądu odwoławczego i tak opisana sytuacja procesowa się powtórzy, nie dysponuje żadnym środkiem prawnym umożliwiającym przeciwdziałanie orzekaniu w sprawie odwoławczej przez tego samego sędziego. W przypadku wyroków uchylających i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania sprawa nie ulega bowiem zakończeniu, a tym samym stronie nie przysługują ani apelacja, ani kasacja. Takie sytuacje procesowe prowadzą do przewlekłości postępowania, gdyż pomimo aktywności sądów i wielu wydanych w sprawie wyroków, sprawy mogą się toczyć po kilkanaście lat.

W sytuacji procesowej, gdy dochodzi do powtórnego uchylenia przez sąd odwoławczy wyroku uniewinniającego, a w składzie powtórnie rozpoznającym środek odwoławczy są sędziowie, którzy w ramach uzasadnienia poprzedniego orzeczenia sądu odwoławczego uchylającego wyrok uniewinniający wypowiedzieli się już co do przesłanek odpowiedzialności karnej oskarżonego, strona tego postępowania nie może w skardze do Sądu Najwyższego podnieść zarzutu naruszenia art. 41 k.p.k. i art. 4 k.p.k. z uwagi na ograniczenia zawarte w art. 539a § 3 k.p.k., który stanowi, że skarga może być wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k.

W ocenie Rzecznika zasadne jest zatem rozszerzenie możliwych do podniesienia zarzutów w skardze do SN od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania o zarzut naruszenia art. 41 k.p.k. i art. 4 k.p.k. Rozszerzenie to winno dotyczyć tylko skargi do Sądu Najwyższego od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok uniewinniający sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, gdyż tylko wówczas strona nie dysponuje żadnym innym środkiem zaskarżenia, w ramach którego zarzuty naruszenia art. 41 k.p.k. i art. 4 k.p.k. mogłyby zostać podniesione.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych w opisanym zakresie.

Rzecznik Praw Dziecka (IX.517.508.2024 z 20 maja 2024 r.) – w sprawie zasad przeprowadzania kontroli osobistej dzieci udających się na widzenie z rodzicem odbywającym karę pozbawienia wolności.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają pisma od opiekunów prawnych dzieci, które przed udaniem się na widzenie z rodzicem odbywającym karę pozbawienia wolności zostały poddane kontroli osobistej przeprowadzonej przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Zasady dotyczące przeprowadzania kontroli osobistej osób ubiegających się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej określają art. 18 ust. 3a i nast. ustawy o Służbie Więziennej oraz § 9 wydanego na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 lipca 2023 r. w sprawie realizacji działań funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz wzoru protokołu z kontroli osobistej, kontroli pobieżnej oraz ze sprawdzania pojazdów lub ich ładunku.

RPO zwrócił uwagę, że obowiązujące regulacje w zakresie przeprowadzania kontroli osobistej osób odwiedzających osadzonych w jednostkach penitencjarnych nie różnicują sytuacji dzieci poddawanych kontroli od osób pełnoletnich. Jedynie w § 9 ust. 3 pkt 9 rozporządzenia Rady Ministrów wskazano, że na żądanie przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej, sprawujących opiekę nad małoletnią osobą kontrolowaną, kontrolę osobistą małoletniej osoby kontrolowanej przeprowadza się w obecności przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej.

Rzecznik, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych, nie kwestionuje samej możliwości dokonywania kontroli osobistej małoletnich dzieci. Niemniej jednak, czynności te powinny być wykonywane według określonych zasad, które uwzględniałyby podmiotowość dziecka, zapewniały mu właściwy komfort psychiczny i poczucie bezpieczeństwa, a tym samym zmniejszały niedogodności związane z koniecznością poddania się takiej kontroli. Do tej pory nie został opracowany przez Służbę Więzienną akt wewnętrzny zawierający zasady dokonywania tych mocno ingerujących w intymność czynności z uwzględnieniem rozwoju psychofizycznego dziecka, jego niepełnosprawności lub szczególnych potrzeb. Bezsporne jest, że aby opracować jednolity sposób postępowania w zakresie przeprowadzania kontroli osobistej dzieci, należy wziąć pod uwagę szereg czynników. Rodzą się bowiem dwa zasadnicze pytania: Czy wiek kontrolowanego dziecka (w tym dziecka z niepełnosprawnością intelektualną) powinien determinować płeć osoby kontrolującej oraz czy w czynnościach kontrolnych realizowanych wobec małoletniego powinien obligatoryjnie uczestniczyć przedstawiciel personelu medycznego lub psycholog?

Brak szczegółowych regulacji dotyczących sposobu przeprowadzania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej kontroli osobistej małoletnich powoduje, że dochodzi do dowolności postępowania. W ocenie Rzecznika określenie jednolitego sposobu postępowania, uwzględniającego podmiotowość dziecka, z pewnością przyczyniłoby się do wzmocnienia

gwarancji praw osób małoletnich oraz zmniejszyło występujące u dziecka poczucie zagrożenia.

Mając powyższe na uwadze, RPO zwrócił się do Rzecznik z prośbą o przedstawienie rekomendacji, w jakich warunkach powinna przebiegać kontrola osobista małoletniego.

Rzecznik Praw Dziecka w piśmie z 22 czerwca 2024 r. potwierdziła, iż istnieje konieczność wprowadzenia systemowych zmian, które mogłyby zapewnić dzieciom bezpieczeństwo podczas kontaktowania się z rodzicem osadzonym. W rozporządzeniu Rady Ministrów wskazano, że na żądanie przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej, sprawujących opiekę nad małoletnią osobą kontrolowaną, kontrolę osobistą małoletniej osoby kontrolowanej przeprowadza się w obecności przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej. Przepis ten wypływa z obowiązku ustawodawcy, który stanowi o konieczności zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych. RPD wskazała, że zasadne jest, aby czynności te były wykonywane w odpowiedni sposób, który uwzględniałby podmiotowość dziecka oraz będzie zapewniać dzieciom komfort psychiczny i poczucie bezpieczeństwa. Zaznaczyła też, że sformułowanie odpowiedzi są dopiero punktem wyjścia do dalszej rozmowy, nie wypełnia ona jednak absolutnie wszystkich kwestii związanych z poruszaną kwestią. W opinii Rzecznik, problem osobistej kontroli jest jednym z obszarów, które należy uregulować w sposób kompleksowy. Z tej też przyczyny, zaproponowała wznowienie rozmów na temat podjęcia działań w kierunku Karty Dzieci Osadzonych Rodziców.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (VII.7021.1.2016 z 20 maja 2024 r.) - w sprawie ratyfikacji Protokołu fakultatywnego do Konwencji o Prawach Dziecka.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat sygnalizuje, iż Polska wciąż nie ratyfikowała Protokołu fakultatywnego do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień (dalej jako: „Protokół”). Dotychczas stanowisko Rzecznika nie spotkało się jednak z akceptacją ze strony administracji rządowej.

W dotychczasowych wystąpieniach RPO podkreślał, że brak międzynarodowego organu kontrolnego uprawnionego do reagowania na naruszenia Konwencji Praw Dziecka, uniemożliwia korzystanie w pełni z praw gwarantowanych w tej umowie międzynarodowej. Rzecznik zwracał uwagę na potrzebę istnienia narzędzia, dzięki któremu litera Konwencji nie pozostanie martwa, lecz będzie realnie egzekwowana. Takim narzędziem jest właśnie Komitet Praw Dziecka oraz procedura składania zawiadomień zawarta w Protokole. Rzecznik poparł również petycję organizacji

pozarządowych w sprawie ratyfikacji Protokołu i brał udział w posiedzeniach Senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji w tej sprawie.

W ocenie Rzecznika, ratyfikacja Protokołu nie powoduje zagrożenia dla zasady nadrzędności Konstytucji. Dzięki ratyfikacji Protokołu dziecko stałoby się natomiast pełnoprawnym podmiotem praw przewidzianych w Konstytucji i Konwencji Praw Dziecka, a poddanie Komitetowi Praw Dziecka kontroli przestrzegania Konwencji przyczyniłoby się do urealnienia ochrony praw dzieci w Polsce.

Wymaga również podkreślenia, że konieczność ratyfikacji Protokołu zgłaszali sami obywatele, a także organizacje pozarządowe w licznych skargach i petycjach kierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, zwracając uwagę na umożliwienie pełnowymiarowego korzystania z praw gwarantowanych przez Konwencję. Co ważne, zalecenia w tej sprawie – będące efektem rozpatrzenia trzeciego i czwartego sprawozdania Polski – wydał w stosunku do Polski Komitet Praw Dziecka w 2015 r. Również aktualnie Komitet wskazuje na potrzebę zapewnienia dzieciom dostępu do wymiaru sprawiedliwości i skutecznych środków odwoławczych, który jest niezbędny dla ochrony, promocji i realizacji wszystkich praw dziecka i praw człowieka.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, a także liczne skargi obywateli, przywołując doniosłą rolę praw dziecka i ich ochrony – w tym konieczność istnienia skutecznego i odpowiedniego mechanizmu monitorowania i reagowania na zawiadomienia o naruszeniach zobowiązań wynikających z Konwencji o Prawach Dziecka, w której tworzeniu Polska odegrała inicjującą i kluczową rolę – należy podkreślić, że niewątpliwie ratyfikacja Protokołu przyczyni się do dalszego rozwoju praw dziecka. Przede wszystkim pozwoli to na coraz skuteczniejszą i wydajniejszą ochronę praw najmłodszych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie aktualnego stanowiska w przedmiotowej sprawie.

Przewodniczących Komisji do Spraw Petycji Sejmu i Senatu RP (VII.604.32.2023 z 22 maja 2024 r.) - w sprawie propozycji zmian w ustawie o petycjach.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich dokonano szczegółowej analizy propozycji zmian w ustawie o petycjach zgłoszonych przez przedstawicieli Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Istotna część owych postulatów zasługuje na rozważenie.

Wnioskodawcy krytykują postanowienia art. 3 ustawy o petycjach, który brzmi następująco: „O tym, czy pismo jest petycją, decyduje treść żądania, a nie jego forma zewnętrzna”. Zdaniem Wnioskodawców, to „de facto wola i kwalifikacje urzędnika decydują” o odpowiedniej klasyfikacji pisma. Jednak zdaniem Rzecznika przepis art. 3 ustawy jest potrzebny, ponieważ służy

uniknięciu niepożądanego sytuacji, w której np. pismo niebędące petycją w ogóle nie zostanie rozpatrzone, choć powinno zostać potraktowane jako wniosek lub skarga. Przydatność tego przepisu potwierdza również praktyka rozpatrywania petycji w Biurze RPO. Z drugiej jednak strony Wnioskodawcy proponują, aby wprowadzono instytucję „odwołania od nieprawidłowego zakwalifikowania petycji”, które to odwołanie miałyby rozpatrywać wojewoda w terminie maksymalnie 30 dni. Zdaniem Rzecznika, ten postulat dotyczący prawidłowego kwalifikowania petycji jest wart rozważenia. W praktyce bowiem organ władzy publicznej może nieprawidłowo ocenić treść pisma, naruszając istotę prawa do petycji, a decyzja taka nie podlega weryfikacji.

Zdaniem Wnioskodawców, w art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o petycjach brakuje doprecyzowania, co oznacza termin „niezwłocznie”. Choć termin „niezwłocznie” jest często spotykany w systemie prawa i oznacza „bez zbędnej zwłoki”, czyli w pierwszym terminie, w jakim podjęcie określonej czynności jest możliwe, to należy zgodzić się z Wnioskodawcami, że celowe byłoby wskazanie konkretnego terminu dokonania przez podmiot rozpatrujący petycję lub urząd go obsługujący wymienionych w art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o petycjach czynności. Ponadto, ewentualną nowelizację ustawy o petycjach należałoby wykorzystać dla realizacji zgłaszanego wcześniej postulatu Rzecznika Praw Obywatelskich, aby doprecyzować art. 8 ust. 2 tej ustawy. Chodzi o to, aby nie budziło wątpliwości, że podmioty rozpatrujące petycję czy też urzędy je obsługujące, mają obowiązek publikować na swoich stronach internetowych nie tylko sam skan petycji, ale też skan udzielonej odpowiedzi na petycję. Obecnie bowiem praktyka w tym zakresie jest niejednolita i budzi wątpliwości.

Przepis art. 10 ust. 1 ustawy o petycjach stanowi: „Petycja powinna być rozpatrzona bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia jej złożenia”. W ocenie Wnioskodawców jest to zbyt długi termin; proponują oni termin wynoszący maksymalnie miesiąc. Uwagi dotyczące postanowień art. 15 ustawy o petycjach

Ponadto, Wnioskodawcy sygnalizują niejasność treści art. 15 ustawy o petycjach, wynikającą z faktu, że odesłanie w ustawie o petycjach do odpowiedniego stosowania w zakresie nieuregulowanym przepisów k.p.a. nie zawiera wyliczenia tych przepisów, przez co nie wiadomo, które z nich należy stosować odpowiednio. Wnioskodawcy postulują także dodanie przepisów dotyczących obowiązkowego wezwania osób składających petycję i ich wysłuchania, jak również dotyczących obowiązku udzielenia głosu osobom, które chcą go zabrać w trakcie posiedzenia, na którym rozpatrywana jest petycja. W przekonaniu RPO na aprobatę – ze względu na zwiększenie poziomu tzw. partycypacji obywatelskiej – zasługuje pierwszy z tych dwóch postulatów. Drugi natomiast jawi się jako bardziej kontrowersyjny, a to z uwagi na potencjalne niebezpieczeństwo

dezorganizacji prac komisji rozpatrujących petycje w sytuacji, w której każdy zainteresowany mógłby zabrać głos.

W kontekście powyższego, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczących z prośbą o podjęcie działań w celu wykonania – przez sejmową Komisję do Spraw Petycji albo przez Senat – inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do uwzględnienia ww. postulatów.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.520.20.2018 z 22 maja 2024 r.) - w sprawie dostępu do dokumentacji medycznej leczenia psychiatrycznego na potrzeby postępowania prowadzonego przez ABW.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich treść art. 50 ust. 2 pkt 4 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (dalej jako: „uozp”) w związku z art. 24 ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy o ochronie informacji niejawnych (dalej jako: „uoin”), uprawnia pisemnie upoważnionych funkcjonariuszy ABW do żądania informacji o chorobie psychicznej wyłącznie w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania sprawdzającego. Nie upoważniają one natomiast tych funkcjonariuszy do żądania udostępnienia całej dokumentacji medycznej, czy też informacji o przebiegu procesu leczenia oraz stosowanej w toku tego leczenia terapii.

Zdaniem Rzecznika w przypadku przyjęcia odmiennej interpretacji, ochrona prawa do prywatności osób weryfikowanych w ramach postępowania sprawdzającego, którą na poziomie uozp gwarantuje tajemnica lekarska, staje się iluzoryczna. Standard tej ochrony prawnej wyznacza natomiast treść art. 47 Konstytucji oraz art. 51 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Z przepisów tych oraz ich interpretacji wynika możliwość zbierania przez władze publiczne informacji o osobie wyłącznie w zakresie niezbędnym (koniecznym) – a nie „wygodnych” dla organów publicznych. Stanowisko Rzecznika nie spotkało się jednak z aprobatą organów przeprowadzających postępowanie sprawdzające w sprawach o wydanie poświadczenia bezpieczeństwa upoważniającego do dostępu do informacji niejawnych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionej sprawy i poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.502.12.2023 z 23 maja 2024 r.) - w sprawie dostępności pieczy zastępczej.

Problematyka przestrzegania praw dzieci i funkcjonowania systemu opieki nad dzieckiem pozbawionym pieczy rodziców jest jednym z ważnych obszarów działalności Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zgodnie z Konwencją o prawach dziecka, dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, ma prawo do specjalnej

ochrony i pomocy ze strony państwa. Tego rodzaju opieka może obejmować, między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej, adopcję lub umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do opieki nad dziećmi. Także Sąd Najwyższy w jednym ze swych orzeczeń stwierdził, że przepis art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka formułuje bezwzględny obowiązek prawny w postaci nakazu, by we wszystkich sprawach odnoszących się do dzieci sądy sugerowały się interesem dziecka jako wartością nadrzędną.

Realizacja praw dziecka wymaga zatem od ustawodawcy oraz organów wykonujących prawo spójnych systemowo działań, tak, aby interes najmłodszych nie był narażony na szwank. W przypadku dzieci, których dobro jest zagrożone brak możliwości wykonania orzeczenia sądu opiekuńczego o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej z powodu braku wolnych miejsc, nie tylko podważa wiarygodność powołanych wyżej gwarancji, ale przed wszystkim narusza prawa dziecka. Analiza przedstawionych przez Urzędy Wojewódzkie informacji wskazuje, że na terenie całego kraju występuje niedobór miejsc zarówno w pieczy rodzinnej, jak i instytucjonalnej i pomimo działań podejmowanych lokalnie przez organizatorów pieczy zastępczej, zjawisko to wydaje się wciąż pogłębiać.

W opinii Rzecznika sytuacja dotycząca pieczy zastępczej ma charakter kryzysowy i wymaga analizy i działań zaradczych, gdyż pomimo kierunkowo słusznych rozwiązań prawnych zwiększających ochronę dzieci przed pokrzywdzeniem, ze względu na brak miejsc w pieczy zastępczej dzieci pozostają w niebezpiecznym dla nich środowisku, a ich prawa nie są w pełni realizowane.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska odnośnie wskazywanego problemu oraz podjęcie stosownych działań na rzecz poprawy systemu opieki nad dzieckiem.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (VII.602.72.2015 z 23 maja 2024 r.) - dotyczące możliwości głosowania w wyborach do organów stanowiących i wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego przez osoby pozbawione wolności.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski osób pozbawionych wolności, dotyczące możliwości głosowania w wyborach do organów stanowiących i wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego.

Wnioskodawcy podnoszą, że pomimo, iż nie są osobami, o których mowa w art. 10 § 2 ustawy – Kodeks wyborczy, nie byli oni umieszczeni w spisie wyborców i w konsekwencji nie wydano im kart do głosowania. W 2016 r. RPO skierował wystąpienie do Państwowej Komisji Wyborczej z prośbą o wyjaśnienie stanu prawnego odnośnie możliwości głosowania osób pozbawionych wolności w wyborach do organów stanowiących i wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego. W odpowiedzi na

wystąpienie Rzecznika, Przewodniczący PKW wskazał, że: „przepisy prawa wyborczego nie przewidują możliwości dopisywania się do rejestru wyborców gminy, na obszarze której znajduje się zakład karny (areszt śledczy), osób przebywających w tych zakładach, wyłącznie z uwagi na fakt odbywania przez te osoby (w danym okresie) kary w tym zakładzie. W ocenie PKW osoby jedynie odbywające karę w zakładzie karnym (areszcie śledczym) nie są z tego tytułu członkami wspólnoty samorządowej w jednostce samorządu terytorialnego, w której znajduje się ten zakład (areszt); są natomiast członkami tej wspólnoty, jeżeli zachodzą inne przesłanki pozwalające uznać, że stale zamieszkują na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego”.

Zgodnie Kodeksem wyborczym, komisarz wyborczy tworzy odrębny obwód głosowania m.in. w zakładzie karnym i areszcie śledczym, jeżeli w dniu wyborów będzie w nim przebywać co najmniej 15 wyborców. Ustawodawca wskazał, że spis wyborców w jednostkach, o których mowa w art. 12 § 4 Kodeksu wyborczego, sporządza się na podstawie wykazów osób, które będą w nich przebywać w dniu wyborów, z zastrzeżeniem postanowień § 2. To właśnie ten ostatni przepis ma kluczowe znaczenie dla opisywanej problematyki, gdyż przesądzono w nim, że w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta do spisu wyborców, wpisuje się jedynie osoby stale zamieszkałe, odpowiednio, na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego lub gminy, w której przeprowadzane są wybory wójta. Aktualny stan prawny sprawia, że wiele osób pozbawionych wolności jest zdezorientowanych, czemu dają wyraz we wnioskach do Rzecznika. Z jednej strony, tacy wyborcy nie są wpisywani do spisu wyborców w odrębnym obwodzie głosowania w areszcie śledczym lub zakładzie karnym, z drugiej strony – będąc osobami pozbawionymi wolności – nie mogą udać się do lokalu wyborczego by zagłosować osobiście w obwodzie właściwym ze względu na miejsce zamieszkania.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w sprawie.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 5 czerwca 2024 r. wyjaśnił, że w zakresie przeprowadzania w zakładach karnych i aresztach śledczych wyborów do organów stanowiących i wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego, zwanych dalej „wyborami”, Dyrektor Generalny Służby Więziennej wydaje stosowne polecenia celem zapewnienia przez dyrektorów jednostek penitencjarnych - w porozumieniu z przewodniczącymi właściwych komisji wyborczych - obsługi oraz organizacyjno-technicznych warunków głosowania i pracy komisji. Procedura postępowania jest opracowana w oparciu o obowiązujące przepisy prawne. W szczególności Służba Więzienna realizuje zadania na

zasadach określonych w ustawie - Kodeks karny wykonawczy w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności, natomiast z dniem ogłoszenia aktu właściwego organu o zarządzeniu wyborów, w ramach posiadanych kompetencji wskazanych na wstępie – jak pokazuje dotychczasowa wieloletnia praktyka - zapewnia sprawną organizację i przebieg głosowania w wyborach przeprowadzanych w odrębnych obwodach głosowania utworzonych w jednostkach penitencjarnych oraz ich oddziałach zewnętrznych, respektując w tym zakresie prawa osób pozbawionych wolności.

Ministra Sprawiedliwości (VII.520.8.2022 z 24 maja 2024 r.) - w sprawie braku ochrony danych osobowych i tajemnic prawnie chronionych w ramach procedur powoływania sędziów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem systemowy, jakim jest brak należytych gwarancji poszanowania tajemnicy zawodowej przez adwokatów, radców prawnych, notariuszy i prokuratorów, którzy w ramach kandydowania na urząd sędziego przedkładają akta przykładowych prowadzonych przez siebie spraw. Informacje objęte tajemnicą zawodową podlegają ochronie nie tylko na mocy przepisów rangi ustawowej, ale także Konstytucji i umów międzynarodowych, w ramach prawa do poszanowania życia prywatnego oraz tajemnicy komunikowania się, a także prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Wyjątki od ochrony tajemnicy zawodowej powinny zatem spełniać wymagania dla ograniczeń praw jednostki, w tym wymóg odpowiedniej podstawy ustawowej precyzyjnie określającej sytuację, w której prywatna informacja może zostać udostępniona lub ujawniona. Nietypowy status ma tajemnica prokuratorska, ukierunkowana na ochronę nie tylko praw jednostek, ale także interesu publicznego w zakresie skutecznego przeciwdziałania przestępczości – powiązanego z zasadą rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych (preambuła do Konstytucji), do których prokuratura się zalicza. Specyficzna jest także tajemnica Prokuratury Generalnej RP, ukierunkowana na ochronę interesów Skarbu Państwa, stanowiących wartość konstytucyjną.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, kandydaci na sędziów wykonujący zawód adwokata, radcy prawnego, radcy Prokuratury Generalnej RP, notariusza, prokuratora lub sędziego zobowiązani są przedstawić wykaz sygnatur akt 50 spraw, które prowadzili. Następnie prezes sądu, w którym kandydat złożył swoje zgłoszenie, wyznacza sędziego-wizytatora, który w ramach oceny kwalifikacji kandydata bada akta prowadzonych przez niego spraw. W następnej fazie postępowania zgłoszenie kandydata wraz z ocenami kwalifikacyjnymi i innymi

dokumentami przekazywane jest do Krajowej Rady Sądownictwa. Przewodniczący KRS zwraca się o przedstawienie akt osobowych kandydata oraz innych dokumentów do organów i instytucji objętych systemem teleinformatycznym za pośrednictwem tego systemu. Akta przedkładanych spraw mogą obejmować nie tylko publicznie dostępne orzeczenia sądowe czy opinie prawne, ale także pisma procesowe zawierające np. dane osobowe stron, faktury na firmę, umowy kredytowe, zaświadczenia lekarskie, notatki z badań psychiatrycznych, protokoły zeznań, opinie biegłych i wiele innych dokumentów zawierających różnego rodzaju informacje dotyczące różnych aspektów życia prywatnego obywateli, którzy korzystali z usług prawnika bądź zetknęli się z organami ścigania czy wymiarem sprawiedliwości. Z informacji uzyskanych z Krajowej Rady Sądownictwa wynika, że akta tego typu spraw przedkładanych przez kandydujących adwokatów, radców, notariuszy i prokuratorów nie są anonimizowane. W konsekwencji bez wyraźnej podstawy prawnej i bez zgody klientów adwokaci, radcowie prawni, notariusze i prokuratorzy udostępniają informacje na temat ich spraw około kilkudziesięciu osobom partycypującym w procedurze powołania na urząd sędziego – w tym prezesowi danego sądu, wizytatorom dokonującym oceny kwalifikacyjnej, członkom KRS (sędziom, posłom, senatorom, Ministrowi Sprawiedliwości) itd. Ta praktyka stanowi nie tylko nieuprawnioną ingerencję w prawo do prywatności, ale może również mieć negatywny wpływ na rzetelność postępowania sądowego w przypadku przedwczesnego ujawnienia informacji z akt spraw, które nie zostały prawomocnie rozstrzygnięte.

W kontekście powyższego, brak jest przepisu prawa, który zwalniałby adwokatów, radców, notariuszy i prokuratorów z obowiązku zachowania tajemnicy w przypadku, gdy zdecydują się kandydować na urząd sędziego. W ocenie RPO nie ulega wątpliwości, że udostępnianie przez kandydujących na sędziów radców prawnych, adwokatów i notariuszy dokumentów prowadzonych przez siebie spraw z danymi ich klientów, a także udostępnianie przez prokuratorów danych oskarżonych, podejrzanych, pokrzywdzonych i innych osób uczestniczących w postępowaniach karnych, stanowi naruszenie tajemnicy zawodowej.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z postulatem przygotowania stosownego projektu ustawy nowelizującej przepisy pusp, ustawy o KRS, Prawa o prokuraturze, Prawa o adwokaturze, Prawa o notariacie, ustawy o radcach prawnych i ustawy o Prokuraturii Generalnej RP.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.228.2024 z 24 maja 2024 r.) - w sprawie umożliwienia załączania przez strony w postępowaniu

sądowym w sprawach o wykroczenia obrazów cyfrowych oraz filmów na innych nośnikach technicznych niż płyty CD lub DVD.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję oraz postulaty odnoszące się do ograniczeń technicznych, jakie stwarzają sądy powszechne w sytuacji, gdy strona przedstawia materiał dowodowy na innym nośniku cyfrowym niż płyta CD/DVD. Wprawdzie aktualne regulacje nie zawierają formalnych ograniczeń co do rodzaju dopuszczalnych nośników, na których strony mogą zamieszczać materiał dowodowy przedstawiany przed sądem, jednak częstą praktyką sądów jest informowanie obwinionych, że dowód (nagranie) może być dołączony do akt sprawy tylko w postaci płyty CD, co wynika nie tyle z ograniczeń technicznych w odtworzeniu, lecz z wątpliwości co do autentyczności, integralności i rozliczalności informacji zawartych na nośniku.

Rozwiązaniem dotychczasowych ograniczeń organizacyjno – technicznych, w tym zwłaszcza na gruncie rozwijającej się sztucznej inteligencji, na etapie prowadzenia postępowania dowodowego byłoby wydanie odpowiedniego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, upoważniającego sądy do przyjmowania jako dowodów w sprawie plików cyfrowych (audio, video, foto) za pomocą urządzeń usb, mail czy przez transfer bezpośrednio na serwer strony internetowej sądu, przy jednoczesnym wprowadzeniu jednolitych standardów weryfikacji autentyczności, integralności i rozliczalności nagrań przekazywanych przez strony jako kopie, tak aby uregulować problem niejednorodnej praktyki lub nawet braku praktyki po stronie sądów w zakresie konieczności przeprowadzenia opinii biegłego co do autentyczności, integralności i rozliczalności takich plików.

Rzecznik przyznał, iż zagadnienie gromadzenia i wykorzystywania w procesie karnym sensu largo dowodów prywatnych w postaci audiowizualnej rodzi zarówno wątpliwości dotyczące statusu tych środków dowodowych i podstawy prawnej ich stosowania w postępowaniu dowodowym, jak również nie mniej istotne wątpliwości w zakresie autentyfikacji i oceny jakości zapisu audiowizualnego, który może kształtować się rozmaicie, w zależności od rodzaju zastosowanej techniki: analogowej czy cyfrowej. Z punktu widzenia wątpliwości technicznych i ograniczeń sądów w zakresie możliwości sprawdzania ich autentyczności, integralności i rozliczalności, temat ten zyskuje na aktualności, także szczególnie w dobie informatyzacji wymiaru sprawiedliwości i wyzwań, jakie rodzi ekspansja nowych technologii, w tym sztucznej inteligencji.

Z uwagi na to, że może to za chwilę być problem powszechny, wymaga on systemowych rozwiązań na szczeblu centralnym, zapewniających bezpieczeństwo danych, stanowiących przedmiot normatywnego wartościowania w postępowaniu sądowym. Zabezpieczenie dowodów elektronicznych, ich kopiowanie na użytek procesu może zatem oznaczać

dla zapewnienia ich wiarygodności konieczność stosowania przez organy urzędów blokujących zapis, odpowiednich narzędzi programistycznych oraz właściwego dokumentowania wykonywanych czynności, a także wyliczonej za pomocą odpowiedniego algorytmu sumy kontrolnej zabezpieczonych danych. Są to kwestie niebagatelne, gdyż wszelkie nieprawidłowości w zabezpieczeniu tego rodzaju materiału dowodowego mogą skutkować uznaniem ich za wadliwe, prowadząc do wykluczenia z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia organu procesowego. Zapisy utrwalone na nośnikach, choć najliczniejsze, funkcjonują coraz częściej obok zapisów (informacji przesyłanych w drodze sygnału) związanych z działaniem systemu informatycznego, nazywanych plikami rejestrowymi (transmitowanymi drogą kablową oraz światłowodową), które także rodzą konieczność odpowiedniego zabezpieczenia, biorąc pod uwagę, że oprócz łatwości ich transmitowania, magazynowania i ewidencjonowania, charakteryzują się również ulotnością (łatwością zmiany zapisu), identycznością każdej kolejnej kopii względem oryginału).

Na potrzeby konkretnego procesu, zawsze w dyspozycji stron oraz organu procesowego leży możliwość skorzystania z opinii biegłego. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę ekspansję technologiczną i przewlekłość postępowania generowaną długim oczekiwaniem na treść opinii, a przy tym koszty, należałoby rozważyć rozwiązania systemowe, które pozwolą w sposób automatyczny ustalać konkretne nagrania cyfrowe pod kątem ich autentyczności, integralności i rozliczalności

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania stosownych działań legislacyjnych i poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedstawionej materii.

Minister Edukacji Narodowej (II.510.350.2024 z 24 maja 2024 r.) - w sprawie konstytucyjności przepisu zawieszającego bieg terminu przedawnienia dyscyplinarek nauczycieli w trakcie epidemii COVID-19.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję oraz postulaty odnoszące się do uchylecia art. 96 ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (dalej jako: „ustawa kwietniowa COVID-19”) w zakresie jego niezgodności z art. 2 Konstytucji. Osoby, wobec których toczy się postępowanie dyscyplinarne na podstawie ustawy - Karta Nauczyciela podnoszą, iż termin wstrzymania biegu przedawnienia karalności uzależniono jedynie od decyzji Ministra Zdrowia, w istocie niwelując jedyny sztywny wyznacznik, zakreślający granice, w których powinno się zamknąć postępowanie dyscyplinarne. Przesłanką tą jest obowiązywanie okresów stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, wprowadzonego w drodze rozporządzenia Ministra

Zdrowia, bez konkretnego terminu ani limitu czasowego, do którego miałyby obowiązywać, naruszając tym samym zasadę ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. W rezultacie zawieszenie mogło utrzymywać się przez czas nieokreślony, na czas trwania stanu zagrożenia epidemicznego (epidemii), którego długość nie była z góry przewidziana, powodując niedopuszczalną, zbyt daleko idącą ingerencję w pozycję prawną jednostki.

Rzecznik podkreślił, że zawieszenie biegu przedawnienia postępowań dyscyplinarnych, prowadzonych na gruncie Karty Nauczyciela ingeruje w pozycję prawną jednostki, która w tak zakreślonych okolicznościach, jest zależna od decyzji organu władzy wykonawczej, czyli ministra właściwego do spraw zdrowia, który decyduje w przedmiocie stanu zagrożenia epidemicznego oraz stanu epidemii na podstawie art. 46 ust. 2 ustawy sanitarnej. Doszło tu zatem do powiązania funkcjonowania odnośnej regulacji dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli od decyzji ministra właściwego do spraw zdrowia, podejmowanej na poziomie aktu podustawowego, w postaci rozporządzenia wykonawczego - i to nawet nie do ustawy kwietniowej COVID-19, tylko do ustawy sanitarnej, czyli jeszcze innego aktu normatywnego. Innymi słowy, w demokratycznym państwie prawnym, szanującym trójpodział władzy, scedowanie przez ustawodawcę (świadomie albo nie) na organ egzekutywy (ministra odpowiedzialnego za odnośny dział administracji rządowej) decyzji o funkcjonowaniu instytucji prawnej, która kształtuje położenie prawne jednostki, jest konstytucyjnie niedopuszczalne; in abstracto, jeżeli ustawodawca decyduje się choćby właśnie na zawieszenie biegu jakiegoś terminu, to tylko ustawodawca ma prawo zdecydować o zakończeniu tego zawieszenia, a jednocześnie ma obowiązek ab initio, a nie in fine, wskazać wyraźnie termin końcowy rzeczono zawieszenia, jeżeli nie chce narazić się na zarzut obrazy art. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

RPO zauważył, że o ile w początkowym okresie pandemii COVID-19 można uznać, że rzeczywiście występowały problemy z efektywnym funkcjonowaniem organów państwa, o tyle postępowania dyscyplinarne były zasadniczo kontynuowane przez cały czas jej trwania. Nie ma żadnych publicznych danych świadczących o tym, że występujące opóźnienia wynikłe z kwarantanny lub izolacji nauczycieli wpływałyby w tak istotnym stopniu na bieg postępowań dyscyplinarnych, że konieczne było wprowadzenie art. 96 do ustawy kwietniowej COVID-19. Stąd też wejście w życie tak daleko idącej regulacji, zawieszającej instytucję przedawnienia w toku postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli, musi być uznane za nieproporcjonalne i sprzeczne z art. 2 Konstytucji i wynikająca z niego zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa.

W opinii RPO nie można odmówić racji temu, że w efektywnym funkcjonowaniu i egzekwowaniu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli tkwi troska o prawidłowe środowisko nauczycieli, etyczną i prawną edukację całego środowiska oświaty i wychowania, a w konsekwencji prawidłowy rozwój dzieci, którym prawidłowo realizowana działalność nauczycieli ma służyć. Nie może jednak temu celowi zostać podporządkowana możliwość stosowania zawieszenia biegu przedawnienia retroaktywnie, przy braku zadośćuczynienia przez ustawodawcę wymogowi użycia odpowiedniej klauzuli nakazującej stosowanie nowego przepisu, czy wyłączonej art. 4 § 1 k.k., co musi być ocenione w kolizji z art. 2 Konstytucji, tj. z zakazem arbitralnego zmieniania już ukształtowanej sytuacji prawnej jednostki.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o podjęcie stosownych działań legislacyjnych i o poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedmiotowej materii.

Minister Klimatu i Środowiska (V.711.2.2024 z 2 czerwca 2024 r.) - w sprawie funkcjonowania systemu kaucyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uznaniem przyjął decyzję Ministerstwa Klimatu i Środowiska o zainicjowaniu prac legislacyjnych mających służyć poprawieniu przepisów ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi w zakresie funkcjonowania systemu kaucyjnego.

Rzecznik zgłaszał już wątpliwości dotyczące ww. ustawy, czego przyczynkiem były m.in. zastrzeżenia jednej z kluczowych grup interesariuszy systemu kaucyjnego, a mianowicie przedsiębiorców z sektora Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Podstawowym zarzutem przedsiębiorców sektora MŚP jest „nierównomierne i stronnicze” oddziaływanie już istniejącej regulacji na podmioty podlegające systemowi kaucyjnemu - dysproporcję pozycji na rynku pomiędzy małymi sklepami lokalnymi a sklepami wielkopowierzchniowymi i należącymi do zagranicznych sieci handlowych. Dodatkowo zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami przystąpienie do systemu kaucyjnego w przypadku przedsiębiorcy prowadzącego jednostkę handlu detalicznego lub hurtowego o powierzchni sprzedaży nie większej niż 200 m² jest częściowo dobrowolne – obowiązkowe jedynie w zakresie pobierania kaucji, natomiast w zakresie pozostałym, czyli zwrotu kaucji oraz zbierania pustych opakowań i odpadów opakowaniowych, pozostawione do decyzji przedsiębiorcy. Przedsiębiorcy z sektora MŚP obawiają się jednak, że nieprzystąpienie do systemu w pozostałym zakresie będzie skutkowało stopniowym wyparciem małych lokalnych sklepów z rynku. Z drugiej jednak strony, pełne uczestniczenie w systemie kaucyjnym może oznaczać dla sektora MŚP obciążenie kosztami niewspółmiernymi procentowo do kosztów, które staną się udziałem

większych obiektów handlowych. Koszt jednostkowy pełnego udziału w systemie w przeliczeniu na opakowanie ma być tym samym wyższy dla małych lokalnych sklepów, niż dla sklepów wielkopowierzchniowych i sieciowych.

Do zaburzenia sprawiedliwej konkurencji dla poszczególnych uczestników systemu kaucyjnego może się dodatkowo przyczynić dopuszczenie przez ustawodawcę funkcjonowania kilku podmiotów reprezentujących, a więc i różnych standardów prowadzenia działalności. Podsumowując – pełne wejście w system kaucyjny, zdaniem Pracodawców RP, w świetle obecnie obowiązującej regulacji będzie zbyt kosztowne dla sektora MŚP.

Wskazane wyżej propozycje zmian dotyczą kwestii zgłoszonych przez Pracodawców RP. Równocześnie jednak nie wyczerpują ogółu zasygnalizowanych problemów. Co więcej, proces legislacyjny znajduje się na zasadniczo wczesnym etapie, a więc nie można obecnie przesądzić ostatecznego kształtu nowelizacji.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie uwag sektora MŚP przy procedowaniu nowelizacji ustawy opakowaniowej oraz o odniesienie się do nich.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.158.2024 z 3 czerwca 2024 r.) - w sprawie warunków szkolenia i pełnienia służby przez żołnierzy 5. Pułku Chemicznego.

W dniach w dniach 24 – 25 kwietnia br. pracownicy Wydziału ds. Żołnierzy i Funkcjonariuszy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację 5. Pułku Chemicznego w T. G. Rozmowy z dowódcami jednostki oraz przedstawicielami wszystkich korpusów dotyczyły w szczególności przestrzegania praw i wolności żołnierzy, a także warunków szkolenia i pełnienia służby.

W pierwszej kolejności żołnierze zaproponowali, aby wprowadzić ekwiwalent za nadgodziny w sytuacji, gdy dowódcy nie są w stanie oddać im czasu wolnego za wypracowany czas służby. Postulowali również, aby przywrócić zapisy dot. nadgodzin z poprzedniej ustawy; obecnie ocena za które zadania służbowe przysługują nadgodziny (np. prowadzenie szkoleń) zależy od nastawienia i różnej interpretacji poszczególnych dowódców.

Kuchnia z uwagi na jej stan techniczny pozostaje zamknięta od 2015 r. W związku z koniecznością szkolenia żołnierzy dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej od kilku lat posiłki sporządzane są w innym mieście przez kucharzy oddelegowanych z jednostki (otrzymują nadgodziny) i dowożone w termosach w godzinach posiłków (30 km w jedną stronę) trzykrotnie w ciągu doby. Powyższy stan powoduje dodatkowe koszty związane m.in. z transportem. Tymczasem znaczna część żołnierzy mieszka w bliskiej okolicy i praktycznie w ogóle nie je kolacji w jednostce. Nie zwalnia to jednak

dowódcy z obowiązku przygotowania tego posiłku. Rozwiązaniem tego problemu mogłoby być wprowadzenie możliwości wypłacenia normy za kolację zamiast jej wydawania w naturze.

Strzelnica od 2002 jest zamknięta z uwagi na jej usytuowanie (okolice ruchliwej drogi). Realizacja programu strzelań wymusza korzystanie ze strzelnic odległych od jednostki o ok. 30 km do nawet 100 km. Do transportu żołnierzy na te obiekty WOG wynajmuje kilka autokarów 8 – 9 razy w miesiącu, co generuje bardzo duże dodatkowe koszty i jest czasochłonne.

Ponadto, żołnierze zawodowi podnieśli problem „sztucznego” utrzymywania liczby miejsc w internacie dla żołnierzy DZSW. Pomimo, iż część z nich nie korzysta – to nie ma możliwości przydzielenia wolnych miejsc żołnierzom zawodowym, dla których nie ma wystarczającej liczby kwater. W ocenie rozmówców, poza pierwszeństwem żołnierzy DZSW w zakwaterowaniu niezrozumiałe są też wyższe wymagania dotyczące minimum powierzchni dla żołnierzy DZSW (5 m²) niż dla żołnierzy zawodowych.

Podniesiony został także problem braku sprawdzeń pod kątem karalności osób przyjmowanych do DZSW. Zdarzają się żołnierze skazani za przestępstwa np. za handel narkotykami. Ponadto zwolnieni na własną prośbę żołnierze DZSW mogą już po 3 miesiącach starać się o powrót do służby. Kadra zwróciła również uwagę, że pomimo zgłoszenia przez dowódcę jednostki np. 100 miejsc dla DZSW – kandydatów na żołnierzy przychodzi więcej (np. 130), co utrudnia im realizację zadań w tym zakresie (problemy organizacyjne, aprowizacyjne).

Wśród żołnierzy zawodowych negatywnie oceniane jest także pierwszeństwo żołnierzy DZSW przy otrzymaniu nowego umundurowania, butów i sprzętu – przed zawodowymi, szczególnie, że braki w tym zakresie obejmują nawet żołnierzy kompanii honorowej. Jednocześnie żołnierze postulują powiązanie norm korzystania z munduru i butów w zależności od charakteru wykonywanych zadań. Inne jest bowiem zużycie obuwia w sztabie, a inne podczas intensywnych ćwiczeń, czy np. w trakcie służby „na granicy”.

Jeśli chodzi o odprawę mieszkaniową to jednym z ważnych powodów podjęcia decyzji o odejściu ze służby żołnierzy jest otrzymanie odprawy mieszkaniowej pozwalającej na spłatę m.in. rosnących kredytów. Po jej otrzymaniu niektórzy żołnierze podejmują starania o ponowne przyjęcie do służby, co nie zawsze jest możliwe. Ten stan rzeczy powoduje, że wojsko traci doświadczonych, nierzadko wysoko wyspecjalizowanych żołnierzy, co przy brakach kadrowych jest szczególnie dotkliwie w obecnej sytuacji międzynarodowej. Żołnierze proponowali, aby w szczególnie uzasadnionych przypadkach, po osiągnięciu określonej wysługi, istniała możliwość wypłaty odprawy mieszkaniowej. Wypłata odprawy mieszkaniowej na umotywowany

wniosek żołnierza pozwoliłaby na zatrzymanie w służbie szczególnie cennych specjalistów.

Wizytatorom przekazano również uwagi dotyczące nastrojów panujących w jednostce, wyposażenia i sprzętu żołnierzy oraz oczekiwanych remontów pojazdów bojowych.

Rzecznik przekazał problemy zebrane podczas wizytacji z prośbą o ich zbadanie i przedstawienie informacji w tym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości (VII.7014.5.2024 z 3 czerwca 2024 r.) - w sprawie dostępności lekarzy sądowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają sygnały od obywateli wskazujące na problem z dostępnością lekarzy sądowych.

Wnioskodawcy zwracają uwagę na problem z faktyczną dostępnością lekarzy sądowych i z nieinformowaniem o czasowej niedostępności lekarzy na stronach internetowych sądów. Zdarza się, że w danym okręgu dostępny jest tylko jeden lekarz sądowy o wąskiej specjalizacji, co budzi zaniepokojenie obywateli co do możliwości rzetelnej oceny ich stanu zdrowia.

Obywatele wskazują, że z uwagi na brak dostępności lekarzy sądowych o różnych specjalizacjach, lekarze ci wydając zaświadczenia potwierdzające zdolność albo niezdolność do stawienia się na wezwanie lub zawiadomienie organu uprawnionego, powielają diagnozy innych lekarzy, znajdujące odzwierciedlenie w przedkładanej im dokumentacji medycznej, nie czując się kompetentnymi do czynienia własnych ustaleń. Bez wątpienia zapewnienie dostępu do lekarza sądowego w każdym okręgu sądowym i w odpowiedniej liczbie ma istotne znaczenie dla zagwarantowania realnej możliwości usprawiedliwienia niestawiennictwa uczestników postępowań sądowych z powodu choroby i nienarażania obywatela na negatywne konsekwencje procesowe związane z faktyczną niemożnością uzyskania zaświadczenia od lekarza sądowego.

Z przekazywanych RPO informacji wynika, że brak lekarzy sądowych dotyka także uczestników postępowań dyscyplinarnych. Na sprawę tę zwróciła ostatnio uwagę Naczelna Rada Adwokacka, która w skierowanym Ministra Sprawiedliwości wystąpieniu zawnioskowała, aby w porozumieniu z prezesami sądów okręgowych, w ramach ich działalności administracyjnej, podjąć skuteczne działania zmierzające do zapewnienia dostępności lekarzy sądowych w każdym okręgu sądowym. W przypadku niemożności zadośćuczynienia tej prośbie, NRA zwróciła się o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do uchylecia przepisów ustawy o lekarzu sądowym.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra o przekazanie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 czerwca 2024 r. wskazał, że na brak zapewnienia uczestnikom postępowania dostępu do uprawnionego lekarza sądowego ma niewątpliwie wpływ wysokość wynagrodzenia przyznawanego lekarzom sądowym. Biorąc pod uwagę wymóg bardzo wysokich kwalifikacji lekarzy sądowych, a także konieczność osobistego zbadania uczestnika postępowania, po dodatkowym zapoznaniu się z dostępną dokumentacją medyczną, co wynika z ustawy o lekarzu sądowym oraz obowiązek prowadzenia szczegółowej dokumentacji, wskazanej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie wzoru zaświadczenia wystawianego przez lekarza sądowego oraz wzoru rejestru wystawionych zaświadczeń, należy stwierdzić, iż liczba osób, która mogłaby być zainteresowana podpisaniem umowy z prezesem właściwego sądu okręgowego jest ograniczona. W związku z powyższym możliwości prezesów sądów okręgowych w tym zakresie są również istotnie ograniczone, zaś jednym z czynników, który może zachęcić uprawnionych lekarzy do zawarcia umowy w tym zakresie jest wysokość wynagrodzenia. W związku z powyższym Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło działania w celu zidentyfikowania skali zasygnalizowanego problemu oraz prowadzi prace analityczno-koncepcyjne zmierzające do zwiększenia wynagrodzeń lekarzy sądowych w drodze nowelizacji ww. rozporządzenia. Wynik tych prac oraz termin, w jakim zostaną one zakończone zależeć będą m.in. od możliwości budżetowych Państwa.

Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej (WZF.7043.50.2021 z 3 czerwca 2024 r.) – w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do Żandarmerii Wojskowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej w związku z wątpliwościami dotyczącymi norm prawnych wynikających z treści § 5 oraz § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 2020 r. w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do Żandarmerii Wojskowej.

Zgodnie z treścią § 5 rozporządzenia, organ właściwy do przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego odmawia przeprowadzenia dalszych czynności postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydata lub je przerywa w każdym czasie, bez podania przyczyny, w przypadku: braku wolnych stanowisk służby albo pracy, odpowiadających kwalifikacjom posiadanym przez kandydata lub niezłożenia kompletu dokumentów, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt 1, 2 i 4, lub zatajenia lub podania nieprawdziwych danych w ankiecie kwalifikacyjnej, lub przystąpienia kandydata do ponownego postępowania kwalifikacyjnego mimo uzyskania przez niego negatywnego wyniku w poprzednim

postępowaniu kwalifikacyjnym, lub negatywnego wyniku którejkolwiek z czynności lub któregoś z badań, o których mowa w art. 8a ust. 8 ustawy. Wprowadzenie do wyliczenia tego przepisu stanowi powtórzenie wprowadzenia z § 4 rozporządzenia – z tą jednak różnicą, że kandydat nie jest powiadamiany o przyczynie zakończenia tego postępowania. Zainteresowany pozostaje tym samym nieświadomy, jaka konkretna okoliczność stoi za jego negatywnym zakończeniem. Zauważenia także wymaga, że zgodnie z brzmieniem § 16 ust. 2 rozporządzenia w przypadku stwierdzenia, że kandydat nie posiada predyspozycji lub nie spełnia warunków do służby albo pracy w Żandarmerii Wojskowej, zawiadamia się go o tym na piśmie, bez podawania uzasadnienia.

Rzecznik przypomniał, że art. 60 Konstytucji zapewnia obywatelom polskim korzystającym z pełni praw publicznych dostęp do służby publicznej na jednakowych zasadach. Szeroko rozumiana judykatura od lat wskazuje, że wypełnienie normy wynikającej z art. 60 Konstytucji wymaga zapewnienia odpowiednich gwarancji proceduralnych, po spełnieniu których kandydat nie powinien wątpić w zastosowanie wobec niego jasnych, przejrzystych i obiektywnych kryteriów, możliwych do zweryfikowania na drodze sądowej. W ocenie RPO, ograniczenie aktem wewnętrznym prawa dostępu do służby publicznej prowadzi do kolizji z art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Rzecznik wskazał, że ograniczenie prawa dostępu do służby publicznej wymaga formy ustawy i oceny proporcjonalności jego zastosowania. Ponadto pozbawienie kandydata możliwości odniesienia się do przyczyn zakończenia postępowania kwalifikacyjnego budzi wątpliwości z punktu widzenia art. 78 Konstytucji, a także z perspektywy prawa do sądu, które stanowi korelat każdego z prawnie chronionych praw i wolności, a zatem także prawa dostępu do służby publicznej.

Drugą, nie mniej poważną wątpliwość budzi § 5 pkt 4 rozporządzenia, który w dosłownym brzmieniu odebrać można jako nakaz przerwania kwalifikacji kandydatów, którzy uzyskali negatywny wynik we wcześniejszym postępowaniu. Nakaz ten nie został obarczony żadnym terminem, można więc domniemywać, że obowiązuje dożywotnio. Takie rozumienie tego przepisu nie tyle nawet ogranicza prawo dostępu do służby publicznej, co ingeruje w istotę tego prawa uniemożliwiając kandydatowi ponowne staranie się do służby publicznej. O ile za uzasadnione należy uznać odmówienie dostępu do służby ze względu na wcześniejszą karalność, o tyle dożywotnie piętnowanie kandydatów o odpowiednich kompetencjach za czyny z punktu widzenia prawa karnego obojętne – należałoby uznać za rodzaj pozasądowej quasi-kary, polegającej na pozbawieniu dostępu do służby publicznej. Kandydat może zawsze ponownie starać się o przyjęcie do służby, jednak w chwili gdy okaże się, że wynik wcześniejszego postępowania był negatywny, postępowanie zostanie przerwane.

Nieco inaczej zagadnienie ma się w przypadku rezultatów badań psychologicznych. Ich niestałość wynika z naturalnej i podatnej na wpływ wielu czynników zmienności stanów psychicznych u człowieka. Ustawodawca w licznych przypadkach ustala ich ograniczony termin ważności – jest tak chociażby w przepisach dotyczących zezwoleń na posiadanie broni, zaś wśród kandydatów do służby w zbliżonej z punktu widzenia wykonywanych zadań Policji okres karencji wynosi od 10 do 12 miesięcy. Kandydatom do służby w Żandarmerii Wojskowej przysługuje, co prawda, możliwość odstąpienia od badania psychologicznego w dniu zgłoszenia złej kondycji psychofizycznej, jednak ich pozycja nie jest chroniona przed ewentualnymi błędami orzeczenia, inaczej niż w przypadku kandydatów na żołnierzy.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o odniesienie się do przedstawionych ocen.

Ministra Sprawiedliwości (VII.511.66.2019 z 3 czerwca 2024 r.) – w sprawie przepisów określających wysokość opłat za egzamin wstępny do KSSiP.

Od kilku lat do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi młodych prawników ubiegających się o przyjęcie na aplikację sędziowską i prokuratorską dotyczące sztywnego ustalenia opłaty za egzamin wstępny. Aktualnie jest ona uiszczana w tej samej wysokości, niezależnie od tego, w ilu częściach egzaminu kandydat wzięł udział.

Konkurs na aplikację sędziowską i prokuratorską składa się z dwóch etapów: testu sprawdzającego wiedzę z poszczególnych dziedzin prawa; pracy pisemnej sprawdzającej umiejętności dokonywania wykładni i stosowania prawa, stosowania argumentacji prawniczej oraz kwalifikowania stanów faktycznych do zakresów właściwych norm prawnych. Jak wynika z dotychczasowych doświadczeń, zdecydowana większość kandydatów nie przechodzi do etapu drugiego, a mimo to wszyscy kandydaci uiszczają opłatę za egzamin tylko raz – w pełnej wysokości.

W 2015 r. opłata ta została ustalona przez Ministra Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia w maksymalnej dozwolonej przez ustawę wysokości 50% minimalnego wynagrodzenia. W konsekwencji od lat opłata ta systematycznie rośnie z każdym rokiem, niezależnie od rzeczywistych kosztów organizacji egzaminu przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Wysokość tej opłaty jest szczególnie uciążliwa dla młodych prawników, którzy na początku kariery posiadają niskie dochody albo nie posiadają ich wcale, przez co oddziałuje negatywnie na możliwość realizacji przez te osoby prawa dostępu do służby publicznej (art. 60 Konstytucji). Opłata za egzamin na aplikację sędziowską i prokuratorską została ustanowiona w art. 21 ust. 1 ustawy o KSSiP. Ustawa upoważnia Ministra do

określenia jej wysokości w drodze rozporządzenia, po uwzględnieniu „konieczności prawidłowego i efektywnego przeprowadzenia naboru” (art. 21 ust. 2 ustawy o KSSiP). W tym kontekście Rzecznik zwrócił uwagę, że pobieranie opłaty w pełnej wysokości od kandydatów, którzy nie będą brali udziału w etapie drugim egzaminu wstępnego, nie jest konieczne dla osiągnięcia wyznaczonego przez ustawodawcę celu, jakim jest prawidłowe i efektywne przeprowadzenie wyboru. Ponadto, odwołanie się przez ustawodawcę do konstrukcji opłaty oznacza, że świadczenia stron (obywatela i administracji publicznej) powinny mieć charakter ekwiwalentny. W konsekwencji, wysokość opłaty powinna mieć związek z realnymi kosztami poniesionymi przez instytucję z tytułu określonego świadczenia. Dla zachowania ekwiwalentnego charakteru opłaty za egzamin wstępny, konieczne jest zatem zróżnicowanie jej wysokości w zależności od tego, czy kandydat bierze udział tylko w jednym etapie egzaminu, czy w obydwu.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z postulatem stosownego uzupełnienia treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20 października 2015 r.

**Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (V.7202.13.2024 z 3 czerwca 2024 r.)
- w sprawie potrzeby nowelizacji przepisów o interwencyjnych odbieraniu dręczonych zwierząt.**

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają nierozwiązane od wielu lat problemy dotyczące stosowania art. 7 ustawy o ochronie zwierząt. Przywołany przepis ustawy przewiduje procedurę czasowego odebrania właścicielowi (opiekunowi) zwierzęcia, które jest traktowane w sposób znamionujący znęcanie się. Stanowi, że zwierzę takie może co do zasady zostać fizycznie odebrane po wydaniu decyzji administracyjnej przez organ wykonawczy gminy, a w sytuacjach niecierpiących zwłoki, gdy dalsze pozostawanie zwierzęcia u jego właściciela zagraża jego życiu lub zdrowiu, bez uprzedniej zgody kompetentnego organu. W drugim z wymienionych trybów ustawa upoważnia do dokonania fizycznego odbioru zwierzęcia funkcjonariuszy Policji, straży gminnych i przedstawicieli organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt. W takiej sytuacji, podmiot, który dokonał „interwencyjnego” odbioru zwierzęcia zawiadamia niezwłocznie organ wykonawczy gminy, który z kolei następnie orzeka o zasadności odebrania zwierzęcia. Praktyka stosowania tych regulacji wskazuje na potrzebę istotnych zmian i uzupełnień w obecnie obowiązującym ich kształcie.

Postulaty z tym związane były już szczegółowo przedstawiane przez RPO Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jednak nie doczekały się dotychczas realizacji. W 2023 r. toczyły się prace nad ustawą, mającą przynajmniej częściowo wyeliminować istniejące problemy, jednakże prace te zostały

przerwane. Wobec powyższego, zgłaszane przez Rzecznika zastrzeżenia odnośnie do aktualnego kształtu art. 7 ustawy pozostają w pełni aktualne. Dotyczą one: nieprecyzyjnie określonego terminu na złożenie przez podmiot, który dokonał interwencyjnego odbioru zwierzęcia zawiadomienia do organu wykonawczego gminy i braku jakiejkolwiek sankcji za jego niedotrzymanie; niewyposażenia organu wykonawczego gminy w realne kompetencje do kontroli miejsca przebywania odebranego zwierzęcia w przypadku, w którym zostało ono oddane pod opiekę organizacji społecznej, która dokonała fizycznego odbioru; braku wyraźnej podstawy prawnej do orzeczenia przez organ wykonawczy gminy o zwrocie odebranego (w szczególności w trybie „interwencyjnym”) zwierzęcia w przypadku niestwierdzenia lub wygaśnięcia podstaw do jego odebrania właścicielowi; nieprecyzyjnej regulacji dotyczącej kosztów odebrania, utrzymania i leczenia odebranych zwierząt.

Mając to na względzie, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zainicjowanie rządowego procesu legislacyjnego, którego efektem mógłby być projekt ustawy, rozwiązujący zasygnalizowane problemy.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7203.5.2023 z 3 czerwca 2024 r.) - w sprawie obciążania właścicieli gruntu kosztami utylizacji odpadów porzuconych na ich terenie przez osoby trzecie.

Rzecznik Praw Obywatelskich prowadził korespondencję z poprzednim kierownictwem Ministerstwa Klimatu i Środowiska, dotyczącą problemu skutków nielegalnego podrzucania odpadów na prywatne nieruchomości. W aktualnym stanie prawnym, na zasadzie domniemania prawnego wynikającego z art. 3 ust. 1 pkt 19 in fine ustawy o odpadach, w razie nieustalenia „sprawcy” takiego czynu, odpowiedzialność administracyjną związaną ze składowaniem odpadów w miejscu do tego nieprzeznaczonym ponosi w praktyce właściciel nieruchomości, na którą odpady podrzucano. Zgodnie bowiem z przywołanym uregulowaniem, domniemywa się, że posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości jest podmiot władający tą nieruchomością. Nieobalenie tego domniemania w toku procesu administracyjnego zmierzającego do nałożenia obowiązku usunięcia odpadów jest równoznaczne z obciążeniem tym obowiązkiem właściciela nieruchomości.

We wspomnianej na wstępie korespondencji, nie kwestionując, jako takiej, zasady subsydiarnej odpowiedzialności władającego powierzchnią ziemi, na której nielegalnie zdeponowano odpady, RPO zwracał uwagę na przypadki, w których staje się ono źródłem sytuacji trudnych do zaakceptowania z perspektywy zasady sprawiedliwości społecznej. Przedstawiane przez obywateli sprawy wskazują, że dochodzi na jego podstawie do obciążania, sięgającymi znacznych kwot, kosztami usuwania odpadów osób oczywiście

„niewinnych” nielegalnego deponowania odpadów. Konstatacji takiej dostarczają wyniki prowadzonych – najczęściej z zawiadomień tychże osób – postępowań przygotowawczych, które nie prowadzą do ustalenia sprawców podrzucenia odpadów. Jako rozwiązanie tego problemu Rzecznik wskazywał wprowadzenie mechanizmu uzyskania przez osoby, które znalazły się w takiej sytuacji, wsparcia finansowego ze środków publicznych. Istotnym argumentem na rzecz jego wprowadzenia jest przy tym fakt, że jednostki samorządu terytorialnego, znajdujące się w analogicznej sytuacji do wspomnianych osób (na należące do nich nieruchomości nieznani sprawcy podrzucili odpady), uzyskały możliwość wsparcia finansowego na usunięcie odpadów z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie aktualnego stanowiska w omawianej materii.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (BPG.7064.5.2024 z 6 czerwca 2024 r.) - w sprawie procedury przyznawania świadczeń wspierających.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące długotrwałości postępowań prowadzonych przez wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności w przedmiocie rozpoznawania wniosków o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia.

Wskutek wejścia w życie dnia 1 stycznia 2024 r. ustawy o świadczeniu wspierającym (dalej jako: „ustawa”), która wprowadziła nowe rozwiązania w systemie świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami, o świadczenie wspierające mogą ubiegać się osoby z niepełnosprawnościami w wieku od ukończenia 18. roku życia. Prawo do świadczenia wspierającego uzależnione jest od uzyskania przez osobę z niepełnosprawnością decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia. Wysokość świadczenia wspierającego zależy od poziomu potrzeby wsparcia, czyli liczby przyznanych punktów i jest powiązana z wysokością renty socjalnej. Kwota świadczenia wynosi od 40% renty socjalnej (w przypadku ustalenia poziomu potrzeby wsparcia między 70 a 74 punktów) do 220% renty socjalnej (ustalenie poziomu potrzeby wsparcia na poziomie od 95 do 100 punktów). Wnioski o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia można składać do wojewódzkich zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności od dnia 1 stycznia 2024 r.

Zgodnie z treścią art. 6 b 4 ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, wnioski o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia rozpatrywane są w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia wpływu do wojewódzkiego zespołu. Z napływających do RPO skarg wynika, że na terenie kraju w wielu wojewódzkich zespołach ds. orzekania o niepełnosprawności występuje

problem związany ze zbyt długim (liczonym w miesiącach) procedowaniem nad wnioskami o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia. Sytuacja taka musi niepokoić, gdyż powoduje, że osoby z niepełnosprawnościami w sposób efektywny nie mogą skorzystać ze wsparcia w postaci świadczenia wspierającego kierowanego do osób w głównej mierze starszych, schorowanych (często terminalnie), wymagających specjalistycznego, całodobowego wsparcia, z niejednokrotnie trudną sytuacją rodzinną powodowaną ograniczoną możliwością uzyskania wsparcia ze strony osób najbliższych. Dysponowanie przez te osoby decyzją ustalającą poziom potrzeby wsparcia jest bowiem warunkiem niezbędnym do wnioskowania o przyznanie świadczenia wspierającego.

W powyższym aspekcie wymaga podkreślenia, że obywatel ma prawo oczekiwać, iż państwo nakładając na niego obowiązek wylegitymowania się określonym orzeczeniem dotyczącym niepełnosprawności, zorganizuje w taki sposób działalność swojego aparatu, aby jego sprawa została załatwiona w rozsądnym terminie. Żądanie zatem załatwienia sprawy w owym rozsądnym terminie jest prawem obywatela, któremu po stronie organu administracji odpowiada stosowny obowiązek.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o przedstawienie informacji o podejmowanych działaniach w celu usprawnienia postępowania orzeczniczego i skrócenia okresu oczekiwania na wydanie orzeczenia o poziomie potrzeby wsparcia.

Ministra Sprawiedliwości (VII.511.15.2024 z 10 czerwca 2024 r.) - w sprawie procedury powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów.

W przekonaniu Rzecznika Praw Obywatelskich aktualny model powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów obciążony jest dwoma systemowymi wadami, a mianowicie: marginalizacją środowisk sędziowskich w procedurze powoływania prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych i wojskowych, co stoi w sprzeczności z zasadą równowagi władzy oraz zasadą niezależności i odrębności władzy sądowniczej od władzy ustawodawczej i wykonawczej w rozumieniu przyjętym w ugruntowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego; brakiem dostatecznych gwarancji ochrony prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych przed arbitralnym odwołaniem przed upływem ustawowej kadencji, co stoi w sprzeczności z prawem dostępu do sądu w rozumieniu przyjętym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W aktualnym stanie prawnym prezesi i wiceprezesi sądów powszechnych są powoływani uznaniowo przez Ministra Sprawiedliwości, a prezesi i wiceprezesi sądów wojskowych są powoływani uznaniowo przez Ministra

Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej. W obu przypadkach powołanie odbywa się z całkowitym pominięciem opinii środowiska sędziowskiego. Całkowita marginalizacja środowiska sędziowskiego w procedurze powoływania prezesów i wiceprezesów sądów oraz uzależnienie ich od dyskrecyjnej decyzji Ministra stanowi zaburzenie równowagi między władzą sądowniczą a władzą wykonawczą na korzyść tej ostatniej.

RPO podkreślił, że prezesi i wiceprezesi sądów nie tylko odgrywają kluczową rolę w zarządzaniu działalnością administracyjną wymiaru sprawiedliwości, lecz także sprawują istotne kompetencje jurysdykcyjne. Prezesi i wiceprezesi sądów mogą więc w pośredni, acz istotny sposób wpływać na działalność orzeczniczą sądów. Z tego względu prawo powinno im gwarantować odpowiednią niezależność od organów władzy wykonawczej, aby mogli wykonywać swoje obowiązki w sposób rzetelny, w oparciu o przepisy prawa i najlepsze standardy zarządzania.

Zdaniem Rzecznika powyższa kwestia wymaga systemowego rozwiązania w postaci wprowadzenia do ustawy obligatoryjnego udziału środowiska sędziowskiego w procedurze powoływania prezesów i wiceprezesów sądów. Ów udział może zostać zapewniony przez przyznanie prawa wyrażania wiążących opinii na temat kandydatur przedstawionych przez Ministra Sprawiedliwości zgromadzeniu danego sądu, względnie Krajowej Radzie Sądownictwa, pod warunkiem wdrożenia reformy gwarantującej jej samej niezależność od władzy ustawodawczej i wykonawczej. Procedura powoływania prezesów i wiceprezesów sądów administracyjnych nie budzi natomiast zastrzeżeń – są oni powoływani przez Prezesa NSA, a negatywna opinia zgromadzenia sędziów danego WSA blokuje powołanie, chyba że pozytywną opinię przedstawi Krajowa Rada Sądownictwa.

W aktualnym stanie prawnym prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych i wojskowych powołuje i odwołuje Minister Sprawiedliwości, przy czym w przypadku sądów wojskowych działa w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej. Procedura odwoławcza składa się maksymalnie z pięciu etapów. Z kolei prezesów i wiceprezesów wojewódzkich sądów administracyjnych powołuje i odwołuje Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego. Procedura odwoławcza składa się jedynie z dwóch etapów i nie zawiera żadnych gwarancji ochrony przed arbitralnym odwołaniem prezesa lub wiceprezesa sądu przed upływem kadencji: decyzja Prezesa NSA jest niepodważalna i niezaskarżalna, a opinie zgromadzenia i KRS są niewiążące. Choć zagrożenie dla niezależności władzy sądowniczej jest tu mniejsze niż w przypadku procedury odwoływania prezesów sądów powszechnych, bo organem odwołującym jest sędzia, to nadal budzi ona zastrzeżenia z punktu widzenia prawa sędziego do dostępu do sądu.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przygotowania projektu nowelizacji przepisów Prawa o ustroju sądów powszechnych, Prawa o ustroju sądów wojskowych oraz Prawa o ustroju sądów administracyjnych.

Minister Edukacji Narodowej (VII.5600.7.2024 z 10 czerwca 2024 r.) - w sprawie zasad organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach.

Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach przewiduje, że w przypadku gdy na naukę religii w przedszkolu lub szkole zgłosi się mniej niż siedmiu wychowanków danego oddziału lub uczniów danego oddziału lub danej klasy, przedszkole i szkoła organizują naukę religii w grupie międzyoddziałowej lub grupie międzyklasowej. Celem rozporządzenia jest również umożliwienie zorganizowania w przedszkolu i szkole lekcji religii w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej, jeśli na lekcję religii zgłosiło się równo lub więcej niż siedmiu uczniów (wychowanków). Uczniów szkoły podstawowej będzie można połączyć w grupę międzyklasową pod warunkiem, że są to wyłącznie uczniowie z tego samego etapu edukacyjnego, tj. uczniowie klas I–III albo IV– VIII. Maksymalna liczba wychowanków lub uczniów w grupie międzyoddziałowej i międzyklasowej, dla dzieci w przedszkolach i dla uczniów klas I–III szkół podstawowych, ma wynosić 25, a dla pozostałych uczniów we wszystkich typach szkół – 30, z uwzględnieniem odrębnych przepisów dotyczących wychowanków i uczniów, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W pierwszej kolejności Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że nowa organizacja lekcji religii będzie skutkować zmniejszeniem się liczby godzin, a co z tym związane, redukcją zatrudnienia katechetów. Zasadne jest zatem wyjaśnienie, czy przed przystąpieniem do pracy nad rozporządzeniem Ministerstwo Edukacji Narodowej oszacowało, ilu katechetów może z tego powodu stracić pracę, oraz czy rozważane były jakiegokolwiek okresy przejściowe albo mechanizmy pomocowe dla tej grupy nauczycieli. Proponowane zmiany mają wejść w życie już od 1 września 2024 r., co stawia zarówno katechetów, jak i dyrektorów szkół w trudnym położeniu.

Krytycy zmian zwracają również uwagę na trudności w realizowaniu podstawy programowej w grupach międzyklasowych. Łączone mogą być dzieci z klas I–III albo IV– VIII, więc teoretycznie uczniowie w wieku 10 lub 11 lat mogą uczyć się np. z piętnastolatkami. Dzieci w tych przedziałach wiekowych znajdują się na innym poziomie rozwojowym, mają różne potrzeby i inne problemy, zatem wykonywanie zadań przez katechetów może napotykać duże trudności. Proponowane rozwiązanie jest wątpliwe z

punktu widzenia dzieci i młodzieży, które mają prawo do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju.

Osoby, które pragną utrzymania lekcji religii w szkołach, oceniają kierunek zmian jako niekorzystny. W związku z obecną polityką oświatową mogą pojawić się zarzuty nierównego traktowania oraz marginalizowania lekcji religii. Jakość systemu oświaty zależy m.in. od stabilności i przewidywalności otoczenia prawnego, zatem nagłe wprowadzenie zmian może przynieść negatywne konsekwencje dla pracy katechetów. Ponadto, prawodawca zakłada możliwość prowadzenia zajęć w grupach aż 30-osobowych. Warto zauważyć, że pożądana indywidualizacja procesu nauczania oraz udzielanie każdemu dziecku wsparcia, dostosowanego do jego potrzeb – na lekcjach religii, etyki oraz każdego innego przedmiotu – w przypadku liczebnych klas stanowi duże wyzwanie.

W ocenie RPO Minister Edukacji powinien również odnieść się do zarzutu związanego z obowiązkiem współdziałania z instytucjami i organizacjami odpowiedzialnymi za kształt zajęć religii. Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły natomiast sygnały, że przed sporządzeniem projektu rozporządzenia takie konsultacje nie zostały przeprowadzone w stopniu satysfakcjonującym pozostałe strony.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w odniesieniu do wskazanych wyżej kwestii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 21 czerwca 2024 r. wskazała, że intencją przedłożonej nowelizacji jest poszerzenie katalogu rozwiązań organizacyjnych, jakie wobec nauki religii mogą być przyjęte na poziomie każdej szkoły czy przedszkola w zależności od liczby uczniów (wychowanków), których rodzice złożyli wnioski w sprawie nauki religii. Znowelizowane przepisy w § 2 ust. 1a i ust. 1b istotnie dają dyrektorowi szkoły (przedszkola) znaczną swobodę przy tworzeniu grup nauczania religii, która jest ograniczona wyłącznie maksymalną liczbą uczniów takiej grupy. Po konsultacjach zewnętrznych rozporządzenia projekt w tym zakresie ulegnie częściowo zmianie i maksymalna liczba uczniów w grupie zostanie obniżona z 30 do 28 uczniów. Z kolei projektowany § 2 ust. 1c zostanie zmieniony w ten sposób, że wskaże się możliwość tworzenia grup międzyklasowych obejmujących uczniów klas I–III, uczniów klas IV–VI i uczniów klas VII i VIII. Minister Edukacji stoi na stanowisku, że wejście w życie projektowanego rozporządzenia z dniem 1 września 2024 r. nie oznacza konieczności wprowadzenia zmian w stanie zatrudnienia nauczycieli religii i etyki. Sekretarz Stanu zapewniła, że działania podejmowane przez MEN nie mają na celu pogorszenia sytuacji edukacyjnej uczniów, ale umożliwienie podejmowania bardziej racjonalnych rozwiązań organizacyjnych przez dyrektorów szkół.

Ministra Sprawiedliwości (IV.511.399.2022 z 12 czerwca 2024 r.) - w sprawie zasad funkcjonowania instytucji uznania spadkobiercy za niegodnego.

W jednej ze skarg kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócono uwagę na zbyt krótki termin wystąpienia z powództwem o uznanie spadkobiercy za niegodnego, co skutkuje sytuacjami nie do pogodzenia z poczuciem społecznej sprawiedliwości, jak również godzi w ochronę konstytucyjnego prawa do dziedziczenia.

Ratio legis, na której opierają się przepisy o niegodności ma charakter złożony. Z jednej strony uzasadnieniem funkcjonowania tej instytucji jest przekonanie, że w pewnych przypadkach dziedziczenie (lub uzyskanie innego rodzaju korzyści ze spadku) przez daną osobę byłoby sprzeczne z normami etycznymi, co powoduje potrzebę przewidzenia mechanizmu pozwalającego w takich sytuacjach wyłączyć niegodnego od dziedziczenia. W odniesieniu do innych czynów, które również uzasadniają niegodność, a które są wymierzone bądź przeciwko swobodzie wyrażenia przez spadkodawcę jego ostatniej woli, bądź przeciwko sporządzonemu przez niego testamentowi, jako ratio legis wymienia się zapobieganie działaniom spadkobierców, mającym na celu bezprawne naruszenie porządku dziedziczenia, a w szczególności unicestwienie wyrażonej w testamencie woli spadkodawcy. Instytucja uznania spadkobiercy za niegodnego spełnia więc ważne funkcje przede wszystkim z punktu widzenia ochrony konstytucyjnego prawa do dziedziczenia, ale również z punktu widzenia poczucia społecznej sprawiedliwości.

Możliwość wystąpienia z powództwem o uznanie za niegodnego dziedziczenia została jednak ograniczona terminem zawitym, a właściwie dwoma terminami – rocznym terminem a tempore scientiae i 3-letnim terminem a tempore facti, których upływ powoduje wygaśnięcie roszczenia o uznanie spadkobiercy za niegodnego (art. 929 k.c.). Pierwszy termin (a tempore scientiae) zależy od wiedzy uprawnionego, gdyż liczony jest od dnia, w którym dowiedział się on o przyczynie niegodności. Z kolei drugi termin (a tempore facti) biegnie od daty otwarcia spadku.

Długość wyżej wskazanych terminów, a zwłaszcza 3-letniego terminu a tempore facti, jest poddawana szerokiej krytyce. W szczególności zauważa się, że niektóre z przyczyn uznania spadkobiercy za niegodnego mogą wystąpić już po otwarciu spadku (np. umyślne zniszczenie testamentu). Należy również zauważyć, że założenie, że termin 3-letni liczony od chwili otwarcia spadku spowoduje zwiększenie pewności obrotu, nie znajduje potwierdzenia w praktyce. Okres 3 lat od otwarcia spadku w polskich realiach funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości nie wystarcza bowiem często na dokonanie przed sądem działu spadku, a niejednokrotnie również stwierdzenia nabycia spadku. W takiej sytuacji brak jest uzasadnienia dla

ograniczania możliwości uznania spadkobiercy za niegodnego w sytuacji, gdy wobec trwających postępowań sądowych nie przyczyni się to znacząco do zwiększenia pewności obrotu prawnego.

Podobnie nie można mówić o znaczącym zwiększeniu pewności obrotu, gdy po upływie 3 lat od otwarcia spadku w dalszym ciągu możliwe jest kwestionowanie tytułu do dziedziczenia, tyle że na innych podstawach. Do 10 lat od otwarcia spadku można bowiem kwestionować ważność testamentu z powodu wad oświadczenia woli testatora, a po upływie tego czasu w dalszym ciągu możliwe jest powoływanie się na nieważność testamentu z innych powodów np. braku zdolności testowania lub z powodu niezachowania rygorów co do formy testamentu. Nieograniczone terminem prawa materialnego jest również powoływanie się na ujawnienie ważnego testamentu.

W związku z powyższym, w opinii Rzecznika wymaga przemyślenia, czy utrzymywanie krótkiego terminu kwestionowania podstawy dziedziczenia jedynie w stosunku do tej podstawy, jaką jest niegodność spadkobiercy, ma uzasadnienie systemowe.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedstawionego problemu i przekazanie stanowiska w sprawie.

Minister Zdrowia (VII.501.161.2023 z 13 czerwca 2024 r.) - w sprawie zastrzeżeń odnośnie znowelizowanych przepisów ustawy o działalności leczniczej.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące znowelizowanych przepisów ustawy o działalności leczniczej, które poszerzają uprawnienia kierowników podmiotów leczniczych w zakresie stosowania monitoringu wizyjnego w pomieszczeniach, w których udzielane są świadczenia zdrowotne. Wnioskodawcy wyrażają zastrzeżenia wobec znowelizowanego art. 23a ustawy o działalności leczniczej jako nadmiernie ingerującego w prawo do prywatności i ochronę danych osobowych pacjentów. Co również istotne, znowelizowane przepisy umożliwiają nagranie obrazu uzyskanego w wyniku monitoringu zawierającego dane osobowe i określają okres ich przechowywania nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia nagrania (art. 23a ust. 2 ustawy o działalności leczniczej).

Należy zauważyć, że dotychczasowe regulacje, wynikające z art. 23a ust. 1 pkt 2 ustawy o działalności leczniczej ograniczały możliwość zastosowania monitoringu w pomieszczeniach, w których są udzielane świadczenia zdrowotne do określonych w odrębnych przepisach przypadków, np. zgodnie z przepisami wykonawczymi wydanymi na podstawie art. 22 ust. 3 ustawy o działalności leczniczej kamery mogą być instalowane w pomieszczeniach zespołu porodowego, oddziału dziecięcego, psychiatrycznego, anestezjologii. Ponadto monitorowanie tych pomieszczeń

rozumiane było jako możliwość bieżącego podglądu bez nagrywania, chyba że nagranie zgodnie ze wskazaniami wiedzy medycznej stanowić ma część dokumentacji medycznej.

Wnioskodawcy sygnalizują, że dodany art. 23a ust. 1 pkt 3 ustawy o działalności leczniczej pozostawia zbyt dużą swobodę decyzyjną kierownikowi podmiotu leczniczego w odniesieniu do zastosowania monitoringu wizyjnego w pomieszczeniu, w którym udzielane są świadczenia zdrowotne. Jednocześnie wskazują, że przepis ten nie określa przesłanek zastosowania monitoringu (np. przesłanki konieczności), a także nie pozostawia pacjentom możliwości odmowy wyrażenia zgody na udzielenie świadczenia zdrowotnego w pomieszczeniu monitorowanym, przez co naraża pacjentów na ryzyko naruszenia ich prawa do intymności, godności i prywatności. Wskazywane są także uwagi dotyczące dostępu do nagrań obrazu uzyskanego z monitoringu, który przewidziany jest aktualnie dla personelu technicznego i ochrony, a nie personelu medycznego.

Rzecznik wskazał, że wykorzystywanie monitoringu wizyjnego w podmiotach leczniczych trzeba uznać za istotną ingerencję w prawo do prywatności pacjenta. Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta pacjent ma prawo do poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych. Jak stanowi art. 30 Konstytucji, przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Skierowany do władzy publicznej nakaz poszanowania godności człowieka z art. 30 Konstytucji, wymaga zaś zapewnienia „możliwie najskuteczniejszej i najszerszej” ochrony wolności i praw konstytucyjnych oraz usuwania naruszeń tych praw.

Dodatkowo należy zauważyć, że analizowana regulacja ustawy o działalności leczniczej odnosi się także do pracowników podmiotów wykonujących działalność leczniczą. Gwarancje poszanowania godności i dóbr osobistych pracownika reguluje zaś art. 111 ustawy - Kodeksu pracy.

Mając powyższe na uwadze, w ocenie RPO wskazane regulacje dopuszczające możliwość zastosowania monitoringu wizyjnego w każdym pomieszczeniu, w których udzielane są świadczenia zdrowotne, wskazanym przez kierownika podmiotu leczniczego, budzą uzasadnione wątpliwości z perspektywy proporcjonalności dopuszczalnych ograniczeń prawa do prywatności i ochrony danych osobowych.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o odniesienie się do przedstawionych powyżej zastrzeżeń, będących przedmiotem skarg obywateli.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.9.2024 z 18 czerwca 2024 r.) - w sprawie funkcjonowania rządowej aplikacji suszowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące funkcjonowania rządowej aplikacji suszowej uruchomionej w związku z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Termin na składanie wniosków o pomoc suszową za rok 2023 upłynął dnia 15 marca 2024 r.

Sygnalizowane Rzecznikowi problemy dotyczyły m.in. błędów w szacowaniu strat, trudności z pozyskaniem protokołu suszowego w aplikacji czy krótkiego czasu na dostarczenie dokumentów do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Z informacji powziętych przez Rzecznika wynika, że bardzo często pojawiały się błędne protokoły i kalkulacje wygenerowane dla gospodarstw dotkniętych suszą, które nie odzwierciedlały stanu faktycznego. Problemy dotyczyły również braku możliwości pobrania dokumentu końcowego, czyli protokołu lub kalkulacji oszacowania szkód, ze względu na pojawiający się komunikat, że zgłoszenie pozostaje „w edycji”. Powyższy błąd w funkcjonowaniu aplikacji powodował, że rolnicy często nie byli w stanie pobrać dokumentów wymaganych jako załączniki do wniosku o pomoc finansową, w związku z czym ich wnioski mogły zostać nierozpatrzone lub odrzucone z powodu przekroczenia czasu na ich dostarczenie do Biura Powiatowego ARiMR.

Wobec powyższego, Krajowa Rada Izb Rolniczych wystąpiła do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z szeregiem postulatów mających usprawnić funkcjonowanie aplikacji suszowej. Propozycje dotyczyły dopuszczenia jako potwierdzenie wystąpienia suszy w gospodarstwie rolnym raportu strat sporządzonego przez komisję gminną powołaną przez Wojewodę w kampanii 2023 i dopuszczenia również do szacowania suszy w gospodarstwie u rolnika. Rolnicy zwrócili się również o podjęcie działań, aby w przyszłości możliwe było sumowanie procentów strat w produkcji roślinnej z dwóch protokołów – suszowego i protokołu oszacowania szkody spowodowanych przez inne zjawiska atmosferyczne.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

Ministra Sprawiedliwości (II.7002.2.2022 z 19 czerwca 2024 r.) - w sprawie wynagradzania biegłych sądowych.

W ciągłym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka uregulowania sytuacji biegłych sądowych, których system wynagradzania oraz regulacji normatywnej przysługujących im praw i obowiązków, pozostawia wiele do życzenia.

Uzależnienie wysokości stawek biegłych sądowych od kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, przez wiele lat niewaloryzowanej w ustawach budżetowych, przy jednocześnie niezmiennych wysokościach liczby procentowej, będącej mnożnikiem dla stawek bazowych spowodowało, że wynagrodzenia są niewspółmiernie niskie do nakładu pracy oraz wiedzy, która jest wymagana od biegłego sądowego. Co istotne, przepisy nie przewidują możliwości odwołania się od postanowienia sądu, co do wysokości stawki dla biegłego, ponieważ zażalenie przysługuje jedynie stronie. Możliwość zmian w tym zakresie jest w żywo interesie ustawodawcy, który winien wielopłaszczyznowo dbać o zapewnienie sprawności postępowań sądowych, także poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby biegłych, wykazujących się należytych profesjonalizmem, a przy tym niesłabnąco zainteresowanych opiniowaniem dla organów wymiaru sprawiedliwości. Zignorowanie tego problemu przez ostatnie dziesięciolecie doprowadziło do obniżenia rangi i prestiżu omawianej zawodu, jak również pauperyzacji sytuacji finansowej osób go wykonujących.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 2024 r. dokonują istotnych zmian w zakresie dokumentowania wydatków na sporządzenie opinii, odpowiednio w treści w § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych do wydania opinii w postępowaniu cywilnym oraz w § 12 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych do wydania opinii w postępowaniu karnym.

Zdaniem RPO, ramy zwrotu poniesionych wydatków niezbędnych do wydania opinii w praktyce, powinna wyznaczać racjonalność oraz zasada doświadczenia życiowego w odniesieniu do charakteru i specyfiki zasięganey opinii w konkretnej sprawie, a nie wyłącznie forma ich udokumentowania. Aktualne rozwiązanie prowadzi bowiem do wniosku, że prawodawca skonstruował niejako numerus clausus wydatków niezbędnych do wydania opinii, które zawsze będą podlegały zwrotowi, gdyż niektóre spośród wydatków w sposób faktyczny nie sposób będzie udokumentować rachunkiem lub fakturą.

Powyższe wymaga rozważenia zainicjowania działań legislacyjnych zmierzających zarówno do systemowej regulacji wynagrodzeń biegłych na poziomie odniesienia do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia i do rozszerzenia w § 12 obu rozporządzeń z dnia 17 kwietnia 2024 r. w sprawie sposobu określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii

w postępowaniu karnym i w sprawie sposobu określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym, sposobu dokumentowania przez biegłych sądowych wydatków niezbędnych dla wydania opinii poprzez umożliwienie złożenia na tę okoliczność oświadczenia przez biegłego sądowego, w razie braku faktur lub rachunków albo kopii tych dokumentów, powracając w tym zakresie do stanu prawnego obowiązującego do dnia 23 kwietnia 2024 r.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy problematyki poruszonej w niniejszym wystąpieniu i ponowne rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionej w niniejszym wystąpieniu problematyki.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.570.3.2018 z 20 czerwca 2024 r.) - w sprawie potrzeby wprowadzenia do ustawodawstwa krajowego przestępstwa tortur.

Rzecznik Praw Obywatelskich systematycznie apeluje do rządu polskiego o wprowadzenie do ustawodawstwa krajowego przestępstwa tortur. Wymóg ten określony został w Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej jako: „Konwencja ONZ”). Zakaz tortur zawarty jest też w art. 40 Konstytucji. Również ustawa – Kodeks karny (dalej jako: „k.k.”) penalizuje użycie przemocy, groźby bezprawnej lub innej formy fizycznego lub psychicznego znęcania się przez funkcjonariusza publicznego lub osobę działającą na jego polecenie w celu uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczeń.

Powyższe uregulowania prawne nie są jednak wystarczające. Konwencja ONZ wymaga od państw-stron kryminalizacji tortur jako odrębnego i szczególnego przestępstwa, uwzględniającego co najmniej wszystkie elementy definicji tortur zawartej w art. 1. Powinien to być pierwszy krok do zbudowania całego systemu prewencji tortur w ustawodawstwie krajowym. Konieczne jest bowiem zaprojektowanie szerokiego pakietu rozwiązań, które będą chronić jednostkę przed tego typu naruszeniami. Wiele praktycznych wskazówek na temat wdrażania Konwencji ONZ w przepisach krajowych znalazło się w specjalnym podręczniku (Guide on anti-torture legislation), opracowanym w 2016 r. przez Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom (dalej jako: „APT”). Zgodnie z zaleceniami APT ustawodawstwo krajowe powinno zawierać przepisy potwierdzające bezwzględny zakaz tortur.

Co więcej, Konwencja ONZ nakłada na państwa-strony obowiązek zapewnienia prawa do składania skarg do właściwych organów oraz ochrony ofiar i świadków przed represjami, a także zapewnienia szybkiego i

bezsronnego dochodzenia w sprawie zarzutów stosowania tortur. Dodatkowo w ustawodawstwie krajowym odzwierciedlenie powinna znaleźć zasada non-refoulement – mówiąca o zakazie wydalania ze swojego terytorium osoby, jeżeli istnieją poważne podstawy, by sądzić, że może jej w innym państwie grozić stosowanie tortur. Komitet Przeciwko Torturom, który odpowiedzialny jest za monitorowanie wdrażania Konwencji ONZ przez państwa-strony, wielokrotnie kierował pod adresem Polski zalecenia podjęcia skutecznych działań legislacyjnych w celu włączenia do prawa krajowego przestępstwa tortur jako odrębnego i szczególnego przestępstwa oraz w celu przyjęcia definicji tortur, obejmującej wszystkie elementy określone w art. 1 Konwencji ONZ. Rzecznik wskazał, iż uznanie tortur za odrębne przestępstwo jest jednoznacznym wyrazem woli zakazania tego zjawiska we wszystkich jego przejawach. Ma także istotny wpływ na budowanie świadomości społecznej i postaw braku akceptacji dla tortur i innych brutalnych praktyk prowadzących do poważnych naruszeń praw człowieka. Dołączenie Polski do grona państw kryminalizujących tortury byłoby nie tylko wyraźnym sprzeciwem wobec stosowania takich praktyk w naszym kraju, ale i ważnym sygnałem dla społeczności międzynarodowej.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w zakresie kryminalizacji tortur oraz pełnego wdrożenia Konwencji w polskim ustawodawstwie.

**Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.159.2024 z 20 czerwca 2024 r.)
- w sprawie warunków szkolenia i pełnienia służby żołnierzy Jednostki
Wojskowej Komandosów.**

W związku z przeprowadzoną w Jednostce Wojskowej Komandosów w L. (JWK) wizytacją, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Obrony Narodowej. W trakcie rozmów z żołnierzami ujawniły się problemy, które RPO poddał Ministrowi pod rozwagę.

Problem opieki psychologicznej nad żołnierzami, w związku z odnotowywaniem symptomów nabycia zespołu stresu pourazowego (PTSD) był już wielokrotnie sygnalizowany przez Rzecznika. Ograniczenia systemu diagnozowania i leczenia skutków PTSD prowadzą często do negatywnych zachowań zarówno w służbie, jak i w domach rodzinnych. Ujawnienie nabycia zespołu stresu pourazowego rodzi obawę żołnierzy przed skierowaniem na wojskową komisję lekarską. Komisja lekarska może wydać orzeczenie o nieprzydatności do czynnej służby wojskowej.

Ponadto z rozmów z żołnierzami wynika, że znaczący wpływ na decyzje o przejściu żołnierzy na emeryturę ma chęć otrzymania odprawy mieszkaniowej. Duża grupa odchodzących żołnierzy deklaruje chęć powrotu do służby, w czym przeszkadza dwunastomiesięczny okres karencji. Postulowane jest znaczne skrócenie tego okresu. Inną metodą zapełnienia

luki po żołnierzach, którzy odeszli ostatnio w stan spoczynku - jest ich powrót do JWK w charakterze żołnierza rezerwy aktywnej, pełniącego służbę 5 dni w tygodniu. W tym kontekście zainteresowani wskazali, że okres użytkowania sortów mundurowych dla żołnierzy rezerwy aktywnej wynosi 6 lat. Proponuje się powiązanie okresu zużywalności umundurowania z okresem faktycznie pełnionej służby w aktywnej rezerwie. Do przeszkolenia w JWK przyjęto grupę żołnierzy DZSW, którzy przeszli specjalny system weryfikacji i spełnili wymagania obowiązujące w wojskach powietrznodesantowych. Część z nich zamierza pozostać żołnierzami zawodowymi, co pozwoliłoby na złagodzenie luki powstałej po odejściu w ostatnim czasie na emeryturę dużej liczby żołnierzy.

Szeregowi zawodowi sygnalizowali brak czytelnej ścieżki rozwoju zawodowego, pomimo długiej wysługi. Zgłosili również uwagi do istniejącej praktyki, iż żołnierz posiadający urlop zaległy nie może otrzymać urlopu nagrodowego. Żołnierze postulowali także częstsze rozpatrywanie wniosków przez komisję socjalną. Podoficerowie zawodowi zgłosili propozycję, aby informacje o nastrojach sporządzane były przez mężów zaufania i przekazywane bezpośrednio do dziekana, co spowoduje ich zdaniem większy obiektywizm przedstawianej sytuacji. Zaproponowano także, by dowódca jednostki miał możliwość rozdysponowania etatów, co obecnie wymaga akceptacji dowództwa, a nawet MON.

Negatywnie oceniono obowiązującą zasadę powiązania stopnia wojskowego ze stanowiskiem, co niekiedy uniemożliwia awans w stopniu. Zasygnalizowano również obciążenie niektórych żołnierzy dodatkowymi obowiązkami np. ratownika medycznego, czy prowadzącego strzelania, które utrudniają realizację zasadniczych obowiązków służbowych. Zgłoszono propozycję, aby wyłączyć tereny leśne z obiektami wojskowymi z jurysdykcji lasów państwowych, a ochronę przeciwpożarową powierzyć wojskowej straży pożarnej znajdującej się na wyposażeniu Jednostki Wojskowej Komandosów. Zasygnalizowano też, że awans na wyższy stopień oficerski wiąże się z koniecznością przejścia na rok do dowództwa. Zwrócono również uwagę, że oficerowie nie otrzymują dodatku za opiniowanie. Żołnierze podnieśli, że wojskowe planowanie finansowe ma miejsce na dwa lata naprzód. Niestety nie przewidziano, że w jego trakcie nastąpi 100% wzrost kosztów środków bojowych, co aktualnie dla jednostki wojskowej oznacza 50% mniej wyposażenia. Zwracali także uwagę, że opieką stomatologiczną objęci są jedynie żołnierze lądowych działań specjalnych, leczeni przez lekarza na kontrakcie.

Przeprowadzono także wizytację Klubu JWK, w trakcie której przedstawiono szerokie spectrum prowadzonych tam zajęć. Niestety budynek klubu jest zalewany podczas intensywnych deszczy, co powoduje niszczenie więzby dachowej, zalewanie niższych kondygnacji i powstawanie

grzyba. Także piwnice wykorzystywane m.in. jako pracownie malarskie są zawilgocone i wymagają pilnych prac remontowych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie sprawy oraz przedstawienie stanowiska co do wyżej opisanych problemów.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.541.139.2022 z 20 czerwca 2024 r.) - w sprawie problemów z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR.

Od pierwszych dni po wybuchu konfliktu zbrojnego w Ukrainie Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje sytuację ukraińskich uchodźców wojennych przybywających do Polski. Niezmiennie duża liczba skarg kierowanych do Biura Rzecznika dotyczy problemów z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR i utratą związanych z tym statusem uprawnień, wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

W pierwszej kolejności RPO zwrócił uwagę na problemy związane z brakiem możliwości jednoczesnego korzystania z ochrony czasowej na terenie więcej niż jednego z państw członkowskich UE. Ze skarg kierowanych do Rzecznika wynika, że w niektórych przypadkach uchodźcom z Ukrainy odmawia się nadania statusu UKR pomimo ich rezygnacji z korzystania z ochrony czasowej na terenie innego państwa członkowskiego UE. Powyższa praktyka wydaje się być niezgodna z wytycznymi opublikowanymi przez Komisję Europejską. Wielu uchodźców wyjeżdża do Ukrainy w celu uzyskania nowego dokumentu, najczęściej paszportu. W tej sytuacji przekroczenie granicy na kierunku wyjazdowym z Polski jest odnotowywane na podstawie starego dokumentu, natomiast podczas powrotu do Polski cudzoziemcy posługują się nowym dokumentem wydanym w Ukrainie. Wówczas często informacja o powrocie obywatela Ukrainy do Polski nie zostaje odnotowana w rejestrze obywateli Ukrainy, a z danych umieszczonych w rejestrze wynika, że cudzoziemiec wyjechał z terytorium RP na okres powyżej 30 dni, co powoduje utratę statusu UKR i związanych z nim uprawnień. Ze względu na brak wystarczającej znajomości zasad postępowania w przypadku utraty lub odmowy nadania statusu UKR podejmowane przez obywateli Ukrainy próby jego uzyskania, przywrócenia lub ponownego nadania są często czasochłonne.

W kontekście problemów obywateli Ukrainy związanych z przekraczaniem granicy RP warto także zwrócić uwagę na kwestie dotyczące elektronicznego dokumentu Diia.pl. Ze skarg skierowanych do Biura RPO wynika, że po uzyskaniu zezwolenia na pobyt przez obywatela Ukrainy, którego pobyt na terytorium RP był wcześniej legalny na podstawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, traci on możliwość posługiwania się

dokumentem elektronicznym Diia.pl, nawet jeśli beneficjentem ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy wciąż jest jego dziecko. Rodzic traci więc jednocześnie dostęp do dokumentu cyfrowego swojego dziecka. RPO zwrócił uwagę, że wydawanie jedynie w formie elektronicznej dokumentu potwierdzającego legalność pobytu w Polsce i uprawniającego do przekraczania granicy może sprawiać trudności nie tylko dla małoletnich cudzoziemców, ale także dla osób z niektórymi niepełnosprawnościami czy osób starszych. Wśród uchodźców z Ukrainy przyjeżdżających do Polski znajdują się osoby o różnym poziomie kompetencji cyfrowych, w tym także te wykluczone cyfrowo. Należy wskazać, że w przypadku problemów z dostępem do internetu lub awarii aplikacji nie przewidziano innej możliwości udowodnienia przez obywateli Ukrainy, że przebywają w Polsce legalnie i są objęci ochroną czasową.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do opisanych kwestii.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.570.12.2020 z 20 czerwca 2024 r.) - w sprawie konieczności zmiany przepisów prawnych w zakresie sposobów identyfikacji funkcjonariuszy Policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich już w 2020 r. sygnalizował potrzebę zmian legislacyjnych w obszarze sposobów identyfikacji funkcjonariuszy Policji. Problem dostrzeżony został podczas manifestacji obywatelskich, spontanicznie odbywających się w latach ubiegłych w całej Polsce, podczas których dochodziło do eskalacji rozwiązań siłowych stosowanych przez nieidentyfikowalnych funkcjonariuszy Policji. Mimo że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji trzykrotnie dokonywało w 2022 r. zmiany przepisów rozporządzenia odnoszącego się do znaków identyfikacyjnych policjantów, postulaty RPO nie zostały dotąd uwzględnione.

Z problematyką braku indywidualnych znaków identyfikacyjnych wiąże się ściśle praktyka zasłaniania twarzy przez funkcjonariuszy za pomocą m.in. kominarek i tzw. kominów. Z informacji medialnych oraz przesłanego Rzecznikowi pisma Biura Prawnego Komendy Głównej Policji wynikało, że trwają prace legislacyjne nad projektem wytycznych w sprawie zasad noszenia przez policjantów kominarek albo „szalokominarek”, jednak do dziś nie opracowano stosownych rozwiązań w tym zakresie. Praktyka zasłaniania twarzy przez funkcjonariuszy (w tym policjantów pododdziałów zwartych) budzi zaniepokojenie z powodu braku właściwej podstawy prawnej, celowości zasłaniania twarzy i trudności identyfikacyjnych, gdyby doszło do przekroczenia przez funkcjonariuszy uprawnień.

Funkcjonujący sposób identyfikacji funkcjonariuszy pododdziałów zwartych i operacyjnych, biorących udział w zabezpieczeniu np. manifestacji społecznych, jest też sprzeczny ze standardami i zaleceniami organów

międzynarodowych. Rzecznik postuluje zatem podjęcie działań, które: zapewnią, że wszyscy umundurowani funkcjonariusze Policji (w tym policjanci występujący w pododdziale zwartym) będą posiadali dobrze widoczne dla osób postronnych, indywidualne znaki identyfikacyjne, umożliwiające ustalenie tożsamości funkcjonariusza przez odpowiednie organy (np. w formie indywidualnego numeru służbowego noszonego w widocznym miejscu na mundurze i/lub hełmie); uregulują kwestie zasłaniania twarzy przez funkcjonariuszy Policji; doprecyzują zasady interwencji nieumundurowanych policjantów w celu zapewnienia możliwości ich indywidualnej identyfikacji przez odpowiednie organy, w szczególności podczas działań podejmowanych w czasie publicznych zgromadzeń. Powyższe praktyki powinny zostać określone w stosownych przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Takie rozwiązanie pozwoli na wyeliminowanie sygnalizowanych luk prawnych, ujednoczenie praktyki poszczególnych jednostek Policji i uniknięcie ewentualnych błędów oraz ich konsekwencji. Ponadto zwiększą one ochronę obywateli i skuteczność czynności procesowych, z korzyścią dla Policji i wymiaru sprawiedliwości.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o stanowisku przyjętym w tej sprawie oraz o podjętych działaniach.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.165.2022 z 24 czerwca 2024 r.) - w sprawie zbyt niskich kryteriów dochodowych i świadczeń rodzinnych, opiekuńczych, pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, zasiłku dla bezrobotnych.

Wobec kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg dotyczących niewystarczającej wysokości świadczeń rodzinnych i opiekuńczych, z funduszu alimentacyjnego, z pomocy społecznej, a także ograniczonego do nich dostępu z uwagi na zbyt niskie kryteria dochodowe, Rzecznik zwrócił się ponownie do Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. RPO wskazał, że w obecnych realiach społeczno-gospodarczych przy znacznym wzroście kosztów utrzymania, spadku wartości pieniądza i perspektywie wzrostu cen energii wysokość świadczeń kierowanych do osób i rodzin wymagających osłony socjalnej jest niewystarczająca. Określone na zbyt niskim poziomie kryteria dochodowe powodują natomiast, że już dzisiaj wiele osób i rodzin potrzebujących pozostaje poza systemem wsparcia.

W związku z tym duży niepokój Rzecznika wzbudziły rządowe propozycje dla Rady Dialogu Społecznego dotyczące kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń z pomocy społecznej oraz kryteriów i świadczeń rodzinnych. Z pojawiających się w przestrzeni publicznej informacji wynika, że planowane jest podniesienie wysokości kryteriów. Propozycja kwot kryteriów dochodowych w świadczeniach rodzinnych

skupia się na „zamrożeniu” tych progów, tj. pozostawienia ich na obecnym poziomie. Bez zmian pozostawiono także świadczenia rodzinne, zasiłki i dodatki do zasiłków rodzinnych, a wśród argumentów za przyjęciem takiego rozwiązania przedstawiono m.in. funkcjonowanie programu 800+, świadczenie „Dobry Start” i program „Aktywny Rodzic”. Świadczenia rodzinne i opiekuńcze, świadczenia z funduszu alimentacyjnego i świadczenia z pomocy społecznej stanowią istotny element systemu wsparcia.

W tym kontekście określone w przepisach ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów i ustawy o pomocy społecznej mechanizmy, tryby i terminy weryfikacji zarówno kryteriów dochodowych jak i wysokości świadczeń wymagają przeglądu i odpowiedniej modyfikacji. Nie uwzględniają one bowiem czynników mających wpływ na kondycję finansową osób i rodzin takich jak np. inflacja czy skokowy wzrost cen energii i ogrzewania. Powoduje to, że duża grupa osób w obliczu kryzysowej sytuacji pozostaje poza wsparciem, a udzielana pomoc finansowa - ze względu na spadek jej wartości - nie tylko nie spełnia swych zadań, ale nie zaspokaja elementarnych potrzeb pozwalających na zabezpieczenie godności człowieka.

Rzecznik zwrócił się do Minister o przeanalizowanie przedstawionych uwag i podjęcie działań naprawczych zabezpieczających osłonę socjalną osób potrzebujących i zagrożonych ubóstwem oraz o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Ministra Finansów (WZF.7040.19.2024 z 24 czerwca 2024 r.) - w sprawie umożliwienia funkcjonariuszom Służby Celno-Skarbowej wliczania okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się obywatel, który przeszedł na zaopatrzenie emerytalne ze Służby Celno-Skarbowej i obecnie stara się o przyjęcie do pracy w charakterze pracownika cywilnego w Oddziale Straży Granicznej. W ogłoszeniu dotyczącym naboru do tej instytucji istnieje wymóg posiadania 2 lat stażu pracy. Z jednostki rekrutującej uzyskał on jednak informację, że są trudności z przyjęciem go do pracy ze względu na brak zamieszczenia Służby Celno-Skarbowej w art. 302 ustawy Kodeks pracy.

Niniejszy problem był już przedmiotem zainteresowania RPO, który wystąpił do Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie umożliwiającym wliczanie funkcjonariuszom służb mundurowych okresów służby do okresów zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ich ze służby. W wyniku wystąpienia Rzecznika uregulowania takie zostały wprowadzone w przepisach ustawy o Służbie Więziennej. Z kolei z odpowiedzi udzielonej od Ministra Finansów,

Funduszy i Polityki Regionalnej wynika, że Minister dostrzegł brak zamieszczenia Służby Celno-Skarbowej w art. 302 ustawy Kodeks pracy. Zwrócił uwagę na możliwość podejmowania przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej po zwolnieniu ze służby kolejnej pracy na podstawie stosunku pracy a nie stosunku służbowego. Stwierdził, że zasadnym jest aby okres służby był uwzględniany do okresu zatrudnienia. W związku z tym Minister Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej, w opracowywanym wówczas projekcie ustawy o zmianie ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej zobowiązał się do uwzględnienia zmian umożliwiających wliczanie funkcjonariuszom Służby Celno-Skarbowej okresów służby do okresów zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ich ze służby. J

Jednak z obowiązującego obecnie art. 302 ustawy Kodeks pracy wynika, że wbrew udzielonym obietnicom, nie dokonano zmian przepisów prawa umożliwiających funkcjonariuszom Służby Celno-Skarbowej wliczanie okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby.

W związku z powyższym Rzecznik ponownie wystąpił do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.12.2024 z 24 czerwca 2024 r.) – w sprawie zmiany sposobu dokumentowania obrażeń osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie podkreślał, że niezależne badanie medyczne w jednostkach penitencjarnych oraz właściwe dokumentowanie ujawnionych obrażeń stanowią minimalną gwarancję prewencji tortur. Takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy Służby Więziennej przed zarzutami, że obrażenia powstały podczas przebywania więźniów pod ich nadzorem. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstraszająco na osoby rozważające użycie przemocy.

Wizytacje przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (KMPT) w jednostkach penitencjarnych pozwalają stwierdzić, że sytuacja w zakresie dokumentowania i zgłaszania przypadków tortur i niehumanitarnego oraz poniżającego traktowania jest w chwili obecnej niepokojąca. Przede wszystkim nie wszyscy więźniowie przyjmowani do jednostek penitencjarnych poddawani są badaniu medycznemu. Ponadto brakuje jasnych procedur określających zasady postępowania personelu w razie powzięcia informacji o podejrzeniu poddawania osoby doprowadzonej do osadzenia torturom lub innym formom przemocy, co może prowadzić do błędów i braku odpowiedniej reakcji w takich sytuacjach. Samo zaś dokumentowanie ujawnionych obrażeń często odbywa się w sposób powierzchowny i nie spełnia standardów i zaleceń CPT w tym zakresie.

W kwestii odpowiedniego dokumentowania obrażeń osadzonych RPO prowadził dialog ze Służbą Więzienną, podkreślając konieczność podjęcia działań zmierzających do ujednoczenia wytycznych dla lekarzy zatrudnionych w systemie penitencjarnym, dotyczących właściwego dokumentowania obrażeń. Niestety do tej pory nie wprowadzono przejrzystych procedur opisujących pożądaną reakcję personelu na powzięte informacje o stosowaniu przemocy wobec osadzonego.

Tymczasem CPT, poza wytycznymi w zakresie sposobu dokonywania opisu obrażeń przez personel medyczny, wskazywał polskim władzom, by każdy więzień został poddany jak najszybciej, nie później niż w ciągu 24 godzin od przyjęcia do jednostki penitencjarnej, wywiadowi i badaniu fizykalnemu. Protokół sporządzony po kompleksowym badaniu lekarskim nowo przybyłego więźnia powinien zawierać m.in.: opis oświadczeń złożonych przez daną osobę, które mają znaczenie dla badania lekarskiego (w tym opis jej stanu zdrowia oraz wszelkie zarzuty dotyczące niewłaściwego traktowania); pełne przedstawienie obiektywnych ustaleń medycznych opartych na dokładnym badaniu; spostrzeżenia lekarza w świetle poprzednich podpunktów, wskazujące na spójność wszelkich przedstawionych zarzutów z obiektywnymi ustaleniami medycznymi.

Gotowe rozwiązania w zakresie prawidłowego dokumentowania obrażeń zawiera Protokół stambulski, oficjalny podręcznik ONZ dotyczący diagnozowania oraz dokumentowania przypadków tortur i innych form okrutnego traktowania. Protokół ten wskazuje m.in., w jaki sposób należy dokumentować wszelkie urazy przez nanoszenie ich na mapy ciała, oraz zawiera wskazówki pozwalające na dokonanie oceny, czy dana osoba doświadczyła przemocy, w tym tortur. Zgodnie z Protokołem stambulskim lekarze mają obowiązek raportowania i podnoszenia działań, które są nieetyczne, obejmują stosowanie przemocy, są nieadekwatne lub stwarzają zagrożenie dla zdrowia pacjenta. Sprawę należy zgłosić również odpowiednim władzom lub organizacjom międzynarodowym, które mogą przeprowadzić dochodzenie, jednak nie narażając przy tym na ryzyko pacjentów, ich rodzin i siebie samych

Konieczność właściwego dokumentowania obrażeń i zarzutów tortur oraz innego niehumanitarnego i poniżającego traktowania określają również Reguły Nelsona Mandeli, wskazując m.in., że informacje dotyczące m.in. wniosków i skarg, w tym zarzutów stosowania tortur lub innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, o ile nie mają one poufnego charakteru, oraz informacje o okolicznościach oraz powodach jakichkolwiek obrażeń lub śmierci, a w tym drugim przypadku także miejsca przeznaczenia zwłok, powinny zostać wpisane w systemie ewidencji więźniów w trakcie pobytu w więzieniu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w swoim orzecznictwie wskazuje ponadto, że jeżeli osoba doznaje obrażeń w chwili zatrzymania czy też pozostając pod nadzorem policji, jakiegokolwiek poniesione obrażenie nasuwa poważne przypuszczenie, iż znęcano się nad tą osobą. Jeżeli osoba w chwili zatrzymania przez policję znajduje się w dobrym stanie zdrowia, jednakże stwierdza się u niej obrażenia w chwili wypuszczenia na wolność, to państwo zobowiązane jest do przedstawienia przekonujących i wiarygodnych wyjaśnień, w jaki sposób obrażenia te zostały odniesione.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie efektywnych działań w celu zmiany sposobu dokumentowania obrażeń ujawnionych u osób pozbawionych wolności, osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7064.112.2024 z 25 czerwca 2024 r.) - w sprawie problemu z dostępem do świadczenia wychowawczego dzieci, dla których po śmierci rodzica nie został powołany opiekun prawny.

Zgodnie z art. 4 ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (dalej jako: „ustawa o p.p.w.d.”) celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Przysługuje ono m.in. matce albo ojcu, jeżeli dziecko wspólnie zamieszkuje i pozostaje na utrzymaniu matki albo ojca albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli dziecko wspólnie zamieszkuje i pozostaje na utrzymaniu opiekuna faktycznego albo opiekunowi prawnemu dziecka, a ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz jego wypłata następują odpowiednio na wniosek matki, ojca, opiekuna faktycznego dziecka albo opiekuna prawnego dziecka. W art. 18 ust. 2b ustawy o p.p.w.d. ustawodawca postanowił, iż jeżeli w terminie 3 miesięcy, licząc od dnia śmierci m.in. rodzica, któremu zostało przyznane świadczenie wychowawcze, opiekun prawny dziecka, opiekun faktyczny dziecka czy rodzic zastępczy, złoży wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego na dane dziecko, prawo to ustala się, poczynawszy od dnia śmierci rodzica, nie wcześniej jednak niż od pierwszego dnia miesiąca następującego po ostatnim miesiącu, za który zmarłemu rodzicowi wypłacono ostatnie świadczenie wychowawcze.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich charakter i cel świadczenia wychowawczego winny mieć nadrzędne znaczenie przy ustalaniu prawa do niego. Świadczenie to służy bowiem zaspokojeniu potrzeb dziecka, dbałości o jego dobro i ochronę. Skierowane jest zaś do podmiotów, które sprawują faktyczną opiekę nad dzieckiem. Na realizację zasad i celów ustawy o p.p.w.d. należy zatem patrzeć przede wszystkim przez pryzmat dzieci oraz ich dobra. Z tego względu trudna do zaakceptowania jest sytuacja, gdy z

powodu śmierci osoby uprawnionej do otrzymania świadczenie wychowawczego w pewnym okresie, przy spełnianiu warunków ustawowych do uzyskania świadczenia, dziecko może znaleźć się poza tym wsparciem z uwagi na brak ustawienia opieki prawnej.

Osoba odpowiedzialna za utrzymanie dziecka, która faktycznie sprawuje pieczę nad jego wychowaniem i rozwojem, ma prawo skutecznego domagania się od Państwa pomocy w sprawowaniu tej opieki, w tym również pomocy finansowej. Ograniczenie uprawnień w dostępności do świadczeń w tym czasie stanowi naruszenie praw dziecka, wynikających wprost z Konstytucji i Konwencji o Prawach Dziecka.

Na gruncie przepisów ustawy o p.p.w.d. beneficjentem świadczenia wychowawczego jest nie samo dziecko, ale zasadniczo jeden z jego rodziców, opiekun faktyczny lub opiekun prawny. W przypadku śmierci osoby uprawnionej do świadczenia wychowawczego, świadczenie nie przechodzi automatycznie na kolejnego opiekuna dziecka, ale świadczenie takie wygasa z mocy prawa i konieczne jest złożenie wniosku przez osobą uprawnioną. Tymczasem adresaci norm prawnych, osierocone dzieci, nie powinny ponosić negatywnych konsekwencji braku aktywności uprawnionych do działania instytucji. Koniecznym więc wydaje się wprowadzenie do ustawy o p.p.w.d. stosownej regulacji umożliwiającej zachowanie ciągłości wypłaty świadczenia wychowawczego.

W opinii RPO sygnalizowany problem dostępu do świadczenia wychowawczego wynika także z nieadekwatnej do potrzeb i różnorodności sytuacji definicji opiekuna faktycznego stosowanej również przy ustalaniu uprawnienia do innych świadczeń o charakterze socjalnym – świadczeń rodzinnych i świadczenia „Dobry start”. Normy prawne regulujące dostęp do tego typu świadczeń w sposób rygorystyczny ograniczają bowiem krąg opiekunów faktycznych tylko do osób, które wystąpiły z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka. Zdaniem Rzecznika zasadne jest zatem wprowadzenie do unormowań określających dostęp do świadczeń rodzinnych, świadczenia wychowawczego i świadczenia „Dobry Start” stosownej regulacji umożliwiającej uzyskanie przez osoby faktycznie opiekujące się dzieckiem prawa do świadczeń socjalnych.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska odnośnie podjęcia stosownych działań prawodawczych.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.221.2023 z 2 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie nieprawidłowego doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 15 września 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego D. J. P.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 26 czerwca 2024 r., sygn. akt II KK 142/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

II.510.79.2022 z 2 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie ukarania za czyn podlegający penalizacji w czasie jego popełnienia, mimo że zachowanie obwinionej nie było już zabronione pod groźbą kary w dacie orzekania przez Sąd I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 16 grudnia 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 25 sierpnia 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranej M. H. M.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 maja 2024 r., sygn. akt II KK 143/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w L. oraz utrzymany nim w mocy pkt 2 wyroku Sądu Rejonowego w P. i uniewinnił M. H. M. od popełnienia zarzucanego jej wykroczenia z art. 116 § 1a k.w.

II.511.84.2024 z 2 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego, polegającego na niezasadnym przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 27 marca 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego B. R.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 maja 2024 r., sygn. akt V KK 153/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

BPK.511.210.2023 z 12 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa karnego procesowego, stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą polegającego na jedynie umorzeniu postępowania odwoławczego dotyczącego rozpoznania zażaleń obrońcy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 września 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie Sądu Okręgowego, w całości na korzyść zmarłej H. Z.

II.511.208.2019 z 16 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu wadliwej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 31 października 2018 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 czerwca 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego C. H.

II.510.1279.2021 z 23 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w L. z dnia 2 czerwca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego K. C.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 czerwca 2024 r., sygn. akt II KK 181/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił K. Ch. od popełnienia zarzucanego mu wykroczenia, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.511.117.2024 z 24 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w P., z dnia 2 grudnia 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego A. B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 czerwca 2024 r., sygn. akt II KK 187/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

II.511.12.2024 z 30 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego wskazanym wyrokiem nakazowym czynu nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 7 lipca 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego K. S.

II.511.172.2024 z 30 kwietnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, polegającego na utrzymaniu w mocy orzeczenia Sądu I instancji, w sytuacji gdy w stosunku do skazanego nie można było już zarządzić wykonania warunkowo zawieszanej kary.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 20 lutego 2024 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w G. z dnia 27 listopada 2023 r., w przedmiocie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności orzeczonej, wobec J. M., wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 24 czerwca 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść J. M.

II.510.124.2023 z 7 maja 2024 r. – kasacja w sprawie ukarania za brak maseczki w środku transportu publicznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 19 sierpnia 2022 r., utrzymującego w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w G. z dnia 24 lutego 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego D. D.

II.510.1002.2023 z 7 maja 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd odwoławczy utrzymał w mocy w całości orzeczenie Sądu I instancji, pomimo istnienia negatywnej przesłanki procesowej, co stanowi bezwzględnie przyczynę odwoławczą.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 20 października 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w T. z dnia 5 lipca 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego J. K.

II.510.769.2022 z 7 maja 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 9 czerwca 2022 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 14 lutego 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego W. S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 czerwca 2024 r., sygn. akt IV KK 195/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.511.118.2024 z 10 maja 2024 r. – kasacja od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego na korzyść ukaranego za prowadzenie pojazdu mechanicznego na drodze publicznej bez stosownego uprawnienia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W., z dnia 13 lutego 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego A. B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 czerwca 2024 r., sygn. akt II KK 201/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił A. B. od dokonania zarzucanego mu czynu.

II.510.201.2024 z 10 maja 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezpodstawnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego skazanemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W., z 12 września 2011 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść skazanego J. R.

II.510.437.2024 z 10 maja 2024 r. – kasacja na korzyść w sprawie rażącego naruszenia prawa, polegającego na ponownym skazaniu oskarżonego za ten sam czyn.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 17 stycznia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść R. K.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 czerwca 2024 r., sygn. akt II KK 203/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i postępowanie o czyn z art. 209 § 1 k.k. na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzył, a kosztami procesu w sprawie obciążył Skarb Państwa.

II.510.335.2024 z 10 maja 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezzasadnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 stycznia 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego D. B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 20 czerwca 2024 r., sygn. akt I KK 173/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K.

II.510.617.2021 z 4 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego polegającego na orzekaniu przez Sąd Okręgowy, mimo iż nastąpiło przedawnienie karalności czynu przypisanego oskarżonemu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 29 listopada 2017 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 6 października 2015 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. zaskarżył powyższy wyrok na korzyść Ł. Ch.

II.510.354.2021 z 7 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. przepisu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w M. z dnia 23 lutego 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść obwinionego P. D.

II.510.376.2024 z 7 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa, polegającego na utrzymaniu w mocy zaskarżonego apelacją wyroku Sądu Rejonowego, pomimo zaistnienia po zapadnięciu

tegoż wyroku negatywnej przesłanki procesowej w postaci przedawnienia karalności dwóch wykroczeń przypisanych obwinionemu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. G. z dnia 30 listopada 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K. O. z dnia 31 sierpnia 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego w Z. G. w całości na korzyść obwinionego D. K.

II.510.258.2024 z 7 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli instancyjnej zaskarżonego postanowienia Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L. z 28 lutego 2024 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. z 29 grudnia 2023 r. w przedmiocie nieuwzględnienia wniosku ukaranego o przywrócenie terminu do złożenia apelacji od wyroku Sądu Rejonowego w L. z 8 listopada 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego.

II.510.846.2022 z 11 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację obrońcy utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 12 lipca 2022 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 7 marca 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok na korzyść G. Cz.

II.511.383.2024 z 18 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisu prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego obwinionemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. z dnia 29 lutego 2024 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść K. Sz.

II.510.1034.2022 z 18 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie wydania orzeczenia z obrazą przepisów Kodeksu postępowania karnego, stanowiącą bezwzględnie przyczynę odwoławczą.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w I. z dnia 15 września 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść T. M.

BPW.511.71.2022 z 19 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego błędne zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion czynu zabronionego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w L. z dnia 13 stycznia 2022 r. Na podstawie art. 521 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego M. M.

II.510.824.2021 z 19 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa procesowego oraz wydania wadliwego orzeczenia polegającego na niedookreśleniu i braku wskazania rodzaju kary.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Z. z dnia 4 lutego 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego R. A.

II.511.127.2024 z 21 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów procesowych, polegającego na wydaniu przez Sąd odwoławczy wyroku skazującego obwinionego za czyn, od którego popełnienia obwiniony został uniewinniony wyrokiem Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 5 grudnia 2023 r., zmieniającego wyrok uniewinniający Sądu Rejonowego w L. z dnia 16 sierpnia 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego M. S.

II.511.230.2024 z 25 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa procesowego, polegającego na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 19 lutego 2024 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego K. T.

II.510.623.2024 z 25 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez orzeczenie zaskarżonym wyrokiem kary łącznej pozbawienia wolności powyżej dopuszczalnej ustawowej granicy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 25 marca 2024 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść skazanego B. R.

BPK.511.178.2023 z 26 czerwca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego polegającego na nienależytym rozpatrzeniu podniesionych w apelacji oskarżonej zarzutów obrazy przepisów prawa materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 31 sierpnia 2022 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w D. G. z dnia 28 lutego 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść skazanej E. G.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.474.2021 z 29 czerwca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu k.p.k., poprzez odmowę doprowadzenia oskarżonego na posiedzenie odwoławcze, w sytuacji, gdy złożył on w tym zakresie prawidłowy wniosek.

Kasacja nieuwzględniona (postanowienie z 10 kwietnia 2024 r., sygn. akt V KK 276/23).

Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną.

II.510.1033.2022 z 31 października 2023 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji, gdy wina obwinionego oraz okoliczności popełnienia zarzuczonego czynu budziły wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 kwietnia 2024 r., sygn. akt III KK 520/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

II.510.1175.2022 z 31 października 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, polegającego na uwzględnieniu wniosku o orzeczenie wobec oskarżonego postulowanych przez prokuratora zakazów.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 kwietnia 2024 r., sygn. akt V KK 490/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w zakresie braku rozstrzygnięcia o okresie trwania obowiązku zgłoszenia się do Policji orzeczonego w pkt 4, 5, 6, 7 zaskarżonego wyroku i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Rejonowemu w O. do ponownego rozpoznania.

II.510.190.2019 z 14 lutego 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd odwoławczy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 kwietnia 2024 r., sygn. akt III KK 81/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w P. oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. co do środka kompensacyjnego określonego w punkcie IV wyroku w postaci obowiązku zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

II.510.13.2024 z 16 lutego 2024 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego procesowego, poprzez zaniechanie wyjścia przez Sąd Okręgowy poza granice zaskarżenia i podniesionych w apelacjach zarzutów oraz utrzymanie w mocy rażąco niesprawiedliwego orzeczenia Sądu Rejonowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 maja 2024 r., sygn. akt KK 62/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w pkt 1 i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Z. G. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.994.2022 z 27 lutego 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, w następstwie uznania obwinionego winnym dokonania czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przypisanego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 maja 2024 r., sygn. akt II KK 87/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił obwinionego T. P. od popełnienia zarzucanego mu czynu; kosztami postępowania kasacyjnego SN obciążył Skarb Państwa.

II.510.609.2020 z 5 marca 2024 r. - kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezpodstawnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego skazanemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 kwietnia 2024 r., sygn. akt IV KK 101/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w całości i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B.; ponadto obciążył Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

II.511.177.2024 z 22 marca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącej obrazy przepisów prawa karnego materialnego, mającej istotny wpływ na treść

wyroku, polegającej na utrzymaniu w mocy przez Sąd Okręgowy orzeczenia Sądu Rejonowego w części dotyczącej zobowiązania skazanych do naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z 22 maja 2024 r., sygn. akt II KK 128/24).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasację Rzecznika Praw Obywatelskich należało pozostawić bez rozpoznania, jako niedopuszczalną z mocy ustawy.

BPW.510.28.2018 z 26 marca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, tj. prawa do obrony.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 maja 2024 r., sygn. akt I KK 110/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie karne w sprawie; obciążył Skarb Państwa kosztami procesu.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.7203.6.2021 z 3 kwietnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego oddalającego apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie przeciwko Portowi Lotniczemu o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w W. z 31 maja 2017 r. oddalający apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 2 listopada 2015 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoS N zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił m.in. rażące naruszenie prawa materialnego, a także naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, to jest: zasady ochrony prawa do własności, ustanowionej w art. 64 ust. 2 Konstytucji.

V.511.273.2024 z 17 maja 2024 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego wydanego w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę

nadzwyczajną co do całości wyroku Sądu Okręgowego w Sz. z 17 kwietnia 2019 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN sędziwi, który wydał zaskarżony wyrok, RPO zarzucił m.in. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez pozbawienie pozwanego konsumenta, będącego słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy.

VII.7202.7.2024 z 10 czerwca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Rejonowy w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył powyższy wyrok w całości. Rzecznik zarzucił powyższemu wyrokowi naruszenie w sposób rażący prawa przez niewłaściwe jego zastosowanie, polegające na pominięciu przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. faktu, iż pozwana zarówno w momencie składania wniosku o dofinansowanie, jak i w okresie 5 lat od dnia rozpoczęcia prowadzenia gospodarstwa rolnego spełniała kryterium kwalifikacji zawodowych przez odpowiedni staż pracy jako rolnik. Zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił ponadto niezgodność z art. 2 Konstytucji przez naruszenie zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego.

IV.511.98.2024 z 12 czerwca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 13 września 2022 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w Sz. w sprawie z powództwa Gminy Sz. – Zarząd Komunalnych Zasobów Lokalowych w Sz. przeciwko L. K., K. K. i P. K. o zapłatę i zaskarżył go w części zobowiązującej pozwaną P. K. do zapłaty solidarnie z L. K. i K. K. dochodzonej pozwem kwoty oraz w zakresie nałożonego na P. K. obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.511.481.2021 z 22 grudnia 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie egzekucyjnej.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 12 czerwca 2024 r., sygn. akt II NSNc 299/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części zasądzającej odsetki umowne od kwoty głównej w wysokości 1% za każdy dzień od dnia 6 listopada 2001 r. do dnia zapłaty i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w N. D. M.

V.511.640.2020 z 21 marca 2023 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w sprawie Spółki o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 28 maja 2024 r., sygn. akt II NSNc 318/23).

Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B.-B. W ocenie SN zasadne są wszystkie zarzuty sformułowane przez skarżącego na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN. Nie uwzględniając konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i odstępując od zbadania zawartych w umowie klauzul Sąd Rejonowy w B.- B. dopuścił się w tym zakresie obrazy przepisów prawa materialnego i procesowego, przy czym naruszenia te - ze względu na wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki dla stron postępowania - miały charakter rażący.

V.511.442.2020 z 4 lipca 2023 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w przedmiocie wysokości i zakresu odszkodowania za szkodę wynikającą z wypadku komunikacyjnego.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 15 maja 2024 r., sygn. akt II NSNc 385/23).

Sąd Najwyższy Szczecinie uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Sz. do ponownego rozpoznania. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy w Sz. błędnie ustalił przesłanki określenia wysokości odszkodowania w sprawie, przyjmując, że zdarzenia, jakie miały miejsce po powstaniu szkody (dokonanie naprawy w okazyjnej cenie), doprowadziły do faktycznego zmniejszenia jej pierwotnej wysokości. Okoliczności te nie powinny zostać wzięte pod uwagę przy ustalaniu wysokości należnego odszkodowania. Znaczenie ma w tym względzie jedynie wartość pojazdu przed zdarzeniem i po naprawie - nie zaś same rzeczywiście poniesione koszty tej naprawy. Te nie muszą być bowiem tożsame z wartością naprawienia szkody. Sąd odwoławczy tymczasem, dokonując błędnego rozstrzygnięcia w sprawie, pominął ugruntowane w judykaturze poglądy w tym zakresie i orzekł w sposób całkowicie z nimi sprzeczny. Skutkiem tego uchybienia było odstąpienie od przyznania powódce pełnego odszkodowania. W efekcie, naruszenie prawa, jakiego dopuścił się Sąd Okręgowy w Sz. w wyroku z 21 kwietnia 2017 r., należy uznać za rażące.

V.511.801.2022 z 26 lipca 2023 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie kredytu we frankach szwajcarskich.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 26 czerwca 2024 r., sygn. akt II NSNc 362/23).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z 31 maja 2017 r., wydany przez Sąd Okręgowy w K. nie odpowiada prawu. W ocenianym postępowaniu wydano nakaz zapłaty, podczas gdy prawidłowe działanie skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym (art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu z daty orzekania). Konsekwencją przyjęcia, że - także w postępowaniu upominawczym - sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy łączącej strony, musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

XI.501.6.2022 z 8 maja 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o uzgodnienie płci.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z apelacji pozwanej z dnia 28 listopada 2022 r. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 4 października 2022 r. i w oparciu o art. 385 k.p.c. wniósł o oddalenie apelacji w całości.

Sąd Najwyższy orzekł, że interes prawny w realizacji prawa do uzgodnienia płci ma tylko osoba będąca podmiotem tego prawa. Przesądza o tym charakter praw osobistych, w tym prawa do płci. Skoro zainteresowanym w funkcjonowaniu takiego prawa jest tylko podmiot tego prawa, to rozstrzygnięcie o płci lub jej korekcie powinno następować wyłącznie z udziałem tego podmiotu.

Wypracowana przez orzecznictwo praktyka wykorzystywania powództwa o ustalenie z art. 189 k.p.c. do uzgodnienia płci jest rozwiązaniem wypełniającym lukę prawną, a także narzucającą proceduralną konieczność występowania po stronie pozwanej rodziców powoda. Zgodnie z wykładnią przedstawioną przez Sąd Najwyższy, wskazanie rodziców jako osób mających występować po stronie pozwanej nie jest przejawem założenia, że rodzice osoby dochodzącej ustalenia płci są prawnie zainteresowani sposobem realizacji prawa do płci przez ich dziecko, lecz służy wyłącznie temu, aby formalnie dochować zasady dwustronności procesu.

Prawne uzgodnienie płci metrykalnej powoda z płcią odczuwaną jest niezbędne dla zapewnienia ochrony jego godności oraz prawa do życia prywatnego w zgodzie z własną tożsamością. Rozbieżność pomiędzy płcią metrykalną a płcią psychiczną naraża powoda na wiele niedogodności.

Umożliwienie osobom transpłciowym prawnego uzgodnienia płci (tj. dostosowania oznaczenia płci w akcie urodzenia i dokumentach tożsamości do płci odczuwanej) jest obowiązkiem pozytywnym państwa, wynikającym z konieczności ochrony prawnej życia prywatnego, które obejmuje także życie w zgodzie z własną tożsamością płciową. Obowiązek ten wynika zarówno z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jak i art. 47 Konstytucji.

Zdaniem Rzecznika Sąd I instancji prawidłowo zatem ustalił płeć powoda jako męską, nie przychylając się tym samym do stanowiska pozwanej, która jako matka powoda nie ma realnego interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy. Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że udział rodziców w procesie jest sztuczną konstrukcją i nie mają oni interesu prawnego w ustaleniu płci swojego pełnoletniego dziecka, a z omówionego powyżej standardu orzeczniczego wynika, że postępowanie powinno być prowadzone tak, aby było możliwie jak najszybsze i w jak najmniejszym stopniu naruszało prawo do ochrony życia prywatnego powoda.

VII.510.14.2024 z 8 maja 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie ze skargi spółki o wznowienie postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Ł. w sprawie ze skargi spółki o wznowienie postępowania w sprawie oraz wniósł o: wstrzymanie wykonania wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 12 października 2023 r., oraz o uwzględnienie skargi pozwanego o wznowienie postępowania w sprawie.

W ocenie RPO umieszczenie zawiadomienia o terminie rozprawy i wezwania do odpowiedzi na pozew w portalu informacyjnym, w którym pełnomocnik pozwanego nie posiada konta, nie stanowiło doręczenia w rozumieniu k.p.c. Sąd Okręgowy w Ł. rozpoznał zatem powództwo nie zapewniając pozwanemu możliwości przedstawienia swojego stanowiska na piśmie i na rozprawie. W konsekwencji został on pozbawiony możliwości działania w rozumieniu art. 401 pkt 2 k.p.c.

IV.511.100.2024 z 21 maja 2024 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 524 § 1 oraz art. 403 § 2 in principio w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., z uwagi na istnienie dwóch

prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z 6 grudnia 2021 r. w całości; uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 6 grudnia 2021 r. w całości i odrzucenie wniosku małoletniej C. J., reprezentowanej przez przedstawicielkę ustawową – matkę A. C. z 16 lipca 2019 r. o stwierdzenie nabycia spadku po M. J.

BPK.510.9.2024 z 21 maja 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie umieszczenia danych nieletniego w Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w T. G. Na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w T. G. z 31 maja 2023 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego B. P. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (dalej jako: „u.p.z.p.s.”) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego B. P.

XI.501.19.2023 z 25 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym o ustalenie płci metrykalnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa K. D. przeciwko M. D. i T. D. przy udziale Prokuratury Okręgowej w K. i F. Z. R. o ustalenie płci metrykalnej przed Sądem Okręgowym w K. oraz wniósł o uwzględnienie powództwa w całości.

Rzecznik wskazał, iż w niniejszej sprawie powód, który identyfikuje się z płcią męską, funkcjonuje społecznie jako mężczyzna, co odzwierciedlają dołączone do akt sprawy opinie psychologiczna i psychiatryczna oraz pisemne oświadczenie powoda, a jednocześnie w dokumentach tożsamości i aktach stanu cywilnego jego płeć jest niezmiennie oznaczona jako żeńska. W związku z tym powód niewątpliwie ma potrzebę prawną w usunięciu tych rozbieżności, gdyż jego obecna sytuacja prawna jest zdecydowanie niekorzystna. Jego prawo do ochrony poczucia przynależności do płci męskiej oraz życia prywatnego, które pozostają naruszone, stanowi podstawę jego realnego interesu prawnego w ustaleniu płci. Konieczność posługiwania się na co dzień dokumentami tożsamości wskazującymi na płeć przypisaną przy urodzeniu utrudnia mu funkcjonowanie zgodnie z odczuwalną płcią męską, prowadzi do sytuacji krępujących, powodujących

znaczny dyskomfort, a nawet naruszających godność. Co więcej, pozostawanie w stanie niepożądanego rozbieżności pomiędzy płcią metrykalną a odczuwaną może też skutkować problemami psychologicznymi i zdrowotnymi oraz narażać osobę transpłciową na nierówne traktowanie.

IV.511.33.2024 z 26 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego, poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniej w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w W. Ś. Na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w W. Ś. z 21 lutego 2023 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniej W. P. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: „u.p.z.p.s.”) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniej W. P.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.7000.293.2022 z 26 stycznia 2023 r. - skarga o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 12 kwietnia 2024 r., sygn. akt 1 Ns 22/23).

Sąd Rejonowy w W. postanowił: wznowić postępowanie w prawomocnie zakończonej sprawie Sądu Rejonowego w W.; uchylić prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 12 lipca 2000 r. w całości i stwierdził, że spadek po H. W. na podstawie testamentu sporządzonego w formie aktu notarialnego w dniu 6 lipca 1999 r. przed notariuszem M. S., a otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym w W. dnia 11 lipca 2000 r., nabyli z dobrodziejstwem inwentarza: córka spadkodawcy E. A. W.-N. i syn spadkodawcy W. W. w 1/2 (jednej drugiej) części każdy.

IV.7024.37.2023 z 13 grudnia 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym o ubezwłasnowolnienie.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 14 czerwca 2024 r., sygn. akt I Ns 413/22).

Sąd Okręgowy w G. postanowił ubezwłasnowolnić częściowo z powodu upośledzenia umysłowego w stopniu znacznym uczestniczkę postępowania D. K. W ocenie sądu przeprowadzone w przedmiotowej sprawie postępowanie dowodowe potwierdziło zasadność wniosku o ubezwłasnowolnienie częściowe D. K. Uczestniczka postępowania bezsprzecznie spełniała kryterium wieku albowiem w chwili orzekania miała ukończone 50 lat a jej stan zdrowia uzasadnia konieczność orzeczenia wobec niej ubezwłasnowolnienia częściowego. Powyższe ustalono przede wszystkim w oparciu o pisemne opinie biegłych z zakresu psychologii i psychiatrii wraz z opinią uzupełniającą, które potwierdziły, że uczestniczka cierpi na upośledzenie umysłowe w stopniu znacznym.

IV.511.51.2021 z 5 marca 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 23 kwietnia 2024 r., sygn. akt III Nkd 78/20).

Sąd Rejonowy w I. postanowił: przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia z dnia 15 października 2020 r.; uzupełnić postanowienie tegoż Sądu z dnia 15 października 2020 r. w ten sposób, że w treści rozstrzygnięcia, po punkcie 2 dodać punkt 3 o następującym brzmieniu „wyłączyć zamieszenie danych nieletniego K. G. w Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym”.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

IV.7004.5.2023 z 6 lutego 2023 r. - pytanie prawne do Naczelnego Sądu Administracyjnego dotyczące wykładni art. 7 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

Wniosek uwzględniony (uchwała z 10 kwietnia 2024 r., sygn. akt I OPS 1/23).

NSA stwierdził, że nabywcy roszczeń dekretowych nie mogą być stroną w postępowaniu administracyjnym o ustanowienie na dekretowych gruntach prawa użytkowania wieczystego. Tym samym ostatecznie rozstrzygnięto spór o charakter roszczenia dekretowego, o co wnosili Rzecznik. W uzasadnieniu uchwały sąd wskazał, że art. 7 dekretu przyznaje interes prawny jedynie dotychczasowym właścicielom nieruchomości, ponieważ celem dekretu warszawskiego było zabezpieczenie praw wyłącznie osób dotkniętych jego działaniem, a nie osób trzecich. Dlatego tylko właściciele i ich spadkobiercy mogą być uznani za stronę postępowania w świetle art. 28 k.p.a. Roszczenia dekretowego nie można uznać za tzw. ekspektatywę maksymalnie ukształtowaną, nie gwarantuje ono nabycia prawa użytkowania wieczystego, a obecnie – własności gruntu. Naczelny Sąd Administracyjny podkreślił, że umową cywilnoprawną nie można zmieniać woli ustawodawcy wyrażonej w akcie prawa publicznego, którego fundamentalną cechą jest nadrzędność władzy nad adresatem norm.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.604.2.2024 z 3 kwietnia 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność Przewodniczącego Rady Miasta w przedmiocie zwrotu obywatelskiego projektu uchwały w sprawie strefy płatnego parkowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości czynność Przewodniczącego Rady Miasta P. T. z 22 grudnia 2023 r. w przedmiocie zwrotu zgłoszenia inicjatywy uchwałodawczej z 14 listopada 2023 r. w przedmiocie uchwały w sprawie zmiany uchwały w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na terenie miasta P. T., określenia wysokości stawek i sposobu ich pobierania.

Zaskarżonej czynności RPO zarzucił, że została podjęta z naruszeniem przepisów prawa, tj.: z naruszeniem § 2 ust. 3 pkt 2 uchwały nr LX/759/18 Rady Miasta P. T. z dnia 26 września 2018 r. w sprawie wykonywania inicjatywy uchwałodawczej przez mieszkańców Miasta P. T. w zw. z § 34 ust. 1 i 4 Regulaminu Rady Miasta, stanowiącego załącznik nr 1 do Statutu Miasta P. T., stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały nr XXV/458/12 Rady Miasta P. T. z dnia 26 września 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Miasta P. T. i w zw. z art. 41a ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wymogiem formalnym projektu uchwały przedkładanego w ramach obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej, którego niespełnienie obliguje Przewodniczącego do zwrotu zgłoszenia, jest „parafowanie projektu uchwały przez radcę prawnego Urzędu Miasta lub jednostki organizacyjnej miasta”; a w konsekwencji także z naruszeniem § 2 ust. 5 uchwały LX/759/18 poprzez bezpodstawny zwrot zgłoszenia inicjatywy uchwałodawczej, spełniającej formalne wymogi określone w tej uchwale.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik wniósł – na zasadzie art. 146 § 1 p.p.s.a. – o stwierdzenie bezskuteczności zaskarżonej czynności.

V.7204.37.2023 z 17 czerwca 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia uchwały Rady Miasta w sprawie zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń sportoworekreacyjnych użyteczności publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na postanowienia § 2 uchwały Nr XXIV/356/16 Rady Miasta B. z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń sportoworekreacyjnych użyteczności publicznej Ośrodka Sportu i Rekreacji oraz upoważnienia do określenia sposobu ustalania opłat za korzystanie z tych obiektów.

Postanowieniom zamieszczonym w § 2 powołanej uchwały Rady Miasta B. RPO zarzucił, że zostały wydane z przekroczeniem upoważnienia ustawowego określonego w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym, przez co są także sprzeczne z art. 94 Konstytucji. W związku z tym, wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego przepisu uchwały Rady Miasta B.

V.7204.37.2023 z 17 czerwca 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na zarządzenie Dyrektora Ośrodka Sportu i Rekreacji w sprawie poszczególnych regulaminów tego Ośrodka.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na zarządzenie Nr 55/19 Dyrektora Ośrodka Sportu i Rekreacji z dnia 25 września 2019 r. w sprawie regulaminu Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu kąpieliska Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu korzystania z miejsca postoju kamperów Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu wędkowania na terenie Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu korzystania z wodnego placu zabaw Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu wypożyczalni sprzętu narciarstwa biegowego oraz korzystania z tras narciarstwa biegowego na terenie Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu wypożyczalni rowerów i fotelików rowerowych dla dzieci Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu wypożyczalni sprzętu pływającego Ośrodka Sportów Wodnych „D.”, regulaminu korzystania z zestawów zabawowych na terenie Ośrodka Sportów Wodnych „D.”.

Zaskarżonemu zarządzeniu Dyrektora Ośrodka Sportu i Rekreacji RPO zarzucił, że zostało wydane z naruszeniem art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym, a ponadto z przekroczeniem upoważnienia wynikającego z § 7 ust. 2 pkt 7 regulaminu organizacyjnego Ośrodka Sportu i Rekreacji, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 1419/18 Prezydenta Miasta B. z dnia 31 grudnia 2018 r. w sprawie zatwierdzenia regulaminu organizacyjnego Ośrodka Sportu i Rekreacji.

W związku z tym, Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego zarządzenia Dyrektora Ośrodka Sportu i Rekreacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.289.2023 z 10 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA oddalającego skargę na interpretację indywidualną Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej A. G. (dalej jako: „Skarżący”) od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z dnia 20 listopada 2023 r. oddalającego skargę na interpretację indywidualną Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z dnia 2 grudnia 2022 r. w przedmiocie podatku dochodowego od osób fizycznych. Stosownie do art. 185 ppsa Rzecznik wniósł o uwzględnienie w całości skargi kasacyjnej.

RPO zauważał, iż w niniejszej sprawie została naruszona zasada równego traktowania przez władze publiczne poprzez odmienne traktowanie osób wyróżniających się tą samą cechą relewantną (otrzymanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego) w zależności od tego kiedy została wydana w stosunku do nich interpretacja. Podatnicy zostali potraktowani odmiennie w zależności od tego kiedy została wydana interpretacja przez Dyrektora KIS. W innej sytuacji prawnej byli funkcjonariusze SOP, którzy otrzymali interpretację przed końcem 2022 r. oraz Ci, którzy otrzymali interpretację w późniejszym okresie. Mimo iż indywidualna interpretacja podatkowa nie jest aktem stosowania prawa to wpływa bezpośrednio na sytuację prawną podatnika i wywołuje określone skutki podatkowe – funkcjonariusz SOP, który otrzymał interpretację korzystną i zastosował się do niej – uzyskał zwolnienie z podatku i dodatkowo ochronę prawnopodatkową (funkcja gwarancyjna interpretacji), w granicach zakreślonych przez tzw. zasadę nieszkodzenia i związaną z tym pewnością własnego statusu prawnego (zastosowanie się wnioskodawcy do interpretacji gwarantuje mu określone korzyści w sferze prawa podatkowego i karnoskarbowego).

WZF.7040.9.2023 z 21 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od postanowienia WSA, na podstawie którego odrzucona została skarga na bezczynność Szefa CBA.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym (dalej: „NSA”) w sprawie ze skargi kasacyjnej M. S. (dalej: „Skarżący”) od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 15 lutego 2024 r., na podstawie którego odrzucona została skarga na bezczynność Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego (dalej: „CBA” lub „organ”) w sprawie zawiadomienia o

odmowie przyjęcia do służby w CBA. Jednocześnie, stosownie do art. 185 ppsa, Rzecznik wniósł o uwzględnienie w całości skargi kasacyjnej.

RPO wskazał, że § 3 ust. 2 rozporządzenia z 2006 r. w zakresie w jakim nie spełnia wymogu stworzenia gwarancji formalnych dla prawidłowości rekrutacji winien zostać zastąpiony normami prawnymi wynikającymi z treści art. 60 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji. Gwarancją realnego charakteru prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach jest to, by zgodnie z art. 77 ust. 2 Konstytucji, decyzje o odmowie przyjęcia do tej służby oraz zwolnienia z niej były poddane kontroli sądowej (procedura weryfikacji). Brak odpowiednich procedur kontrolnych może stanowić istotną przeszkodę w stosowaniu przyjętych reguł, a tym samym naruszać konstytucyjny wymóg traktowania starających się o dostęp do służby na jednakowych zasadach.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7204.9.2023 z 28 sierpnia 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie regulaminu Gminnego Centrum Rekreacji, stanowiącego załącznik do uchwały Rady Gminy w sprawie określenia zasad korzystania z Gminnego Centrum Rekreacji.

Skarga uwzględniona (wyrok z 15 kwietnia 2024 r., sygn. akt II SA/GI 1636/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. stwierdził nieważność pkt 3 ppkt 2 załącznika zaskarżonej uchwały. W ocenie Sądu należy zgodzić się z podnoszonym przez RPO zarzutem nieważności pkt 3 ppkt 2 Regulaminu, zakazującego wprowadzania zwierząt na teren parku. Słusznie wskazał RPP, że podstawa prawna do regulowania zasad i trybu korzystania z gminnych urządzeń użyteczności publicznej zawarta w art. 40 ust. 2 pkt 4 u.s.g. znajduje zastosowanie zawsze wtedy, gdy z innej ustawy nie wynika odrębna postawa prawna regulująca w sposób bardziej precyzyjny delegację ustawową umocowującą organy samorządu gminy do określenia trybu i zasad korzystania z konkretnych urządzeń użyteczności publicznej lub w dużo bardziej skonkretyzowanym zakresie. Zagadnienia utrzymania czystości i porządku w gminach zostały określone w art. 4 ust. 2 pkt 6 u.c.p.g. Tym samym to ww. przepis zawiera ustawową delegację zobowiązującą organy stanowiące gmin do ustalenia w regulaminie obowiązków osób utrzymujących zwierzęta domowe do ochrony przed zanieczyszczeniem przez te zwierzęta terenów przeznaczonych do wspólnego użytku. W konsekwencji nie jest dopuszczalnym regulowanie tej samej materii i w takim samym zakresie w uchwale podjętej na podstawie art. 40 ust. 2 pkt 4 u.s.g.

V.565.98.2023 z 20 listopada 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego bezczynność Prezydenta Miasta polegającą na niezafatwieniu w ustawowym terminie wniosku o umorzenie opłaty za postój pojazdu samochodowego w miejskiej strefie płatnego parkowania.

Skarga uwzględniona (wyrok z 21 maja 2024 r., sygn. akt I SAB/Bd 11/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. stwierdził, że Prezydent Miasta T. dopuścił się bezczynności; stwierdził także, że bezczynność Prezydent Miasta T. miała miejsce z rażącym naruszeniem prawa. WSA orzekł, iż rację ma przy tym wnoszący skargę Rzecznik Praw Obywatelskich twierdząc, że stanowisko organu przedstawione w odpowiedzi na skargę o uwzględnieniu w trybie autokontrol w całości wniesionej skargi jest nieprawidłowe. RPO domagał się stwierdzenia, że bezczynność miała miejsce z rażącym naruszeniem prawa, tymczasem we wspomnianej decyzji organ orzekł, że jego bezczynność nie stanowiła rażącego naruszenia prawa. Słusznie zauważył Rzecznik w piśmie procesowym z 29 kwietnia 2024 r., że uwzględnienie skargi w całości oznacza uznanie za zasadne zawartych w skardze zarzutów, podstawy prawnej i wniosków. Organ podejmujący rozstrzygnięcie w trybie art. 54 § 3 p.p.s.a. jest związany treścią żądania skarżącego i nie ma możliwości wybiórczego uwzględnienia skargi.

V.7204.12.2023 z 28 listopada 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia uchwały Rady Gminy w sprawie regulaminu korzystania z plaży, kąpielisk strzeżonych oraz miejsc wykorzystywanych do kąpieli zlokalizowanych w granicach administracyjnych Gminy.

Skarga uwzględniona (wyrok z 4 kwietnia 2024 r., sygn. akt II SA/Sz 1065/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Sz. stwierdził nieważność § 7 pkt 1 zaskarżonej uchwały. Oceniając zgodność zaskarżonego przepisu uchwały z art. 4 ust. 2 pkt 6 u.c.p.g. WSA stwierdził, że powołany przepis ustawy zakazuje wprowadzania do aktów prawa miejscowego generalnych zakazów wprowadzania, psów lub innych zwierząt domowych na tereny podlegające wspólnemu użytkowi, czyli także plaż. Przyjęcie zakazu wprowadzania psów na plażę na podstawie odrębnej uchwały stanowi naruszenie kompetencji przyznanej w powołanym przepisie ustawy. Tym bardziej, że ww. zakaz ten obejmował wszystkie plaże na terenie gminy U. M., a nie tylko miejsca wyodrębnionych kąpielisk strzeżonych.

BPG.7064.4.2023 z 2 stycznia 2024 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wniosku o umorzenie należności z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Skarga uwzględniona (wyrok z 26 czerwca 2024 r., sygn. akt II SA/Bd 88/24).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. uchylił zaskarżone postanowienie. W rozpoznawanym przypadku brak było podstaw do rozstrzygnięcia sprawy z wniosku beneficjentki na podstawie art. 61a § 1 k.p.a., poprzez odmowę wszczęcia postępowania. Organ winien przeanalizować, czy żądanie beneficjentki zasługuje na uwzględnienie w świetle art. 30 ust. 9 u.ś.r., przeprowadzając w tym zakresie odpowiednie postępowanie wyjaśniające. Sądowi znany jest fakt, że przed rozpoznaniem skargi doszło do całkowitej spłaty należności przez beneficjentkę. W tej sytuacji, przy ponownym rozpoznawaniu sprawy, reakcją organu na wniosek winno być wezwanie beneficjentki, czy w związku z całkowitą spłatą należności nadal podtrzymuje ona żądanie wniosku. W zależności od odpowiedzi organ winien rozważyć odmowę wszczęcia postępowania z uwagi na jego bezprzedmiotowość, albo jego wszczęcie i następnie wydanie decyzji o umorzeniu postępowania, również z uwagi na jego bezprzedmiotowość. Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a p.p.s.a., po stwierdzeniu naruszenia przez Prezydenta B. art. 61a § 1 k.p.a., które ma istotny wpływ na wynik sprawy, Sąd uchylił zaskarżone postanowienie.

V.511.770.2023 z 4 stycznia 2024 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję dotyczącą kosztów związanych ze sprzedażą lub zniszczeniem pojazdu.

Skarga uwzględniona (wyrok z 21 maja 2024 r., sygn. akt VI SA/Wa 463/24).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. uchylił zaskarżoną decyzję. W ocenie WSA skarga zasługuje na uwzględnienie, bowiem zaskarżona decyzja dotknięta jest naruszeniem prawa procesowego, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a także prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy w rozumieniu art. 145 § 1 pkt 1 lit. a i c ustawy - *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (dalej jako „p.p.s.a.).

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

V.511.119.2021 z 14 kwietnia 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, oddalającej skargę RPO na decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego odmawiającą umorzenia zaległości z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 16 maja 2024 r., sygn. akt III FSK 563/22).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok w całości; uchylił decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. P. z dnia 13 lipca 2021 r. w całości. Zdaniem NSA zarzuty skargi kasacyjnej są uzasadnione, ocena Sądu pierwszej instancji jest dowolna i oderwana od stanu faktycznego sprawy, a przedstawiona argumentacja jest nielogiczna i nie uwzględnia kryterium doświadczenia życiowego, którym należy się kierować formułując ocenę w przedmiocie istnienia przesłanki ważnego interesu podatnika.

III.7064.394.2022 z 26 kwietnia 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku WSA w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego osobie niepełnosprawnej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 28 czerwca 2024 r., sygn. akt I OSK 1594/23).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok, a także decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w N. S. z dnia 17 maja 2022 r. oraz poprzedzającą ją decyzję Wójta Gminy Ł. z dnia 3 marca 2022 r. NSA zgodził się w pełni z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, że kwestie sytuacji materialnej osoby wymagającej opieki, jak również sytuacji materialnej osoby ubiegającej się o świadczenie pielęgnacyjne nie podlegają badaniu w postępowaniu o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Rację ma RPO, iż brak jest podstaw, aby na wykładnię przepisów u.ś.r. miały oddziaływać przesłanki dotyczące uprawnień do świadczeń z pomocy społecznej określone w ustawie o pomocy społecznej. Zdaniem Sądu zasadnie Rzecznik zarzucił Sądowi I instancji błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 4 u.ś.r., poprzez bezkrytyczną akceptację stanowiska organu odwoławczego o braku związku przyczynowego pomiędzy niepodejmowaniem zatrudnienia przez skarżącą a opieką nad matką.

V.811.109.2014 z 26 lipca 2023 r. - skarga kasacyjna na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalający skargę na czynność Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w przedmiocie odmowy wydania karty parkingowej.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 9 kwietnia 2024 r., sygn. akt II GSK 1843/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna jest niezasadna, dlatego nie mogła prowadzić do uchylenia skarżonego wyroku. W rozpoznawanej sprawie organ działał zgodnie z ustawą, zatem wyrok potwierdzający to działanie nie mógł naruszać prawa, w tym art. 146 § 1 p.p.s.a., bowiem nie może być traktowane jako naruszenie odnośnie działań organu do normy, która nie jest źródłem prawa podmiotowego, a

tak należy rozumieć treść art. 69 Konstytucji. Niezależnie od powyższego NSA zauważył, że RPO w przeszłości przyjmował, że przepisy będące podstawą zarzutu z jego skargi kasacyjnej nie naruszają wartości konstytucyjnych.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

XI.542.6.2024 z 11 kwietnia 2024 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej zobowiązania cudzoziemca, pana R. R. I. M., do powrotu do kraju pochodzenia. Po zbadaniu sprawy Rzecznik doszedł do przekonania, że ze względu na nowe okoliczności, które zaistniały bądź wyszły na jaw po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu ww. cudzoziemca do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie sprawy przez uprawniony do tego organ, pod kątem możliwości udzielenia panu R. R. I. M. zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

XI.541.46.2024 z 24 kwietnia 2024 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach (dalej jako: „u.o c.”) postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia panu A. Z. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Z informacji dostępnych Rzecznikowi wynika, że istnieją nowe okoliczności, które mogą powodować konieczność wyrażenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, a które nie zostały zbadane w toku prowadzonego uprzednio postępowania, zakończonego wydaniem ww. decyzji przez Komendanta Placówki Straży Granicznej w W. Okolicznością wymagającą obecnie szczegółowego zbadania są silne związki pana A. Z. z Polską, w której cudzoziemiec przebywa nieprzerwanie od ponad 26 lat. Od dnia 24 czerwca 2004 r. pan A. Z. pozostaje w związku małżeńskim z obywatelką Polski, panią M. Z. Obecnie w toku jest sprawa o rozwód. Ponadto pan A. Z. od ponad dwóch lat pozostaje w związku z obywatelką Polski, panią K. Z., z którą prowadzi wspólne gospodarstwo domowe i planuje dalszą przyszłość. Opuszczenie Polski przez pana A. Z. znacznie ingerowałoby w jego życie rodzinne, pogorszyłoby jego sytuację osobistą i

więzałoby się z zerwaniem wieloletnich kontaktów i znajomości, w tym bliskich więzi z najbliższymi osobami, które mieszkają w Polsce.

V.7203.15.2024 z 30 kwietnia 2024 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w przedmiocie wydania decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu dla zakładu – toru motocrossowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się o wszczęcie postępowania administracyjnego w przedmiocie wydania decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu dla zakładu – toru motocrossowego zlokalizowanego w L. Jednocześnie wskazał, że nie zgłasza udziału w postępowaniu administracyjnym wywołanym niniejszym pismem.

W ocenie RPO, sposób załatwienia sprawy przez Starostę L., tj. podjęcie działań bez formalnego wszczęcia postępowania w przedmiocie określenia dopuszczalnych poziomów emisji hałasu, stał się źródłem naruszenia praw osób, które są potencjalnie narażone na nadmierną emisję hałasu pochodzącego ze wskazanego zakładu. W postępowaniu administracyjnym prowadzonym w oparciu o art. 115a p.o.ś. osobom tym przysługiwałaby przymiot strony. Tym samym, zaniechanie wszczęcia przewidzianej prawem procedury administracyjnej, a w konsekwencji niezakończenie jej orzeczeniem, które mogłoby się stać przedmiotem zaskarżenia, doprowadziło do naruszenia standardu wynikającego z art. 78 zd. pierwsze Konstytucji (prawa do poddania orzeczenia kontroli instancyjnej).

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

XI.543.37.2023 z 21 lutego 2024 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 29 maja 2024 r., nr 14-901/4/D-ZPH/2024).

Komendant Placówki Straży Granicznej w W. odmówił udzielenia zgody obywatelowi Chin Panu Y. A. na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ocenie Komendanta Placówki Straży Granicznej Panu Y. A. nie zależało na uzyskaniu ochrony, próby uzyskania takowej w ocenie organu są przedmiotową formą wykorzystania procedury ochronnej do przedłużenia pobytu na terytorium państw Unii Europejskiej. Cudzoziemiec dokonując subiektywnej oceny wybierał państwo, w którym podejmował próbę złożenia takowego wniosku. Zachowanie wymienionego nie wskazywało na to, by chciał on uzyskać status uchodźcy. Nie był on również w żadnym momencie zainteresowany jakąkolwiek formą pobytu w żadnym z krajów, w którym przebywał. Wymieniony wielokrotnie podnosił,

iż w przypadku przekazania Go do Chin jego życiu grozi niebezpieczeństwo. Należy jednak zauważyć, iż w swych wystąpieniach Cudzoziemiec nigdy nie udowodnił, iż w Chinach spotkały go jakiegokolwiek problemy związane z poglądami politycznymi. W oparciu o analizę okoliczności faktycznych ustalonych w sprawie Cudzoziemca stwierdzono, iż brak jest podstaw do twierdzenia, że w przypadku powrotu do kraju pochodzenia, zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.7033.21.2024 z 9 kwietnia 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Prezydenta RP dotyczącego zgodności z Konstytucją zasad odwoływania rektorów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (sygn. akt K 4/24) w zakresie punktu II tego wniosku i wniósł o stwierdzenie, że art. 432 ust. 5a ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dodany przez art. 2 ustawy o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w zakresie, w jakim umożliwia powołanie kolejnego pierwszego rektora publicznej uczelni wyższej przez ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego, w przypadku gdy istnieją władze uczelni wyższej oraz organy właściwe do przeprowadzenia wyborów rektora, jest niezgodny z art. 70 ust. 5 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

VII.510.9.2024 z 21 maja 2024 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Krajowej Rady Sądownictwa dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o Sądzie Najwyższym, do którego Rzecznik zgłosił udział 21 lutego 2024 r.

Rzecznik zauważył, że pytanie prawne Sądu Najwyższego w istocie zmierza do wyeliminowania istotnej instytucji, jaką jest uchwała o mocy zasady prawnej. Instytucja ta występuje w Polsce od ponad 100 lat. Co prawda pytanie prawne sądu pytającego formalnie ogranicza zakres zaskarżenia do zasad prawnych formułowanych przez 7-osobowe składy SN, to jednak zaprezentowana argumentacja jest skierowana przeciwko

jakiemukolwiek związaniu zasadami prawnymi, a zatem także i tymi sformułowanymi przez izbę, połączone izby czy pełen skład.

W ocenie RPO uchwały mające moc zasady prawnej podejmowane w 7-osobowych składach stanowią ważny i pożyteczny instrument, umożliwiający Sądowi Najwyższemu efektywne wywiązywanie się z konstytucyjnego zadania sprawowania nadzoru judykacyjnego nad orzecznictwem sądów powszechnych i wojskowych, zgodnie z wyrażoną w preambule do Konstytucji zasadą sprawności i rzetelności działania instytucji publicznych.

Stwierdzenie niekonstytucyjności zaskarżonego przepisu przez TK będzie niekorzystne także dla praw konkretnych obywateli występujących w sprawie, którą rozpatruje sąd pytający. Z okoliczności faktycznych przedstawionych w pytaniu prawnym wynika, że sąd pytający zmierza do obalenia korzystnej dla ochrony praw obywatelskich linii orzeczniczej, zgodnie z którą dopuszczalne jest wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia bez konieczności wykazywania braku możliwości wniesienia skargi nadzwyczajnej

Uchwały-zasady prawne są wiążące dla sędziów Sądu Najwyższego, co w ocenie sądu pytającego narusza ich niezawisłość. Rzecznik nie podziela tego poglądu. Art. 178 ust. 1 Konstytucji formułuje zasadę niezawisłości sędziowskiej, wskazując, że sędziowie „podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom”. Uchwały-zasady prawne dokonują interpretacji przepisów Konstytucji, ustaw i innych aktów prawnych, więc jako takie jedynie doprecyzowują to, co już wynika z norm prawnych. Niewątpliwie uchwały-zasady prawne ograniczają swobodę interpretacyjną sędziów Sądu Najwyższego. Ograniczenia swobody interpretacyjnej wynikające z ugruntowanego orzecznictwa nie są jednak same w sobie naruszeniem zasady niezawisłości.

Rzecznik nie zgodził się także z poglądem sądu pytającego, jakoby wydawanie uchwał-zasad przez SN stanowiło formę kompetencji prawodawczej (pkt 30). Uchwały-zasady prawne nie są aktami prawnymi, lecz orzeczeniami dokonującymi abstrakcyjnej interpretacji określonego przepisu prawa budzącego wątpliwości lub będącym przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie. Uchwały-zasady nie tworzą przepisów prawa, lecz je doprecyzowują, rozstrzygając kolizje między sprzecznymi normami i objaśniając pojęcia nieostre.

W ocenie RPO art. 87 § 1 zd. 2 ustawy o SN nie jest niezgodny z art. 8 Konstytucji; nie jest też niezgodny z art. 87 ust. 1 Konstytucji. Zdaniem Rzecznika nie ma bowiem żadnego związku między art. 87 § 1 zd. 2 ustawy o SN a art. 87 ust. 1 Konstytucji. Pierwszy przepis upoważnia 7-osobowe składy orzekające Sądu Najwyższego do nadania mocy zasady prawnej podjętej uchwale. Drugi przepis stanowi, że „[ź]ródłami powszechnie

obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.” Art. 87 ust. 1 Konstytucji określa zatem zamknięty katalog powszechnie obowiązujących przepisów prawa w Polsce.

Wreszcie w ocenie RPO art. 87 § 1 zd. 2 ustawy o SN nie jest niezgodny z art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji. Rzecznik nie dostrzega żadnej kolizji między kompetencją SN do wydawania uchwał-zasad prawnych *per se* a kompetencjami prawodawczymi organizacji międzynarodowych.

VII.510.32.2024 z 26 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku KRS dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją regulaminu ETPC w zakresie zobowiązującym Polskę do wykonywania wyroków ETPC odnośnie ustroju sądów oraz w zakresie umożliwiającym wydanie wyroku bez udziału polskiego sędziego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Krajowej Rady Sądownictwa, zarejestrowanej pod sygn. K 15/24 oraz wniósł o umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK).

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.510.51.2021 z 15 lipca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku grupy posłów dotyczącego nadrzędności Konstytucji nad prawem Unii Europejskiej.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 14 maja 2024 r., sygn. akt K 5/21).

Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie. TK wskazał, iż postępowanie podlega umorzeniu z powodu niedopuszczalności wydania wyroku. Na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 5 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym postępowanie podlega umorzeniu „w przypadku zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, w niezakończonych sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów albo grupy senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji”. Wygaśnięcie kadencji Sejmu, z którego wywodziła się grupa posłów inicjujących postępowanie, jest przesłanką umorzenia postępowania. Skoro podstawę wniesienia wniosku w niniejszej sprawie stanowił art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, a kadencja Sejmu IX kadencji zakończyła się 12 listopada 2023 r., to postępowanie zostaje umorzone.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

VII.561.11.2024 z 9 kwietnia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o komornikach sądowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej Pana M. M. i wniósł o stwierdzenie, że art. 281 ustawy o komornikach sądowych jest niezgodny z art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

IV.7001.6.2024 z 21 maja 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 4 ustawy o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2, w związku z art. 31 ust. 3, w związku z art. 32, w związku z art. 20 i w związku z art. 22 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.511.601.2021 z 15 grudnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej braku możliwości zaskarżenia odmowy zwolnienia od opłaty od apelacji.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 8 maja 2024 r., sygn. akt SK 59/21).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 3942 § 11 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2023 r., w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia oddalającego wnioski o zwolnienie od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2, art.

78, art. 176 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto TK postanowił: umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Trybunał, rozpatrując niniejszą skargę konstytucyjną, wziął pod uwagę, że w przypadku wykorzystania przez stronę, ubiegającą się o zwolnienie od kosztów sądowych, środka dostępnego na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z zaskarżeniem postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji i w razie uznania przez sąd rozpoznający zażalenie na to postanowienie, że odmowa zwolnienia od kosztów sądowych była zasadna, strona ta nie ma możliwości uzupełnienia braków fiskalnych apelacji na podstawie art. 112 ust. 2 i 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Poddanie kontroli odmowy zwolnienia od kosztów sądowych w trybie art. 380 k.p.c. (przy okazji rozpoznawania zażalenia na postanowienie o odrzuceniu apelacji) wiąże się z ryzykiem definitywnego zamknięcia drogi do rozpoznania apelacji w przypadku nieuwzględnienia zarzutów podniesionych wobec postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych. Strona, wnosząca apelację i ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych, której odmówiono tego zwolnienia postanowieniem sądu drugiej instancji, musi zatem zdecydować, czy podejmie to ryzyko, czy też, opłacając apelację, zrezygnuje w ogóle z możliwości zakwestionowania odmowy zwolnienia w trybie art. 380 k.p.c.

Wskazane uwarunkowania czynią kontrolę postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych w trybie art. 380 k.p.c., a w szczególności dostępność tego środka dla strony, wątpliwą przede wszystkim w kategoriach pragmatycznych. Kontrola ta nie może być w żadnym razie traktowana jako alternatywa dla zaskarżalności wydanego po raz pierwszy postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych.

Ponadto, zażalenie na postanowienie odrzucające apelację, w którym strona mogłaby na podstawie art. 380 k.p.c. żądać rozpoznania również postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych – poza wniesieniem stosownej opłaty sądowej – wymaga zgłoszenia wniosku przez stronę i wykazania przez nią wpływu na wynik sprawy oraz zawarcia argumentów polemicznych z postanowieniem sądu, które – jako niepodlegające zaskarżeniu – nie jest uzasadnione na piśmie. W konsekwencji art. 380 k.p.c. daje iluzoryczne gwarancje weryfikacji prawidłowości odmowy zwolnienia od opłaty sądowej przez sąd drugiej instancji i nie zapewnia efektywnie prawa do merytorycznego rozpoznania apelacji.

II.510.529.2021 z 25 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności art. 42 § 3 Kodeksu karnego z Konstytucją.

Stanowisko częściowo uwzględnione (wyrok z 4 czerwca 2024 r., sygn. akt SK 22/21).

Pismem z 10 maja 2024 r. RPO wycofał zgłoszenie udziału w postępowaniu. Mimo to, Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 czerwca 2024 r., skargi konstytucyjnej A. W. orzekł, iż: Art. 42 § 3 ustawy - Kodeks karny, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim obliguje sąd do orzeczenia zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 ustawy - Kodeks karny, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 3 Konstytucji. W pozostałym zakresie TK umorzył postępowanie. Trybunał zauważył, że na etapie orzekania możliwość odstąpienia od wymierzenia dożywotniego zakazu uzależniona jest wyłącznie od wystąpienia wyjątku opartego na pojęciach niejasnych i niezrozumiałych dla przeciętnego odbiorcy. Wynikające z art. 42 ust. 3 Konstytucji domniemanie niewinności trwa do chwili uprawomocnienia się wyroku skazującego, wydanego przez rzeczowo, miejscowo i funkcjonalnie właściwy sąd i obejmuje także dokonanie przez ten sąd ustaleń co do stopnia zawinienia oskarżonego, konieczne do wymierzenia mu kary rozumianej jako ogół reakcji karnej na przestępstwo. Tym samym TK uznał, że sytuacja, w której ustawodawca automatycznie określa jedyną możliwą reakcję karną lub jej element, jest sprzeczna z tak rozumianym domniemaniem niewinności. W istocie bowiem nie sąd, ale ustawodawca podjął już wszystkie decyzje w zakresie stopnia winy i przełożył go na jedyny stosowny w jego ocenie wymiar kary. Powyższego nie zmienia wprowadzenie przez ustawodawcę możliwości odstąpienia od nałożenia tego środka karnego, jeśli zajdzie wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.7000.153.2016 z 3 czerwca 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym dotyczącym pytania prawnego Sądu Rejonowego odnośnie zasad nabycia w drodze zasiedzenia

służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 21 maja 2024 r., sygn. akt P 14/16).

Postanowieniem z 22 marca 2024 r. Sąd Rejonowy w G. cofnął pytanie prawne. W związku z powyższym Prezes TK wyłączył sprawę zarządzeniem z 23 kwietnia 2024 r. do odrębnego rozpoznania pod sygnaturą akt P 14/16. Trybunał orzekł, iż zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 1 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, cofnięcie pytania prawnego powoduje konieczność umorzenia postępowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że sąd pytający skutecznie wycofał wniesione pytanie prawne - z zachowaniem wynikających z ustawy warunków. Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

IV.7000.153.2016 z 19 października 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego nabycia służebności gruntowej przez Skarb Państwa lub przedsiębiorcę przesyłowego, w drodze zasiedzenia w sytuacji, gdy nie została wydana decyzja administracyjna ograniczająca prawa właściciela do gruntu.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 21 maja 2024 r., sygn. akt P 11/16).

Postanowieniem z 3 stycznia 2024 r. Sąd Rejonowy w G. cofnął pytanie prawne. W związku z powyższym Prezes TK wyłączył sprawę zarządzeniem z 23 kwietnia 2024 r. do odrębnego rozpoznania pod sygnaturą akt P 11/16. Trybunał zważył, że zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 1 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, cofnięcie pytania prawnego powoduje konieczność umorzenia postępowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że sąd pytający skutecznie wycofał wniesione pytanie prawne - z zachowaniem wynikających z ustawy warunków. Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

II.511.178.2022 z 30 marca 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisów tzw. Tarczy 4.0.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 26 czerwca 2024 r., sygn. akt P 3/22).

Na podstawie postanowienia z 31 stycznia 2024 r., sąd pytający cofnął pytanie prawne. W uzasadnieniu wskazał, że pytanie prawne stało się bezzasadne. Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje: Zgodnie z art. 56 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie

postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej jako: „u.o.t.p.TK”) do rozpoczęcia rozprawy sąd, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, może je wycofać. Sąd pytający w postanowieniu z 31 stycznia 2024 r. cofnął w całości pytanie prawne. W myśl art. 59 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK cofnięcie pytania prawnego powoduje zaś konieczność umorzenia postępowania.

VII. Wystąpienia legislacyjne

VIII. Opinie i stanowiska

VII.510.28.2024 z 20 maja 2024 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu nowelizacji Konstytucji.

Projekt przewiduje pięć zasadniczych zmian w Konstytucji: wprowadzenie podstawy prawnej dla rozproszonej kontroli konstytucyjności ustaw; wprowadzenie 4-letniej karencji między piastowaniem funkcji parlamentarzysty lub członka Rady Ministrów a wyborem na sędziego TK; zmiany w zasadach powoływania Prezesa TK; wygaszenie kadencji aktualnych sędziów Trybunału Konstytucyjnego i przejściowy mechanizm wyboru nowych sędziów TK; przejściowy wymóg zaprzysiężenia nowych sędziów TK przez Prezydenta RP.

Projekt zawiera propozycję wprowadzenia rozproszonego modelu kontroli konstytucyjności, to znaczy przyznania każdemu sądowi kompetencji do odmowy zastosowania przepisu prawa w rozpatrywanej przez niego sprawie. Jednak już w obecnym stanie prawnym sądy dysponują kompetencją do kontroli konstytucyjności *in concreto* aktów podustawowych (rozporządzeń, aktów prawa miejscowego i zarządzeń wewnętrznych).

Zdaniem RPO, w projekcie brak jest po pierwsze poszerzonej analizy skutków tak poważnej zmiany, jaką jest przyznanie blisko 400 sądom kompetencji do samodzielnej odmowy przepisów ustaw, w tym zwłaszcza ryzyka spotęgowania rozbieżności linii orzeczniczych, które w przypadku interpretacji Konstytucji będą szczególnie silnie, z uwagi na ogólnikowość jej przepisów, różnice w poglądach prawnych sędziów, a także nieuchronne kolizje z orzecznictwem TK. Proponowane rozwiązanie może więc zwiększyć nieprzewidywalność rozstrzygnięć w sprawach sądowych, w których obywatele będą musieli brać pod uwagę nie tylko treść przepisów prawa, ale także ryzyko odmowy ich zastosowania przez sąd.

Po drugie, proponowany przepis wprowadziłby w istocie mieszany model kontroli konstytucyjności prawa. Do oceny konstytucyjności przepisów będzie bowiem uprawniony zarówno każdy sąd, jak i TK, co nieuchronnie prowadziłoby do sporów między nimi, a przez to do pogłębienia się stanu niepewności prawnej. Wprowadzenie mieszanego modelu wymagałoby bardziej kompleksowych zmian jasno określających granice kompetencje sądów i TK oraz wskazujących „sąd ostatniego słowa” w sprawie oceny konstytucyjności.

Po trzecie, nowe brzmienie art. 193 Konstytucji jest nieprecyzyjne, przez co nawet przyjęcie tego przepisu nie będzie stanowiło gwarancji, że sądy zaczną samodzielnie oceniać konstytucyjność ustaw. Proponowany przepis nie upoważnia bowiem sądów wprost do odmowy zastosowania

niekonstytucyjnego przepisu ustawy, a jedynie ogranicza ich kompetencję do kierowania pytań prawnych do TK. Tego typu norma już obecnie obowiązuje na gruncie konstytucyjnym, gdyż w taki właśnie sposób od lat rozumiana jest tzw. funkcjonalna przesłanka pytania prawnego, wywodzona z art. 193 Konstytucji. Sąd powinien kierować pytanie prawne do TK tylko wówczas, jeśli sam nie jest w stanie rozstrzygnąć zawisłej przed nim sprawy, odwołując się m.in. do bezpośredniego stosowania Konstytucji. W konsekwencji powstaje wątpliwość, czy proponowana zmiana w ogóle wniesie jakąkolwiek nowość normatywną.

RPO wskazał, iż zakaz kandydowania na sędziów TK przez byłych parlamentarzystów i ministrów nie stanowi automatycznie - jak deklarują projektodawcy w uzasadnieniu - „gwarancji apolityczności Trybunału Konstytucyjnego”, choć niewątpliwie może mieć wpływ na wzmocnienie tej apolityczności. Apolityczność sądu konstytucyjnego jest uwarunkowana wieloma czynnikami, które muszą być łącznie spełnione, aby można było mówić o apolitycznej i niezależnej kontroli konstytucyjności prawa. Należy do nich przede wszystkim stawianie kandydatom wysokich wymagań, transparentność procedury zgłaszania kandydatów czy rzetelność oceny kandydatów przez Sejm. Projekt pomija te kwestie. Należałoby w związku z tym rozważyć rozbudowanie tej regulacji.

Najważniejszym elementem projektu jest realizacja postulatu tzw. resetu TK, czyli wygaszenia kadencji aktualnego składu TK oraz wybór nowego przez Sejm. Tego typu rozwiązanie, o ile jest dokonywane w drodze zmiany Konstytucji - a nie w formie ustawy zwykłej - mieści się w sferze swobody prawodawczej parlamentu. W myśl projektu Sejm ma wybrać nowy skład TK większością 3/5 głosów, ale jeżeli „wyboru tego nie uda się dokonać”, to w terminie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy będzie mógł ich wybrać bezwzględną większością głosów. Przepis ten nie określa precyzyjnie terminu, po upływie którego Sejm będzie upoważniony do głosowania bezwzględną większością głosów. W praktyce więc Sejm będzie mógł stwierdzić niemożność wyboru większością 3/5 w każdym momencie, nawet po upływie jednego dnia od wejścia w życie ustawy, i przystąpić do wyboru bezwzględną większością głosów. W sposób oczywisty procedura standardowa będzie mogła z łatwością zostać pominięta bez podjęcia realnej próby osiągnięcia kompromisu politycznego w celu zdobycia poparcia 3/5 Sejmu dla określonych kandydatów. Podzielenie nowego składu TK na trzy grupy (5 sędziów wybranych na 3-letnią kadencję, 5 sędziów na 6-letnią kadencję i 5 sędziów na 9-letnią kadencję) nie stanowi wystarczającej gwarancji, że TK nie zostanie zdominowany przez sędziów wybranych przez jedną większość parlamentarną.

Wątpliwości Rzecznika budzi częściowa i przez to niespójna regulacja wymogu ślubowania sędziów TK. Projekt przewiduje odebranie ślubowania

wyłącznie od sędziów TK wybranych w trybie przejściowym. Nie sformułowano takiego wymogu w odniesieniu do sędziów TK wybieranych w przyszłości, którzy mają być wybierani na podstawie art. 194 ust. 1 Konstytucji.

RPO podtrzymuje zastrzeżenia dotyczące samego wymogu złożenia ślubowania wobec Prezydenta RP. Praktyka stosowania tego rozwiązania ukazała, że może być ono wykorzystane do zakwestionowania wyboru sędziego TK przez Sejm i do uniemożliwienia objęcia urzędu przez sędziego. W aktualnym brzmieniu Konstytucja nie wymaga, aby sędzia TK wybrany przez Sejm składał ślubowanie przed jakimkolwiek organem i - tym bardziej - aby od tej czynności zależało nawiązanie stosunku służbowego i objęcie urzędu przez sędziego. Z punktu widzenia art. 194 ust. 1 Konstytucji do skutecznego wyboru sędziego TK wystarczy uchwała Sejmu. Dlatego też RPO postuluje, aby Konstytucja RP jednoznacznie wskazywała, że sędzią TK jest osoba wybrana na ten urząd przez Sejm. Warto rozważyć, czy zasadnym nie byłoby przesądzenie, że nowo wybrany sędzia TK albo nie ma obowiązku składania ślubowania przed jakimkolwiek organem, albo obowiązek ten jest realizowany przez tym organem, który dokonał wyboru, a więc Sejmem (ewentualnie Marszałkiem Sejmu).

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

VII.510.20.2024 z 10 czerwca 2024 r. – przedstawienie opinii amicus curiae w sprawie Grzegorzcyk przeciwko Polsce.

Przedmiotem niniejszej skargi jest wyznaczenie sędziego (przez Prezydenta RP) – bez jego zgody – do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego oraz status Izby Odpowiedzialności Zawodowej jako „sądu” w rozumieniu art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że art. 6 EKPC i art. 45 Konstytucji przyznają sędziemu prawo i obowiązek orzekania w składzie odpowiadającym wymogom niezawisłego i bezstronnego sądu powołanego ustawą. Nie można zatem zmusić sędziego do zasiadania w składzie sędziów powołanych z naruszeniem prawa, co zostało potwierdzone w prawomocnych wyrokach sądów krajowych, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Jednocześnie ani Konstytucja, ani EKPC nie gwarantują sędziom prawa do specjalizacji w określonej dziedzinie prawa ani prawa do przynależności do tego samego wydziału lub izby sądu przez całe życie. Należy zatem dokonać rozróżnienia pomiędzy decyzją o przeniesieniu sędziego z jednej izby do drugiej a decyzją o wyznaczeniu go do konkretnego składu orzekającego w danej sprawie.

Art. 6 EKPC oraz art. 45 Konstytucji wymagają ustanowienia trybu umożliwiającego sędziemu zaskarżenie decyzji wyznaczającej go do składu orzekającego z sędzią powołanym z naruszeniem prawa w okolicznościach wskazanych w ust. 1. Obecnie polskie prawo nie gwarantuje jakiegokolwiek możliwości odwołania się od decyzji Prezesa Izby Sądu Najwyższego wyznaczającej sędziego do konkretnego składu, nawet jeśli jego skład mógłby być niezgodny z prawem.

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.511.41.2020 z 13 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie niezgodności z Konstytucją przepisu regulaminu urzędowania sądów powszechnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 kwietnia 2024 r. wskazał, że kwestionowany przepis Regulaminu przede wszystkim reguluje sposób postępowania w przypadku, gdy nie jest możliwe sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy lub sędziego sprawozdawcę, jak również przez pozostałych członków składu orzekającego. Nie zgodził się też z założeniem, że brak uzasadnienia automatycznie powoduje niekorzystne skutki w zakresie prawa do sądu, czy prawa do obrony. Brak uzasadnienia nie jest ani faktyczną, ani prawną przeszkodą do kontroli wyroku. Mając na względzie powyższe okoliczności, w ocenie Ministra Sprawiedliwości, nie zachodzi obecnie konieczność podjęcia prac legislacyjnych w postulowanym przez Rzecznika zakresie. Podkreślenia także wymaga, że zagadnienie trybu postępowania w przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia orzeczeń wydawanych w sprawach karnych zostanie zasygnalizowane komisji kodyfikacyjnej prawa karnego celem rozważenia potrzeby uregulowania jej na gruncie Kodeksu postępowania karnego.

VII.564.655.2023 z 28 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie funkcjonowania mediów publicznych.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 4 czerwca 2024 r. poinformowała, że w resorcie rozpoczęły się prace analityczne związane z koniecznością przeprowadzenia głębokiej reformy prawa medialnego, w tym również zmian związanych ze zmianą procedur powoływania i odwoływania władz mediów publicznych. Podkreślić należy, iż przygotowywane przez Ministerstwo analizy dotyczące możliwych zmian w zakresie prawa medialnego mają na celu opracowanie założeń zmiany przepisów dotyczących funkcjonowania mediów publicznych. Po zakończeniu prac analitycznych związanych z założeniami reformy medialnej, Ministerstwo planuje poddać opracowany projekt reformy medialnej szerokim konsultacjom publicznym.

III.7060.417.2022 z 29 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Ministry Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie konieczności wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zasad ustalania wysokości emerytur.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 2 kwietnia 2024 r. poinformował, że resort postrzega poruszone w wystąpieniu Rzecznika zagadnienie nie tyle w perspektywie wykonania rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, ale w kategoriach rozwiązania problemu określonej grupy emerytów, których świadczenia zostały ukształtowane w niekorzystny sposób wskutek przejścia przez nich na emeryturę w czerwcu. W ocenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zagadnienie to jest doniosłe i wymaga adekwatnego do jego wagi rozwiązania. W MRPiPS trwają prace i analizy o charakterze prawnym, ekonomicznym i organizacyjnym mające na celu określenie sposobu rozwiązania tej kwestii.

WZF.7040.2.2023 z 1 lutego 2024 r. - wystąpienie do Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w sprawie braku możliwości przenoszenia funkcjonariuszy Służby Więziennej do innych służb.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 16 kwietnia 2024 r. odniosła się przychylnie do postulowanej przez Rzecznika możliwości wprowadzenia w ustawach pragmatycznych poszczególnych służb mundurowych przepisów umożliwiających przenoszenie się funkcjonariuszy Służby Więziennej do dalszego pełnienia służby w tych formacjach. Zauważyła też, że rozwiązanie takie stanowiłoby kolejny niewymierny element zacieśniający współpracę i ułatwiający wymianę doświadczeń między służbami. Dodatkowo z punktu widzenia funkcjonariuszy Służby Więziennej zrównywałoby to ich potencjalne perspektywy zawodowe z przedstawicielami innych służb mundurowych.

II.510.665.2023 z 15 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie podstawy prawnej zwrotu utraconego zarobku dla osoby prawomocnie uniewinnionej od zarzutu popełnienia czynu zabronionego w postaci wykroczenia albo przestępstwa.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 9 kwietnia 2024 r. poinformował, że resort sprawiedliwości nie jest organem powołanym do rozstrzygania o zgodności z Konstytucją określonych regulacji prawnych w tym tzw. pominięć prawodawczych. Niezależnie jednak od zastrzeżeń konstytucyjnych postulat RPO został poddany wstępnej analizie, wskazującej na celowość rozważenia dokonania zmian ustawowych. W toku konsultacji zgłoszono jednak zastrzeżenia co do przedstawionej przez Rzecznika propozycji brzmienia przepisu. Również zakres sytuacji skutkujących zwrotem oskarżonym i obwinionym utraconego dochodu lub zarobku wymaga pogłębionej analizy. W świetle uzyskanych stanowisk nie wszystkie wypadki umorzenia postępowania powinny stanowić ku temu podstawę. Mając powyższe na uwadze Ministerstwo Sprawiedliwości stoi na

stanowisku, że zgłoszona propozycja legislacyjna wymaga dalszych, kompleksowych prac. Wobec powołania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego za celowe uznano przedstawienie opisanego postulatu wskazanej komisji, co powinno pozwolić na wypracowanie optymalnej propozycji legislacyjnej.

WZF.7060.8.2024 z 19 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie różnic w waloryzacji świadczenia emerytalnego ze względu na okres odejścia ze służby.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 4 kwietnia 2024 r. wskazał, że Kierownictwo MSWiA podziela pogląd, że zapis art. 41 ustawy o budżecie był niekorzystny wobec funkcjonariuszy, którzy odchodzili na zaopatrzenie emerytalne w okresie od 1 stycznia do 28 lutego 2023 r. Niezależnie od niekorzystnego charakteru omawianych przepisów prawa dla funkcjonariuszy odchodzących na zaopatrzenie emerytalne we wskazanym okresie, warto nadmienić, że ustawa o budżecie była ściśle związana z ustawą budżetową na rok 2023 z dnia 15 grudnia 2022 r. Omawiana regulacja miała charakter komplementarny w stosunku do ww. ustawy budżetowej na rok 2023, a przedłożone rozwiązania znajdowały swoje odzwierciedlenie w kwotach ujętych we wspomnianej ustawie. Ustawa o budżecie przestała obowiązywać 31 grudnia 2023 r. i obecnie, w opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, nie ma możliwości wprowadzenia zmian do przywołanego przez Rzecznika art. 41 ww. regulacji. Jednocześnie wymaga podkreślenia, że w ustawie z dnia 16 stycznia 2024 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2024 nie zawarto zapisu powielającego rozwiązanie z analogicznej ustawy dotyczącej roku 2023.

KMP.571.1.2024 z 21 lutego 2024 r. wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie odbywania przez osadzonych kary pozbawienia wolności w zakładach karnych położonych daleko od ich miejsca zamieszkania.

Dyrektor Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 24 kwietnia 2024 r. poinformował, że zarządzenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej Nr 38/23 z dnia 31 maja 2023 r. w sprawie transportowania osadzonych, przewiduje procedurę przeniesienia do innego zakładu karnego, z uwagi na ważne względy rodzinne. Działania służące rozwiązywaniu tego rodzaju problemów mają charakter ciągły i polegają zarówno na pozyskiwaniu nowych miejsc zakwaterowania dla osób pozbawionych wolności w już istniejących jednostkach penitencjarnych poprzez nowe inwestycje, jak

również na bieżącym nadzorze nad przeznaczeniem poszczególnych jednostek penitencjarnych dla określonych kategorii osadzonych, przy uwzględnieniu zmieniającej się struktury populacji osób pozbawionych wolności. Również kwestia zapewnienia kobietom, przebywającym w warunkach izolacji penitencjarnej, właściwych warunków pobytu i faktycznej możliwości utrzymywania kontaktu z osobami najbliższymi, traktowana jest jako zadanie ważne i ciągłe. Dyrektor zapewnił, że Minister Sprawiedliwości i podległa mu Służba Więzienna traktują poruszone w piśmie RPO kwestie z należytą uwagą i zaangażowaniem, podejmując na bieżąco wszelkie możliwe działania, mające na celu jak najszersze zagwarantowanie osadzonym kobietom realizacji przysługujących im praw.

KMP.570.1.2024 z 26 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie utrudnionego dostępu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur do materiałów audio-video będących w dyspozycji jednostek policji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 2 maja 2024 r. wyjaśnił, że zagadnienie stanowiące przedmiot wystąpienia RPO zostanie poddane szczegółowej analizie. Wyniki przedmiotowej analizy będą stanowiły ewentualną podstawę do opracowania i wprowadzenia zmian, które w przyszłości mogą usprawnić realizowanie przez Policję nałożonych na wskazaną formację zadań.

VII.561.15.2023 z 26 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie nowelizacji ustawy o notariacie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 29 maja 2024 r. poinformowała, że w opinii Ministra Sprawiedliwości, brak jest aktualnie podstaw do zainicjowania zmian legislacyjnych w zakresie wskazanym w wystąpieniu Rzecznika. Przyjęcie zmian w art. 74a § 2 ustawy – Prawo o notariacie, poprzez wprowadzenie możliwości zdawania egzaminu notarialnego w siedzibie dowolnie wybranej przez kandydata izby notarialnej, skutkowałoby koniecznością zmian regulacji dotyczących wszystkich zawodowych egzaminów prawniczych. Minister nie podziela stanowiska RPO, z którego wynika, że aktualnie istnieją zagrożenia natury konstytucyjnej uzasadniające postulowane zmiany. Jest przy tym bardzo prawdopodobne, że proponowana nowelizacja znacznie utrudniłaby przeprowadzenie egzaminu notarialnego, na skutek chociażby braku możliwości zapewnienia odpowiednich warunków lokalowych czy też obsługi informatycznej.

VII.561.2.2023 z 29 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie formy egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 2 kwietnia 2024 r. wyjaśnił, że wobec trwającej procedury konkursowej ewentualne działania zmierzające do zmiany przepisów prawa, stanowiących podstawę przeprowadzenia naboru, nie pozostawałyby bez wpływu na przebieg tegorocznego naboru i sytuację prawną uczestniczących w nim kandydatów na aplikację uzupełniającą prokuratorską. Zgłoszone w wystąpieniu RPO zastrzeżenia zostaną natomiast poddane wszechstronnej i niezwłocznej analizie w kontekście dostrzeganej potrzeby modyfikacji obowiązujących unormowań we wskazanym obszarze. Zważywszy, że przedmiotowy nabór na aplikacje uzupełniające został przeprowadzony dotychczas czterokrotnie, możliwe jest dokonanie gruntownej oceny skutków obowiązywania kwestionowanych regulacji. Stąd też w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace koncepcyjne ukierunkowane na zagwarantowanie zasady równości i zwiększenie poziomu obiektywizmu w ramach konkursu na aplikację uzupełniającą prokuratorską, w tym poprzez rezygnację z etapu konkursu polegającego na ocenie pracy na dotychczasowym stanowisku kandydata na aplikanta. Rozważane jest przy tym wprowadzenie jednolitych reguł konkursowych dla kandydatów na aplikacje sędziowską i prokuratorską prowadzone w formie aplikacji uzupełniających.

II.510.555.2023 z 4 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie konieczności wprowadzenia podstawy prawnej do zaskarżenia czynności zatrzymania prawa jazdy przez policjanta.

Minister Infrastruktury w piśmie z 6 czerwca 2024 r. wskazał, że w świetle dotychczasowej praktyki, w tym także mając na względzie założenie, że skuteczne dyscyplinowanie kierujących pojazdami wiąże się z szybką reakcją na stwierdzone naruszenie, wdrożenie postulowanej inicjatywy byłoby w istocie dodatkowym biurokratycznym rozwiązaniem znacząco obniżającym skuteczność oddziaływania środków mających przecież służyć poprawie bezpieczeństwa ruchu na drogach. Należy mieć na względzie, że dbałość o jednostkowe prawo osób ewidentnie godzących w porządek prawny nie może przysłonić prawa ogółu obywateli do bezpiecznego korzystania z dróg. Ponadto ewentualne wprowadzenie proponowanych zmian wymaga odpowiednich uzgodnień z Ministerstwem Sprawiedliwości i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz ustalenia właściwości resortu. Dodatkowo w tej sytuacji należy uwzględnić konieczność wykonania wyroku TK z dnia 25 października 2023 r. (sygn. akt.

SK 4/20) dotyczącego uniemożliwienia zwrócenia kierującemu pojazdami - prawa jazdy, kategorii uprzednio posiadanych, a nieobjętych orzecznym środkiem karnym zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. Dlatego mając na względzie powyższe, Minister poinformował, że wniesione uwagi będą podstawą do analizy podczas prac legislacyjnych nad zmianą ustawy o kierujących pojazdami związaną np. z obowiązkiem dostosowania przepisów krajowych do nowej Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie praw jazdy, która obecnie jest procedowana w Parlamencie Europejskim.

IV.511.221.2020 z 6 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie problemu współwystępowania kilku postanowień spadkowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 5 kwietnia 2024 r. poinformowała, że opinia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w przedmiocie przyczyn wydawania przez sądy kolejnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy została opracowana, a na podstawie jej wniosków Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło prace legislacyjne zmierzające do wyeliminowania sygnalizowanego problemu. Ponadto, w resorcie sprawiedliwości podjęto działania zmierzające do stworzenia mechanizmu prewencyjnego służącego eliminacji problemu podwójnych postanowień spadkowych poprzez ujawnienie informacji o toczących się postępowaniach spadkowych, a nie jedynie – jak dotychczas – o wydanych prawomocnych postanowieniach o stwierdzeniu nabycia spadku lub aktach poświadczenia dziedziczenia. W zakresie tego rozwiązania w toku prac koncepcyjno - analitycznych zarysowały się dwie koncepcje: jedna dotyczy ujawniania informacji w dedykowanym Centralnym Wykazie Spraw Spadkowych, druga zaś rozbudowy funkcjonalności Rejestru Spadkowego wchodzącego w skład Systemu Rejestry Notarialne i ujawniania informacji o postępowaniach spadkowych w tym rejestrze. Aktualnie organizowane są spotkania członków Kierownictwa resortu, przedstawicieli Departamentu Informatyzacji i Rejestrów Sądowych, Departamentu Legislacyjnego Prawa Cywilnego oraz przedstawicieli Krajowej Rady Notarialnej, mające na celu ustalenie kierunku projektu.

V.7202.5.2022 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Klimatu i Środowiska w sprawie konieczności dostosowania polskiego prawa do wymogów Konwencji z Aarhus.

Minister Klimatu i Środowiska w piśmie z 8 kwietnia 2024 r. zapewniła, że Ministerstwo Klimatu i Środowiska w pełni podziela stanowisko Rzecznika

Praw Obywatelskich oraz podjęło kroki legislacyjne celem przyznania organizacjom ochrony środowiska środków umożliwiających poddanie kontroli sądowno-administracyjnej planów urządzenia lasu. Zapewnienie społecznego nadzoru nad lasami jest priorytetem Ministra Klimatu i Środowiska. W przygotowywanym w resorcie projekcie ustawy wykonującym wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie tylko przewiduje się możliwość zaskarżenia przez organizacje ekologiczne – ale też i inne podmioty posiadające interes prawny, jak też przez prokuratora czy RPO – rozstrzygnięcia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie zatwierdzenia planu urządzenia lasu. Uwzględniono bowiem też możliwość zgłaszania przez te organizacje uwag i stanowisk na wcześniejszym etapie postępowania. Co więcej, wskazane wzmocnienie kontroli społecznej i sądowej ma w założeniu dotyczyć nie tylko planów urządzenia lasu na obszarach Natura2000, ale wszystkich planów urządzenia lasu. W przypadku przyjęcia projektu ustawy przez prawodawcę nastąpi zatem pełne wdrożenie przepisów Konwencji z Aarhus dotyczących partycypacji społecznej w ochronie środowiska.

V.511.767.2022 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia i Ministra Finansów w sprawie zasad rozliczania składki zdrowotnej przez przedsiębiorców.

Minister Zdrowia w piśmie z 12 kwietnia 2024 r. przyznała, że obecnie obowiązujące przepisy ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, regulujące instytucję składki zdrowotnej osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 5 pkt 21 ww. ustawy (dalej jako: „przedsiębiorcy”), z perspektywy tej grupy ubezpieczonych tworzą nieefektywny i zwiększający koszty prowadzenia działalności gospodarczej mechanizm, w którym przedsiębiorca, opodatkowujący dochody z działalności gospodarczej na zasadach ogólnych - tj. w oparciu o skalę podatkową (ok. 50% podatników rozliczających dochody z działalności gospodarczej) lub w formie podatku liniowego, zmuszony jest do prowadzenia odrębnej ewidencji księgowej dla celów prawidłowego ustalenia podstawy składki zdrowotnej. Z perspektywy przedsiębiorców istotnym problemem jest znaczne obciążenie składką zdrowotną, istotnie wpływające na rentowność prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Przeprowadzone w Ministerstwie Zdrowia oraz Ministerstwie Finansów analizy doprowadziły do jednoznacznego wniosku, że wyeliminowanie powyższych problemów wymaga wdrożenia zmiany normatywnej na poziomie ustawowym, polegającej na wprowadzeniu nowych przepisów prawa, bądź uchyleniu lub zmodyfikowaniu dotychczasowych w: ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych; ustawie o zmianie ustawy – Kodeks

spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw; ustawie o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw. Ministerstwo Zdrowia opracowuje obecnie projekt ustawy zmieniającej ww. akty normatywne.

XI.501.8.2024 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby uregulowania procedury prawnego uzgodnienia płci metrykalnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 17 kwietnia 2024 r. wskazał, że w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace legislacyjne nad projektem rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie - Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Projekt ten zakłada m.in. zaliczenie spraw o ustalenie płci metrykalnej do katalogu spraw pilnych zawartego w § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych; wprowadzenie możliwości dokonania (w drodze zarządzenia przewodniczącego składu orzekającego) zmiany miejsca zajmowanego na sali rozpraw przez uczestników postępowania, w szczególności polegającej na umożliwieniu pozwanemu zajęcia miejsca obok powoda w sprawach o ustalenie płci metrykalnej.

XI.813.23.2022 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia oraz Minister Edukacji w sprawie ubóstwa menstruacyjnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 30 kwietnia 2024 r. przypomniał, że zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, pacjentowi, w podmiotach leczniczych udzielających świadczeń w trybie stacjonarnym i całodobowym (m.in. w szpitalach) obok świadczeń zdrowotnych, świadczeniodawca obowiązany jest zapewnić także świadczenia towarzyszące, tj. zakwaterowanie i wyżywienie, oraz świadczenia zdrowotne rzeczowe, tj. leki i wyroby medyczne (środki pomocnicze). Podmiot udzielający takich świadczeń odpowiada zatem nie tylko za wykonanie niezbędnych procedur medycznych, lecz także - w szczególności w sytuacjach nagłych i pilnych hospitalizacji - za zapewnienie pacjentom podstawowych środków higienicznych i służących do pielęgnacji. O ile więc pacjent nie zaopatrzył się sam w takie przedmioty, szpital obowiązany je zapewnić. Dotyczy to także jednorazowych artykułów menstruacyjnych, takich jak np. podpaski, tampony, mimo iż zgodnie z ustawą o wyrobach medycznych środki menstruacyjne nie są wyrobami medycznymi i na chwilę obecną nie przewiduje się świadczenia polegającego na zaopatrzeniu pacjentów w środki menstruacyjne podczas pobytu w szpitalu. Jednocześnie Minister Zdrowia wysłał komunikat do świadczeniodawców posiadających

umowę z NFZ o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w trybie stacjonarnym i całodobowym (w szpitalach). Komunikat ma na celu przypomnienie świadczeniodawcom ww. informacji dotyczących praw pacjenta w zapewnieniu odpowiednich środków higieny, w tym środków menstruacyjnych.

II.510.880.2023 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby znowelizowania art. 96 Kodeksu wykroczeń.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 kwietnia 2024 r. poinformował, że aktualnie rozpoczęła pracę Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego. W ramach prac tej Komisji nastąpi gruntowna ocena obecnie obowiązującego modelu prawa karnego, jak też w jej kompetencjach będzie opracowanie regulacji z zakresu szeroko rozumianego prawa karnego materialnego, procesowego, wykonawczego, prawa karnego skarbowego oraz prawa o wykroczeniach. Mając na względzie istotność i złożoność wskazanej w piśmie Rzecznika problematyki, a także rozbieżne stanowiska zajmowane względem jego zasadności, opisany postulat i zgłoszona propozycja legislacyjna zostanie przedstawiona Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego. Pozwoli to na wypracowanie optymalnych rozwiązań w celu zapewnienia realizacji gwarancji procesowych związanych z prawem do obrony oraz zasadą domniemania niewinności.

V.7106.178.2014 z 11 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie potrzeby stworzenia regulacji prawnej dedykowanej działalności e-kantorów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 15 kwietnia 2024 r. poinformował, że w roku ubiegłym i w roku bieżącym kontynuowane były prace mające na celu uregulowanie działalności kantorów internetowych. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo dewizowe oraz niektórych innych ustaw, zgłoszony jeszcze w grudniu 2022 r. do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów, ostatecznie nie uzyskał wpisu. Niemniej jednak prowadzone były dalsze prace nad projektem. W wyniku przeprowadzenia roboczych konsultacji z Departamentem Prawa UE KPRM w przedmiocie zgodności zaproponowanych w projekcie ustawy zmian w ustawie o usługach płatniczych z prawem UE, uzyskano kierunkowo pozytywne stanowisko dla podejścia przyjętego przez MF. Równoległe do trwającego procesu uzgodnień wewnętrznych, w okresie lipiec-wrzesień 2023 r. trwały konsultacje MF z Narodowym Bankiem Polskim w przedmiocie zmian legislacyjnych w ustawie – Prawo dewizowe, zaproponowanych MF przez NBP. Następnie, w grudniu 2023 r., projekt

został przekazany do konsultacji roboczych w MF oraz NBP. W marcu 2024 r. projekt uzyskał zgodę członka Kierownictwa MF na jego dalsze procedowanie, w wyniku czego został skierowany do uzgodnień wewnętrznych w MF z terminem zgłaszania uwag do dnia 18 kwietnia br., jak również wpisany do prowadzonego przez MF Rejestru Legislacji. Planowany harmonogram prac zakłada przeprowadzenie uzgodnień zewnętrznych w II kw. br., rozpatrzenie projektu przez SKRM i RM w III kw. br. oraz rozpoczęcie prac nad projektem ustawy w Sejmie w IV kw. br.

V.7010.5.2024 z 14 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia oraz Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w sprawie niewystarczającego finansowania przez opieki hospicyjnej.

Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia w piśmie z 2 kwietnia 2024 r. wyjaśnił, że Świadczeniodawca udzielający świadczeń w ramach umowy z NFZ zobowiązany jest do zapewnienia sprzętu określonego w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej. Załącznik nr 2, część II. ust 3. pkt 1 ww. rozporządzenia stanowi, że świadczeniodawca hospicjum domowego i hospicjum domowego dla dzieci zobowiązany jest do zapewnienia koncentratora tlenu lub innego źródła tlenu w liczbie co najmniej 1 szt. na 10 świadczeniobiorców. Z uwagi na to, że świadczenia tlenoterapii domowej polegają w głównej mierze na zaopatrzeniu pacjenta w koncentrator tlenu, przepisy zarządzenia Prezesa NFZ wykluczają możliwość łączenia tych dwóch form opieki, ponieważ nie ma potrzeby zaopatrywania świadczeniobiorcy w dwa koncentratory tlenu. W razie potrzeby urządzenie to powinien zapewnić świadczeniodawca hospicjum domowego w ramach kompleksowej opieki nad pacjentem.

XI.815.43.2021 z 14 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie nierównego ukształtowania sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn oddających krew.

Minister Zdrowia w piśmie z 30 kwietnia 2024 r. wyjaśniła, że prowadzone prace legislacyjne były procedowane do etapu uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych. Jednakże, w związku z zakończeniem kadencji i powołaniem nowej Rady Ministrów oraz obowiązującą zasadą dyskontynuacji, prace legislacyjne dotyczące ww. projektu nie są kontynuowane. Podjęcie prac legislacyjnych w zakresie merytorycznym, który był ujęty w ww. projekcie, wymagać będzie przeprowadzenia ponownej analizy regulowanego obszaru, w tym kwestii dotyczących przyznania określonych ulg, uprawnień i odznaczeń, w tym odznaki „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”. Analizie zostanie poddana również kwestia kryteriów dotyczących ilości oddanej krwi dla

kobiet i mężczyzn, w zakresie proporcji co do różnicy częstotliwości jej oddawania, wynikającej z rozporządzenia w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi, w celu zrównania okresu donacji jako kryterium nabycia określonych uprawnień czy przywilejów.

V.7016.92.2023 z 14 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie potrzeby zmiany przepisów regulujących wystawianie recept na bezpłatne leki dla osób do 18. i po 65. roku życia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 24 czerwca 2024 r. poinformował, iż propozycja Rzecznika dotycząca rozszerzenia grona preskryptorów w programie dostępności darmowych leków dla osób do ukończenia 18. albo po ukończeniu 65. roku życia została pozytywnie rozpatrzona, albowiem Minister Zdrowia podjął działania w kierunku zmiany obecnego stanu prawnego w analizowanej materii. Jednakże aby móc przedstawić informację o skuteczności tych działań, projekt legislacyjny realizujący ww. postulaty musiał uzyskać pozytywną opinię Zespołu do spraw Programowania Prac Rządu i zostać wpisany do Wykazu Prac Legislacyjnych i programowych Rady Ministrów, co też miało miejsce, przy czym dopiero 17 czerwca 2024 r. Od tego dnia ww. projekt legislacyjny realizujący powyższe widnieje w Wykazie pod pozycją UD75. W związku z powyższym postulat zgłoszony przez RPO został nie tylko rozważony, ale również zostały podjęte działania pozwalające na zainicjowanie jego realizacji.

XI.540.71.2024 z 20 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie problemów wynikających z blokady na granicy polsko-ukraińskiej i protestu rolników.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 19 kwietnia 2024 r. zapewnił, że przejścia graniczne z Ukrainą funkcjonują prawidłowo. Blokady powstałe na drogach dojazdowych do przejść granicznych mają związek z protestami rolników odbywającymi się także w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej (np. w Niemczech, Francji czy Czechach). Dotychczas nie stwierdzono problemów z przepuszczaniem przez protestujących w rejonie drogowych przejść granicznych pojazdów transportujących pomoc humanitarną lub towary niebezpieczne. Sekretarz Stanu poinformował także, że stosowne działania przy udziale służb administracji zespolonej i niezespolonej w danym województwie podejmują właściwi miejscowo wojewodowie. W celu właściwego zarządzania i monitorowania bieżącej sytuacji na granicy Wojewoda Lubelski, w ramach Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, polecił służbom i inspekcjom realizację działań

koordynacyjnych oraz informacyjnych zarówno w przypadku występowania zdarzeń o charakterze „stałym”, jak i w przypadku wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej. Biorąc powyższe pod uwagę, sytuację na przejściach granicznych z Ukrainą należy uznać za stabilną.

KMP.572.5.2018 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie umożliwienia monitorowania procedur deportacyjnych przedstawicielom RPO.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 17 kwietnia 2024 r. wskazał, że w wyniku przeprowadzonej w 2019 r. ewaluacji Schengen Polska otrzymała rekomendację dotyczącą konieczności zapewnienia skutecznego systemu monitorowania powrotów przymusowych. Ponieważ zmiana ustawy o cudzoziemcach, w zakresie uwzględnienia w art. 333 udziału Rzecznika Praw Obywatelskich, nie została dotychczas wdrożona, istnieje konieczność dostosowania regulacji prawnych w powyższym zakresie do wytycznych Komisji Europejskiej. W związku z powyższym oraz mając na uwadze fakt, że aktualnie strona polska oczekuje na raport po kolejnej ewaluacji w obszarze polityki powrotowej, która odbyła się w drugiej połowie marca 2024 r., w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz w Straży Granicznej rozpoczęto już prace mające na celu stworzenie efektywnego monitoringu powrotów przymusowych. Z uwagi na mandat Rzecznika w przedmiotowym zakresie, przedstawiciele Biura RPO zostaną zaproszeni do udziału w pracach nad kształtem proponowanych rozwiązań, usprawniających aktualnie funkcjonujący system.

VII.501.179.2023 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie Centralnego Rejestru Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 22 kwietnia 2024 r. poinformował, że po zapoznaniu się z zastrzeżeniami przedstawionymi w wystąpieniu Rzecznika i analizie wskazanych przepisów ustawy o niektórych zawodach medycznych podjęte zostały działania mające na celu wprowadzenie zmian do art. 4 ust. 3 przedmiotowej ustawy. Proponowane zmiany polegają na wyłączeniu z katalogu danych i informacji gromadzonych w Centralnym Rejestrze Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego, które są jawne: informacji o zawieszeniu uprawnienia do wykonywania zawodu medycznego, o którym mowa w art. 68 pkt 4 ustawy; daty utraty uprawnienia do wykonywania zawodu medycznego wraz z podaniem przyczyny; informacji o tymczasowym zawieszeniu uprawnienia do wykonywania zawodu medycznego albo o ograniczeniu zakresu czynności w jego wykonywaniu, o

których mowa w art. 60 ust. 1. Przedmiotowe zmiany zostały zawarte w obecnie procedowanym projekcie ustawy o zmianie ustawy o Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego oraz niektórych innych ustaw (UD 23), który jest aktualnie na etapie uzgodnień i konsultacji publicznych.

XI.503.1.2023 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister do spraw Polityki Senioralnej dotyczące sytuacji osób starszych w Polsce.

Minister do spraw Polityki Senioralnej w piśmie z 25 kwietnia 2024 r. wskazała, że najważniejszym obecnie wyzwaniem jest wdrożenie ustawy dotyczącej bonu senioralnego i wprowadzenie tego rozwiązania w życie. Bon senioralny będzie świadczeniem w formie usługi o charakterze opiekuńczym w miejscu zamieszkania osoby starszej. Usługi te będą obejmowały pomoc w czynnościach dnia codziennego np. pomoc w przygotowaniu i spożywaniu posiłków, ale także wspieranie kontaktów z otoczeniem. Rozwiązanie skierowane będzie do osób w wieku 75+. Warunkiem otrzymania wsparcia będzie aktywność zawodowa osoby zobowiązanej do alimentacji (najczęściej dziecka seniora). Głównym założeniem bonu jest wyjście ze wsparciem osób starszych poza system pomocy społecznej, dzięki czemu będzie ono dostępne także dla tych osób, których dochody przewyższają kryteria dochodowe w systemie pomocy społecznej. Rozwiązanie to będzie miało także charakter aktywizujący. Z jednej strony pozwoli rodzinom osób starszych pozostać na rynku pracy, ułatwiając tym samym godzenie życia zawodowego z rodzinnym. Z drugiej strony, będzie ono tworzyć nowe miejsca pracy dla opiekunów, którymi będą mogły być także osoby osiągnące wiek emerytalny. Minister poinformowała także, że 1 marca 2024 r. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyło się pierwsze posiedzenie Rady ds. Polityki Senioralnej. Głównymi zadaniami Rady jest opracowywanie kierunków działań adresowanych na rzecz osób starszych w Polsce, inicjowanie, wspieranie i promowanie rozwiązań z zakresu polityki senioralnej oraz przedstawianie Ministrowi propozycji rozwiązań na rzecz rozwoju systemu wsparcia osób starszych.

II.510.670.2023 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie potrzeby nowelizacji ustawy o obronie Ojczyzny.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 25 kwietnia 2024 r. wyjaśnił, że postulaty podnoszone w wystąpieniu Rzecznika, jak i liczne uwagi zgłoszone w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu rozporządzenia, zarówno w odniesieniu do regulacji ustawowych, jak i do projektowanego rozporządzenia określającego tryb oraz terminy wydawania zezwoleń na fotografowanie, filmowanie lub utrwalanie w inny sposób obrazu lub wizerunku obiektów

szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, obiektów resortu obrony narodowej nieuznanych za obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, obiektów infrastruktury krytycznej, osób lub ruchomości znajdujących się w obiektach, wzór znaku zakazu fotografowania, sposób jego uwidocznienia, utrwalenia i rozmieszczenia w lub na obiektach, będą mogły być przedmiotem szczegółowej analizy na etapie ewentualnych prac Sejmowych związanych z nowelizacją ustawy o obronie Ojczyzny.

XI.602.1.2023 z 28 marca 2024 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie dostępności komunikatów wyborczych dla osób z niepełnosprawnościami.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej w piśmie z 2 kwietnia 2024 r. podzielił pogląd Rzecznika, że konieczne jest podjęcie wszelkich możliwych działań w celu dążenia do stanu, w którym dostępność komunikacyjno-informacyjna, ze szczególnym uwzględnieniem wyborców z niepełnosprawnościami będzie powszechna. PKW w najbliższym możliwym terminie przeanalizuje szczegółowo zgłoszone przez Rzecznika uwagi dotyczące jej stron internetowych pod kątem ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym także w kontekście konieczności opatrzenia materiałów publikowanych na stronach internetowych tłumaczeniem na PJM i napisami rozszerzonymi. Państwowa Komisja Wyborcza podejmie także działania wynikające z jej ustawowych uprawnień i możliwości w celu dalszego ułatwiania swobodnego udziału w wyborach osobom z niepełnosprawnościami.

IX.517.523.2024 z 28 marca 2024 r. - wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie zasad pozyskiwania informacji o osobach pozbawionych wolności.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 11 kwietnia 2024 r., odnosząc się do propozycji wprowadzenia wzoru oświadczenia, w którym osoba pozbawiona wolności wyrażałaby zgodę na udzielenie informacji osobom wskazanym w oświadczeniu, zwrócił uwagę, że tego rodzaju oświadczenie nie mogłoby się ograniczyć tylko do przypadków pogarszającego się stanu zdrowia osoby pozbawionej wolności. Ograniczenie takie nie byłoby bowiem niczym uzasadnione i winno mieć zastosowanie do każdej innej sytuacji. Umieszczanie stosownego oświadczenia w systemie informatycznym wiązałoby się z modyfikacją Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności i koniecznością poniesienia dodatkowych nieplanowanych kosztów przez Służbę Więzienną. Zgromadzenie tego rodzaju oświadczeń wśród całej populacji osób pozbawionych wolności oraz wprowadzenie ich do systemu

teleinformatycznego wymagałoby ponadstandardowego nakładu pracy przez funkcjonariuszy i pracowników więziennictwa. Powyższe działania, w ocenie Biura Ewidencji Centralnego Zarządu Służby Więziennej, byłyby nieproporcjonalne w stosunku do skali i częstotliwości przypadków, w których osoba pozbawiona wolności doznała nagłego pogorszenia stanu zdrowia. Tego rodzaju oświadczenia wymagałyby wielokrotnej weryfikacji i aktualizacji oraz dbałości o ochronę gromadzonych danych. Dyrektor Generalny zwrócił uwagę, że każda osoba pozbawiona wolności może w każdym czasie samodzielnie upoważnić jakąkolwiek osobę do uzyskiwania na jej temat informacji, w tym tych obejmujących jej stan zdrowia. Ma również możliwość nawiązywania kontaktu z osobami najbliższymi, a tym samym może samodzielnie przekazywać informacje na swój temat. Tym samym, w ocenie Dyrektora brak jest uzasadnienia do podejmowania w tym zakresie dodatkowych działań przez funkcjonariuszy lub pracowników SW.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.1118.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany przebywający w zakładzie karnym, który żalił się, że został bezpodstawnie wycofany z zatrudnienia. Podnosił on, że nie został powiadomiony o powodach cofnięcia zgody na zatrudnienie. Na prośbę Rzecznika skarga osadzonego została zbadana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Z informacji przedstawionych Rzecznikowi wynikało, że w dniu 9 lutego 2023 r. w celi, w której był zakwaterowany skarżący ujawniono przedmiot niedozwolony (telefon komórkowy), który, jak wykazało następnie przeprowadzone postępowanie wyjaśniające, należał do niego. Po zakończeniu postępowania wyjaśniającego, pismem z dnia 6 marca 2023 r. osadzony został powiadomiony o cofnięciu zgody na zatrudnienie, a jako powód wycofania z zatrudnienia wskazano przesłankę: względy bezpieczeństwa. Rzecznik nie znalazł podstaw do kwestionowania decyzji dyrektora zakładu karnego o cofnięciu osadzonemu zgody na zatrudnienie. W ocenie Rzecznika natomiast przyczyna wycofania osadzonego z zatrudnienia została określona w powiadomieniu w sposób nazbyt ogólny. Osadzony powinien otrzymać szczegółową, nie budzącą wątpliwości informację o tym, jaka konkretna okoliczność stała się podstawą do cofnięcia mu zgody na zatrudnienie. Należy mieć bowiem na uwadze, że osadzony ma prawo taką decyzję zaskarżyć. Brak wiedzy, czym konkretnie jest ona uzasadniona uniemożliwia mu w praktyce skuteczne argumentowanie przed organem odwoławczym. Także organ, którego kontroli zostaje poddana decyzja, nie znając faktycznych podstaw jej podjęcia, nie jest w stanie ocenić jej prawidłowości. W oparciu o poczynione ustalenia Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Zwrócił się jednocześnie do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom.

IX.517.12.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony odbywający karę pozbawienia wolności, który skarżył się, że został umieszczony w celi izolacyjnej, mimo iż nie została mu wymierzona kara dyscyplinarna umieszczenia w takiej celi. Na prośbę Rzecznika skargę tę zbadał Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej. Przeprowadzone czynności wyjaśniające potwierdziły, iż osadzony w okresie od 15 listopada 2022 r. do 29 stycznia

2023 r. był zakwaterowany w celi jednoosobowej przeznaczonej do wykonywania kary umieszczenia w celi izolacyjnej. Powodem takiego rozmieszczenia była konieczność zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w jednostce, bowiem w ocenie administracji jednostki skarżący ze względu na prezentowaną postawę negatywnie wpływał na pozostałych osadzonych. Zgodnie § 90 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, obowiązującego w okresie, którego dotyczy skarga, osadzony nieukarany karą dyscyplinarną polegającą na umieszczeniu w celi izolacyjnej mógł zostać umieszczony w takiej celi w celu zapewnienia porządku, bezpieczeństwa lub powierzchni mieszkalnej, o której mowa w art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, na mocy decyzji dyrektora zakładu karnego. Poczynione w sprawie ustalenia wykazały, że w przypadku skarżącego taka decyzja nie została wydana. Wobec niewydania decyzji przez dyrektora zakładu karnego Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej uznał, że umieszczenie skarżącego w celi izolacyjnej było bezprawne. Rzecznik podzielił to stanowisko i w tej części uznał skargę za zasadną. Jednocześnie, mając na uwadze, że Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej podjął stosowne działania w sprawie, Rzecznik odstąpił od dalszych czynności w przedmiotowym zakresie.

IX.517.734.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan S. R., żaląc się na sposób przeprowadzania wobec niego kontroli osobistych oraz warunków, w jakich te czynności były realizowane. W tym zakresie Rzecznik nie znalazł podstaw do zakwestionowania poczynionych w sprawie ustaleń. Tym niemniej w sprawie ujawniły się okoliczności skutkujące uznaniem skargi za zasadną w zakresie nierozpoznania przez Dyrektora Zakładu Karnego w R. wniosku osadzonego o zabezpieczenie monitoringu wizyjnego. Odnosząc się do kwestii dotyczącej zabezpieczenia monitoringu, Dyrektor ww. jednostki wskazał, iż rozpatrzył wniosek osadzonego odmownie, bowiem zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych, dyrektor zakładu udostępnia zapis wyłącznie na pisemny wniosek uprawnionego podmiotu. Osadzony nie jest natomiast podmiotem uprawnionym. Z takim stanowiskiem Rzecznik nie mógł się jednak zgodzić, albowiem przepis § 5 ust. 1 ww. rozporządzenia stanowi o udostępnianiu zapisu na pisemny wniosek uprawnionego podmiotu, a nie o jego zabezpieczeniu. Analogiczne stosowanie tego przepisu do wniosków o zabezpieczenie monitoringu jest więc niewłaściwe. Rzecznik stoi również na stanowisku, że jeżeli skazany złoży do dyrektora zakładu karnego wniosek o

zabezpieczenie nagrania z monitoringu przed jego zniszczeniem, to wniosek ten powinien zostać rozpoznany pod kątem przesłanek z art. 73a § 7 k.k.w. Dyrektor jednostki penitencjarnej podejmie ostateczną decyzję, m.in. o sposobie wykorzystania monitoringu, przy czym zawsze musi być ona poprzedzona merytoryczną oceną, czy informacje wskazują na popełnienie przestępstwa lub są istotne dla bezpieczeństwa zakładu karnego albo skazanego. Gdy wskazane przesłanki wystąpią, dyrektor jednostki penitencjarnej będzie miał obowiązek zabezpieczyć wskazany przez osadzonego zapis monitoringu. Stanowisko to zostało podzielone przez Zastępcę Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, który w piśmie z dnia 30 listopada 2023 r. polecił, aby w zakładach karnych oraz aresztach śledczych - w przypadku wpłynięcia wniosków osób pozbawienia wolności w sprawie zabezpieczenia materiału z monitorowania obrazu i dźwięku - każdorazowo sprawdzać, czy w związku z przedstawionymi w nich informacjami zachodzą przesłanki do podjęcia decyzji o przechowywaniu i wykorzystaniu utrwalonego materiału. Z nadesłanego materiału dowodowego wynika tymczasem, że Dyrektor Zakładu Karnego w R. odnosząc się do wniosku skarżącego R. S. o zabezpieczenie monitoringu niewłaściwie powołał się na przesłankę z § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych. Wniosek skarżącego nie został również rozpoznany pod kątem istnienia przesłanek z art. 73a § 7 k.k.w. Z tych też względów, skarga osadzonego została uznana za zasadną w powyższym zakresie. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. z prośbą o przypomnienie Dyrektorom podległych mu jednostek penitencjarnych polecenia Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wyrażonego w piśmie z dnia 30 listopada 2023 r., w celu wyeliminowania w przyszłości podobnych sytuacji.

IX.517.971.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się, że w jednostce, w której przebywa obowiązuje zakaz korzystania z czapki z daszkiem podczas spaceru w porze letniej. Z wyjaśnień otrzymanych od dyrektora zakładu karnego wynika, iż powodem takich decyzji jest potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa osadzonym w ww. jednostce penitencjarnej. W nadesłanych wyjaśnieniach stwierdzono, że place spacerowe objęte są monitoringiem, w związku z powyższym osadzeni powinni wychodzić na spacer ubrani w sposób pozwalający na ich pełną identyfikację. W przypadku wydania zgody na posiadanie i korzystanie z czapki z daszkiem pełna identyfikacja osadzonego oraz czynności

prowadzone pod kątem zdarzeń mogących wystąpić w zakładzie karnym, mogłyby być w znacznym stopniu utrudnione. Dodatkowo dyrektor wskazał, że Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych nie przewiduje należności w postaci czapki z daszkiem dla osób osadzonych w ZK i AŚ. Co istotne, zakaz posiadania czapek z daszkiem wynika również z obowiązującego ówczesnie, jak i teraz Zarządzenia Dyrektora Zakładu Karnego w W. w sprawie ustalenia i wprowadzenia porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w W. Z powyższą argumentacją, jak i z zapisami porządku wewnętrznego Rzecznik nie mógł się zgodzić. W ocenie RPO skazany ma prawo do użytkowania odzieży odpowiedniej do pory roku. Czapka chroniąca przed słońcem z pewnością jest elementem odzieży letniej. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o zajęcie stanowiska. Z uzyskanej odpowiedzi wynika, że CZSW podzielił zdanie Rzecznika. Wskazano w niej, że odmowa udzielenia zezwolenia na używanie przez osadzonych czapek z daszkiem w okresie letnim, nie może być podyktowana względami bezpieczeństwa, gdyż obowiązujące w zakresie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej przepisy nie zabraniają posiadania osadzonym czapek z daszkiem. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik uznał skargę osadzonego w powyższym zakresie za zasadną. Zwrócił się również do dyrektora zakładu karnego z prośbą o podjęcie działań zmierzających do zmiany zapisów porządku wewnętrznego w przedstawionym powyżej zakresie oraz do odstąpienia w praktyce od zakazu korzystania z nakrycia głowy chroniącego przed słońcem w porze letniej.

IX.517.109.2024

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skierował skargę za pośrednictwem adwokata pan Krzysztof U. przebywający w Areszcie Śledczym w W. zarzucając, że w jednostce tej nie zapewniono mu możliwości kontaktu z obrońcą w warunkach poufności, ponieważ widzenie z obrońcą odbyło się w pomieszczeniu, w którym zainstalowana została kamera, która jego zdaniem, umożliwiała słuchanie prowadzonej przez niego rozmowy z adwokatem. Na wniosek Rzecznika postępowanie wyjaśniające w tej sprawie przeprowadził Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W. Ustalono, że w niektórych pomieszczeniach Aresztu Śledczego w W., w których realizowane są widzenia osadzonych m.in. z obrońcą zamontowane są kamery, które jednak nie mają wbudowanych mikrofonów ani możliwości nagrywania fonii. Służą jedynie do odbioru wizji. W związku z powyższym, obraz z kamer umieszczonych w ww. pomieszczeniach nie jest zapisywany na żadnym urządzeniu. Kamery służą

tylko i wyłącznie do podglądu na żywo, co ma wspomóc funkcjonariuszy w wykonywaniu obowiązków służbowych, jak również zapewnić porządek i bezpieczeństwo jednostki. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W., do którego zwrócił się Rzecznik, nie stwierdził nieprawidłowości w działaniach podległej mu jednostki. Jednak w ocenie RPO stosowanie tego typu praktyki jest niedopuszczalne. Sposób realizacji kontaktów osadzonych z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem, określony został w przepisach art. 8 § 3 k.k.w. i art. 215 § 1 k.k.w. Przepisy te stanowią, że osadzeni, co do zasady, porozumiewają się z obrońcą podczas nieobecności innych osób. Obecność innej osoby podczas spotkania skutkuje zarówno możliwością słuchania rozmowy, jak i obserwowania zachowania jego uczestników. Przepis mówiący o „nieobecności innych osób” nie może więc być interpretowany inaczej niż jako nakaz odbywania spotkania poza zasięgiem słuchu i wzroku osób postronnych. Zgodnie z nimi spotkania osoby pozbawionej wolności z obrońcą lub pełnomocnikiem odbywają się bez obecności innych osób, a zatem również bez możliwości obserwowania przebiegu tych spotkań za pomocą kamery monitoringu. Mając na względzie powyższe, Rzecznik uznał skargę pana Krzysztofa U. za zasadną. Zwrócił się jednocześnie do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. z prośbą o podjęcie działań w celu wyeliminowania niezgodnej z prawem praktyki postępowania administracji Aresztu Śledczego w W.

IX.517.431.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Ł. T. ze skargą dotyczącą warunków bytowych w Zakładzie Karnym, w którym przebywał. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut niezapewnienia intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych z uwagi na umieszczenie umywalki w celi mieszkalnej poza kącikiem sanitarnym, a także zarzut dotyczący wydawania posiłków przez otwory podawcze w drzwiach celi mieszkalnej. Rzecznik uznał skargę w powyższym zakresie za zasadną. Z wyjaśnień udzielonych przez organy Służby Więziennej wynika, że Wnioskodawca odbywał karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego. Celi mieszkalne, w których przebywał Wnioskodawca, posiadają wydzielone pomieszczenie stanowiące węzeł sanitarny, w którym zainstalowana jest instalacja wodno-kanalizacyjna. Umywalka umiejscowiona jest na zewnątrz węzła sanitarnego. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej zapewnił, że pawilon mieszkalny D zostanie poddany przebudowie w celu dostosowania węzłów sanitarnych do aktualnych

wymogów, w tym wyposażenia w umywalkę. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kącia sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. W swojej skardze pan Ł. T. podniósł również, że w okresie, w którym przebywał w Zakładzie Karnym, posiłki wydawane były przez otwory podawcze znajdujące się w drzwiach celi (tzw. karmniki). W ocenie Wnioskodawcy taki sposób wydawania posiłków był niezgodny z prawem, a ponadto nie zapewniał odpowiednich warunków higieny. Kwestia wydawania posiłków przez otwory podawcze w drzwiach celi mieszkalnej była już wcześniej przedmiotem skarg uznawanych przez Rzecznika za zasadne. RPO stoi na stanowisku, że każdy osadzony powinien odbierać posiłki osobiście, a ich wydawanie powinno odbywać się przy otwartych drzwiach celi, chyba że realizowaniu takiej praktyki stoją na przeszkodzie szczególne względy dotyczące indywidualnego osadzonego. Przyjęcie innej praktyki nosi cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosowanie takiej zasady na stałe, wobec wszystkich osadzonych, jest uciążliwością nadmierną i nieuzasadnioną, naruszającą godność osób, które zostają jej poddane. W wyniku interwencji Rzecznika w omawianej sprawie Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej poinformował, że w Zakładzie Karnym zaniechano wydawania posiłków przez otwory podawcze w drzwiach celi.

IX.517.1025.2022

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badano skargę osadzonego odbywającego karę pozbawienia wolności, który żalił się, że jako niepalący odbywa spacer wraz z osadzonymi palącymi. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że w zakładzie karnym, w którym przebywał skarżący, spacer odbywają się na placach spacerowych o zróżnicowanej powierzchni. Place wydzielone są pełną zabudową, wykonaną z płyt betonowych, na wszystkich placach spacerowych znajdują się miejsca wyznaczone do palenia. W ocenie Rzecznika na zabudowanych placach spacerowych, na których spacer wspólnie odbywają osoby palące i niepalące, zapewnienie osobom niepalącym właściwej realizacji spaceru w warunkach zapewniających ochronę przed oddziaływaniem dymu tytoniowego jest utrudnione. W sytuacji, gdy plac spacerowy jest otoczony pełnymi ścianami, dym tytoniowy długo utrzymuje się w przestrzeni. W szczególności dotyczy to placów spacerowych o niewielkiej powierzchni. Mając powyższe na uwadze Rzecznik stanął na stanowisku, że osadzeni niepalący realizujący w tej jednostce spacer wraz z osadzonymi palącymi na placu spacerowym nie mają zapewnionej ochrony przed szkodliwym działaniem dymu tytoniowego, co narusza ich prawo do przebywania w

środowisku wolnym od dymu tytoniowego. O zajętych stanowisku Rzecznik poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, zwrócił się również do niego o podjęcie stosownych działań w celu zapewnienia wszystkim osadzonym niepalącym przebywającym w zakładzie karnym, którego dotyczy skarga, respektowania ich prawa do realizacji spaceru w środowisku wolnym od dymu tytoniowego.

IX.517.185.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan I. M., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. Osadzony żalił się, że podczas zapoznawania się z aktami sądowymi w przystosowanym do tego pomieszczeniu, przez cały czas miał ręce skute kajdankami, co znacznie utrudniało mu przeglądanie akt i sporządzanie notatek. Wnioskodawca podniósł, że w ten sposób pozbawiono go prawa do obrony, ponieważ nie był on w stanie zapoznać się z aktami sądowymi i skutecznie odwołać się od wyroku sądu. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie o wyjaśnienia do Dyrektora Zakładu Karnego w G., który wskazał, że akta sprawy wpłynęły do Zakładu Karnego w dniu 15 grudnia 2023 r. Z posiadanej dokumentacji wynikało, że osadzony został zapoznany z aktami w dniach 18 grudnia 2023 r. oraz 23 grudnia 2023 r., zgodnie z poleceniem Sądu Okręgowego we Wrocławiu III Wydział Karny pod ścisłym nadzorem funkcjonariusza działu ochrony. W dniu 23 grudnia 2023 r., po około dwóch godzinach, pan I. M. zakończył zapoznawanie się z aktami, jednak odmówił złożenia podpisu na stosownym oświadczeniu. Nie chciał również udzielić informacji, na której stronie i którym tomie akt zakończył zapoznawanie się z aktami. Dyrektor Zakładu Karnego w G. poinformował ponadto, że osadzony nie zgłaszał uwag dotyczących czasu zapoznawania się z aktami. Osadzony przy przeglądaniu akt podlega bezpośredniemu i stałemu nadzorowi funkcjonariusza działu ochrony. Bezpośrednio przed rozpoczęciem przeglądania akt oraz o jego zakończeniu osadzony poddawany jest kontroli osobistej. Odnosząc się do zarzutu przeglądania akt sądowych w kajdankach założonych na ręce trzymane z przodu, Dyrektor Zakładu Karnego w G. wskazał, że zgodnie z przepisem art. 19 ust. 6 pkt 1 ustawy o Służbie Więziennej, dodanym ustawą o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw, w zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych funkcjonariusze wobec osób pozbawionych wolności, które przebywają poza celą mieszkalną, używają prewencyjnie środka przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tj. kajdanek zakładanych na ręce). Pomieszczenie, w którym osadzony zapoznawał się z aktami sądowymi nie umożliwiło – w ocenie Dyrektora Zakładu Karnego w G. - odstąpienia od użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci

kajdanek. Rzecznik zakwestionował stanowisko przedstawione przez Dyrektora Zakładu Karnego w G., stwierdzając, że prewencyjne użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce wobec każdego osadzonego podczas zapoznawania się z aktami sprawy, narusza jego prawo do obrony. W ocenie RPO, administracja jednostki penitencjarnej powinna w taki sposób zorganizować przeglądanie akt postępowania przez osobę pozbawioną wolności, aby zapewnić jej pełną realizację prawa do obrony, a jednocześnie zapewnić bezpieczeństwo funkcjonariuszowi Służby Więziennej nadzorującemu przeglądanie akt oraz osobom postronnym. Rzecznik uznał zatem omawianą skargę za zasadną.

IX.517.417.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Natan R., przebywający wówczas w Zakładzie Karnym w K. Wnioskodawca podniósł w swojej skardze zarzut niezapewnienia intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych z uwagi na umieszczenie umywalki w celi mieszkalnej poza kąciem sanitarnym. Rzecznik uznał skargę w powyższym zakresie za zasadną. Z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień wynika, że wnioskodawca przebywał we wskazanej jednostce penitencjarnej w okresie od dnia 19 października 2022 r. do dnia 11 lipca 2023 r. Podczas tego pobytu wymieniony kwaterowany był w dwóch celach mieszkalnych, w których drzwi do cel pozostawały zamknięte w porze nocnej, a umywalki usytuowane były poza obrębem kącia sanitarnego. Jako uzasadnienie powyższego Dyrektor jednostki wskazał, że wnioskodawca przebywał w zakładzie karnym typu półotwartego, a zgodnie z dyspozycją art. 110 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej k.k.w.) urządzenia sanitarne w zakładzie karnym tego typu mogą być usytuowane nawet poza celą mieszkalną. Nie sposób jest zgodzić się z przedstawioną powyżej argumentacją. Przepis art. 110 § 3 k.k.w stanowi, że urządzenia sanitarne w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego mogą być usytuowane poza celami mieszkalnymi. Powyższe nie oznacza jednak, że urządzenia sanitarne w celi mieszkalnej mogą być usytuowane poza obrębem kącia sanitarnego. Tym samym, jeżeli we wskazanej jednostce penitencjarnej drzwi do cel mieszkalnych pozostawałyby otwarte w porze nocnej, a osadzeni mieliby zapewnioną możliwość korzystania z udostępnionego na terenie oddziału pomieszczenia wyposażonego w toalety oraz umywalki, to wówczas dodatkowa umywalka usytuowana w celi mieszkalnej istotnie mogłaby znajdować się poza obrębem zabudowanego kącia sanitarnego. Rzecznik stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kącia sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to

przepis § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kącie sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w K. z prośbą o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia osadzonym warunków intymności podczas wykonywania czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej.

IX.517.1680.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany pozbawiony wolności, który skarżył się, że podczas pobytu w zakładzie karnym był umieszczony w celach jednoosobowych, w których kącik sanitarny nie był zabudowany i osoby zaglądające do celi przez wizjer w drzwiach oraz wchodzące do celi mogły widzieć go, gdy wykonywał czynności higieniczne w kącie lub załatwiał potrzeby fizjologiczne. Zgodnie z obowiązującymi przepisami w celach mieszkalnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie wynika także z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik stoi na stanowisku, że w celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kącie sanitarnym, ani bezpośrednio, przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer. Informacje uzyskane w toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego wykazały, iż w jednoosobowych celach mieszkalnych, w których był kwaterowany skarżący, kącik sanitarny nie był zabudowany, ani osłonięty przestoną. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał, iż prawo osadzonego do niekrępującego korzystania z urządzeń w kącie sanitarnym było naruszone i skargę w tym zakresie uznał za zasadną. Zwrócił się jednocześnie do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu spowodowania wykonania osłon kącików sanitarnych w tych celach jednoosobowych w podległej jednostce,

które takich osłon nie posiadają, aby zagwarantowane były właściwe warunki korzystania przez osadzonych z urządzeń w kąciku. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono ponadto, że skarżący był dwukrotnie umieszczony w celi izolacyjnej jako zwykłej celi mieszkalnej, w trybie § 90 ust. 2 obowiązującego wówczas rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Wskazany przepis dopuszczał takie zakwaterowanie osadzonego, w celu zapewnienia porządku, bezpieczeństwa lub powierzchni mieszkalnej, wymagał jednak podjęcia w tej sprawie decyzji przez dyrektora jednostki penitencjarnej. Z przedstawionych Rzecznikowi informacji wynikało, że w przypadku skarżącego taka decyzja nie została wydana. Wobec powyższego należy uznać, że umieszczenie skarżącego w celi izolacyjnej, mimo iż nie został ukarany taką karą, było działaniem bezprawnym. Mając na względzie powyższe RPO uznał, że w efekcie działania administracji więziennej doszło do naruszenia przysługujących skarżącemu praw w przedmiotowym zakresie. Zważywszy, że w obecnym stanie prawnym kwestia kwaterowania w celi izolacyjnej osób nieukaranych taką karą uregulowana jest w analogiczny sposób, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia wystąpieniu w przyszłości podobnych nieprawidłowości.

IX.517.1738.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan T. T. odbywający karę pozbawienia wolności, który podniósł, że podczas pobytu w zakładzie karnym nie ma zapewnionego niekrępującego korzystania z urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej. Ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, iż skarżący był zakwaterowany w celi wieloosobowej, w której umywalka była umiejscowiona poza obrębem kącika sanitarnego. Przepis § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Rzecznik stoi na stanowisku, iż w celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kącikiem sanitarnym i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Zwrócił się jednocześnie do Dyrektora

Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu przeprowadzenia w podległym zakładzie karnym modernizacji cel mieszkalnych w taki sposób, aby umywalki zostały włączone do zabudowanych kąpoków sanitarnych.

IX.517.841.2020

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej nieodpłatnego zatrudnienia osadzonego w Zakładzie Karnym, w wymiarze przekraczającym 90 godz. miesięcznie, mimo braku jego zgody w tym zakresie. Z relacji wnioskodawcy wynikało, że po przybyciu do jednostki zaproponowano mu zatrudnienie w kuchni. Nie wyraził chęci podjęcia pracy, argumentując, iż ubiega się o skierowanie do nauczania w innej jednostce penitencjarnej, zatem jego pobyt w tym Zakładzie Karnym ma być krótkotrwały. Otrzymał informację, iż w przypadku zmiany zdania, może napisać prośbę o zatrudnienie - tego nie uczynił. Mimo tych okoliczności otrzymał polecenie, aby udał się do lekarza medycyny pracy. Gdy odmówił, został pouczone, iż w przypadku niewykonania polecenia zostanie sporządzony wniosek o wymierzenie mu kary dyscyplinarnej. Mając na uwadze treść art. 116 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, polecenie wykonał i uzyskał orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do podjęcia pracy na określonym stanowisku. Z obawy przed grożącymi mu konsekwencjami dyscyplinarnymi podjął pracę w charakterze pomocy kucharza. Podkreślał, iż decyzja ta nie wynikała z jego woli - nie chciał być zatrudnionym z powodu wyżej wskazanego, zwłaszcza świadczyć pracę nieodpłatną, choć miał zobowiązania alimentacyjne i obowiązek naprawienia szkody. Zatem, mimo braku zgody i wniosku o skierowanie do pracy, został zatrudniony nieodpłatnie w wymiarze przekraczającym 90 godz. miesięcznie, co narusza art. 123a § 2 k.k.w. Wobec powyższego, Rzecznik podjął sprawę wnioskodawcy do badania. Z uzyskanych od właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej informacji wynika, że osadzony nie wyraził pisemnej zgody ani nie sporządził pisemnego wniosku o zatrudnienie nieodpłatne, ale wnioskował o nie w formie ustnej. Zwrócił się bowiem do szefa kuchni z zapytaniem o możliwość podjęcia pracy w kuchni. Informował, że wykonywał już taką pracę i posiada badania do celów sanitarno-epidemiologicznych. Uznano zatem, że wystąpił z wnioskiem określonym w art. 123a § 2 k.k.w. Jednocześnie podkreślono, iż ustawodawca nie określił formy tego wniosku. Zastosowanie miało więc w tym przypadku obowiązujące wówczas rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, które dopuszcza wnoszenie wniosków czy prośb w formie ustnej. Osadzony został wówczas poinformowany, że istnieje możliwość

zatrudnienia nieodpłatnego. Poproszony o podpisanie oświadczenia o wyrażeniu pisemnej zgody na zatrudnienie w ww. formie odmówił. Administracja więzienna uznała jednak, że osadzony wyraził zgodę ustnie i podjęto decyzję o wszczęciu czynności związanych z zatrudnieniem skazanego: został skierowany m.in. na badania lekarza medycyny pracy, przeszkolenie do zatrudnienia na określonym stanowisku i w zakresie BHP. Wnioskodawca zatrudniony został w dniu 17 czerwca 2019 r. na stanowisku pomoc kuchenna, na podstawie art. 123a § 2 k.k.w. w wymiarze przekraczającym 90 godz. miesięcznie, tj. 7/8 etatu. Zatrudnienie trwało do dnia 30 sierpnia 2019 r., kiedy to został przetransportowany do innej jednostki penitencjarnej. W przedłożonych Rzecznikowi wyjaśnieniach podkreślono, że skarżący był informowany o formie zatrudnienia i ją akceptował. Świadczy o tym to, że udawał się na miejsce zatrudnienia, podpisywał kartę pracy, nie składał skarg, nie wnosił w przedmiotowym zakresie uwag ani też nie zgłaszał rezygnacji z zatrudnienia. Dodatkowo, otrzymał nagrody z tytułu wykonywania pracy. Analiza nadesłanych informacji dała Rzecznikowi podstawę do stwierdzenia nieprawidłowości w procedowaniu administracji więziennej w przedmiocie skierowania skazanego do zatrudnienia na podstawie art. 123a § 2 k.k.w. Wobec czego, skarga wnioskodawcy została uznana za zasadną. Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego z prośbą o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom w zakresie kierowania osadzonych do zatrudnienia w oparciu o przepis art. 123a § 2 k.k.w.

IX.517.1565.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan J. S., który odbywał karę pozbawienia wolności. Wnioskodawca żalił się, że administracja zakładu karnego niewłaściwie obliczyła termin końca kary pozbawienia wolności, w związku z czym przebywał w zakładzie karnym dłużej niż to wynikało z wyroku sądu. Na prośbę Rzecznika sprawa została zbadana przez sędziego penitencjarnego. Z informacji przedstawionych Rzecznikowi przez sędziego po zbadaniu sprawy wynikało, że wobec skazanego zapadł wyrok łączny, mocą którego wymierzono mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności. Wyrok ten został następnie w dniu 21 września 2023 r. zmieniony przez Sąd Okręgowy w ten sposób, że obniżono karę łączną do 8 miesięcy pozbawienia wolności. Sąd II instancji wymierzył skazanemu karę łączną pozbawienia wolności niższą niż faktycznie już odbyta. W takiej sytuacji zgodnie z przepisem art. 576 § 2 Kodeksu postępowania karnego skazany powinien zostać niezwłocznie zwolniony, jeżeli nie jest pozbawiony wolności w innej sprawie. Zarządzenie o zwolnieniu powinno zostać wydane na rozprawie przez przewodniczącego składu orzekającego po ogłoszeniu

wyroku, a następnie powinno zostać przesłane administracji zakładu karnego. Z dokonanych ustaleń wynika, że w dniu 25 września 2023 r. skarżący przedłożył wychowawcy wyrok Sądu Okręgowego z dnia 21 września 2023 r., który otrzymał w tym dniu w kierowanej do niego korespondencji z Sądu Okręgowego. W związku z powyższym administracja jednostki drogą elektroniczną poinformowała Sąd Rejonowy o aktualnej sytuacji skazanego wskazując, iż koniec kary przypadł na 20 sierpnia 2023 r. i zwróciła się o natychmiastowe sporządzenie dokumentacji skutkującej zwolnieniem skazanego z jednostki penitencjarnej. Jak wynika z dokonanych ustaleń w tym samym dniu do zakładu karnego wpłynął nakaz zwolnienia skazanego: został on zwolniony z jednostki w dniu 25 września 2023 r. o godzinie 15.55. Odpis wyroku Sądu Okręgowego wpłynął do zakładu karnego w dniu następnym, tj. 26 września 2023 r. Poczynione ustalenia nie wykazały nieprawidłowości w działaniu administracji zakładu karnego, wykazały natomiast uchybienie ze strony Sądu Okręgowego. W związku z powyższym Rzecznik uznał skargę pana J. S. w tej części za zasadną. Rzecznik zwrócił się jednocześnie do Prezesa Sądu Okręgowego, któremu wcześniej sędzia penitencjarny przedstawił akta sprawy, o poinformowanie o podjętych w sprawie działaniach. W udzielonej odpowiedzi poinformowano, że zwołane zostało zebranie sędziów Wydziału celem zwrócenia uwagi na zaistniałe uchybienie i wyeliminowania podobnych zdarzeń w przyszłości.

IX.517.488.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się żona osadzonego, który odbywając karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, został poddany testom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej. Wynik testu był pozytywny na obecność fentanylu. Osadzony twierdził jednak, że nie używa narkotyków, natomiast przyjmuje leki mogące mieć wpływ na wynik badania, dlatego domagał się badania weryfikacyjnego. Wyjaśnienia osadzonego nie zostały jednak uwzględnione. Rzecznik zwrócił się o zbadanie przedstawionych zarzutów do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, który potwierdził, że w wyniku przeprowadzonych czynności profilaktycznych z dnia 11 marca 2024 r. osadzonego poddano badaniu na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie, przy użyciu testu Multi Drugs Rapid Test Panel i uzyskano wynik pozytywny. Osadzony został zapoznany z wynikiem testu oraz z treścią sporządzonego protokołu, jednak odmówił jego podpisania, co odzwierciedla odpowiednia adnotacja pod protokołem. W protokole odnotowano również, że osadzony nie wnosił żadnych uwag. W związku z powyższym, osadzonemu został sporządzony wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Skazany w wyjaśnieniach nie

przyznał się do przekroczenia. W dniu 11 marca 2024 r. Zastępca Dyrektora Aresztu Śledczego wymierzył osadzonemu karę dyscyplinarną w postaci pozbawienia możliwości korzystania z widzeń i samoinkasującego aparatu telefonicznego na okres 28 dni. Ponadto, komisja penitencjarna Aresztu Śledczego, po zapoznaniu się z projektem oceny okresowej, podjęła decyzję o zmianie podgrupy klasyfikacyjnej osadzonego z R-2/p na R-1/p. Osadzony został skierowany do dalszego odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej podkreślił, że pouczono osadzonego o możliwości zaskarżenia obu ww. decyzji w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego. Rzecznik nie zgodził się ze stanowiskiem przedstawionym przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Ze zgromadzonej przez Rzecznika dokumentacji sprawy wynika, iż osadzony poinformował funkcjonariusza przeprowadzającego badanie, że przyjmuje zlecone przez lekarza leki, które mogły wpłynąć na wynik testu. Funkcjonariusz miał wówczas stwierdzić, że „to już nic nie zmieni”. Również w piśmie do sądu penitencjarnego osadzony napisał, że: „jeśli rzeczywiście coś wyszło na testach to tylko z leków, które dostałem od służby zdrowia.” Następnie, osadzony poprosił funkcjonariusza o przeprowadzenie badania krwi w celu weryfikacji wyniku testu. Funkcjonariusz stwierdził jednak, że „nie mają takiego obowiązku”. Przepis § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie skazanego pozbawionego wolności stanowi, że w przypadku gdy skazany kwestionuje wyniki badania, o którym mowa w § 2 lub § 3 (czyli badania przeprowadzonego za pomocą testerów), przeprowadza się badanie laboratoryjne moczu skazanego. Rzecznik stoi na stanowisku, że w przypadku, gdy skazany kwestionuje wyniki badania przeprowadzonego za pomocą testerów, to wówczas administracja ma obowiązek, a nie tylko możliwość, przeprowadzenia badania weryfikacyjnego. Osadzony nie tylko poinformował, że przyjmuje zlecone przez lekarza leki, które jego zdaniem mogły zafałszować wynik badania, ale również żądał przeprowadzenia badania krwi. Administracja jednostki nie podjęła działań, do których była obowiązana, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia praw osadzonego. Wobec powyższego, Rzecznik uznał skargę za zasadną, o czym poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, zwracając się równocześnie o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania podobnych uchybień w działaniach podległych mu jednostek penitencjarnych i poinformowanie Rzecznika o stanowisku zajęтым w tej sprawie.

IX.517.608.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan A. K. odbywający karę pozbawienia wolności, który podniósł, że podczas pobytu w zakładzie karnym nie ma zapewnionego niekrępującego korzystania z urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej. Ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, iż skarżący był zakwaterowany w celi wieloosobowej, w której umywalka była umiejscowiona poza obrębem kąpielnicy sanitarnego. Przepis § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Rzecznik stoi na stanowisku, iż w celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kąpielnicą sanitarną i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Zwrócił się jednocześnie do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu przeprowadzenia w podległym zakładzie karnym modernizacji cel mieszkalnych w taki sposób, aby umywalki zostały włączone do zabudowanych kąpielnic sanitarnych.

IX.517.376.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich skierował skargę pan Krystian W., który przebywał w Areszcie Śledczym w W. Wnioskodawca jako zarzut podniósł nieprawidłowe kwaterowanie go z osobami używającymi wyrobów tytoniowych podczas pobytu w Areszcie Śledczym w W. w sytuacji, gdy złożył on deklarację o tym, że jest osobą niepalącą. Na wniosek Rzecznika postępowanie wyjaśniające w przedmiotowej sprawie przeprowadził właściwy miejscowo Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej. Wykazało ono, że w trakcie aktualnego pobytu w Areszcie Śledczym w W. pan Krystian W., jeden dzień tj. 16 marca 2023 roku był zakwaterowany w celi mieszkalnej z osobą palącą. Od dnia 17 marca 2024 roku był już zakwaterowany z osobami deklarującymi się jako osoby niepalące. Dyrektor Okręgowy pomimo krótkotrwałości zakwaterowania pana Krystiana W. w dniu 16 marca 2023 roku z osobą palącą, uznał skargę pana Krystiana W. za uzasadnioną. Działania Aresztu Śledczego w W. należy uznać za sprzeczne z ustawą o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych, lub papierosów

elektronicznych na terenie obiektów jednostek organizacyjnych lub organów podległych lub nadzorowanych przez Ministra Sprawiedliwości i urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, a także w środkach przewozu osób używanych przez te podmioty, zgodnie z którym osoby pozbawione wolności palące przebywają w wyodrębnionych celach mieszkalnych, a osoby niepalące nie mogą być narażone na działanie dymu tytoniowego. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik uznał, że doszło do naruszenia prawa wnioskodawcy do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego.

IX.517.501.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie w celu wyjaśnienia zarzutów dotyczących pobytu pani L.G. w Izbie Wyrzeźwień. W toku postępowania Rzecznik zapoznał się z dokumentacją dotyczącą pobytu skarżącej w Izbie, w tym Kartą ewidencyjną i Kartą stanu zdrowia osoby doprowadzonej, nagraniami z monitoringu oraz wyjaśnieniami udzielonymi przez dyrektora Izby. Ustalenia dokonane na podstawie oglądu zapisu monitoringu z pobytu skarżącej w Izbie nie potwierdziły zarzutu pobicia jej przez personel Izby, ani niewłaściwego traktowania przez realizujących doprowadzenie funkcjonariuszy Policji. Analiza zapisów monitoringu oraz dokumentacji z pobytu skarżącej w Izbie wykazała jednakże nieprawidłowości w postępowaniu personelu Izby. Z zapisów monitoringu wynika, że w czasie doprowadzania do sali zostały wobec pani L.G. zastosowane przez personel środki przymusu bezpośredniego w postaci przytrzymania. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Izby wynika, że o prewencyjnym zastosowaniu środka przymusu zdecydował lekarz, w oparciu o wiedzę o zachowaniu pacjentki podczas wcześniejszych jej pobytów. Obowiązujące przepisy przewidują stosowanie środków przymusu bezpośredniego wobec osoby umieszczonej w izbie wyrzeźwień, która stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, lub niszczy przedmioty znajdujące się w otoczeniu. Fakt zastosowania środków przymusu powinien zostać odnotowany w Karcie ewidencyjnej wraz z informacją, jaki środek został zastosowany, z jakiego powodu i w jakim czasie go stosowano oraz jaka była reakcja podczas stosowania i po zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego. W Karcie ewidencyjnej dotyczącej pobytu w Izbie pani L.G. nie został odnotowany fakt zastosowania środka przymusu bezpośredniego, ani inne, wskazane powyżej informacje. Jedynie w Karcie stanu zdrowia osoby doprowadzonej lekarz zamieścił adnotację o treści „chwyty transportowe”, jednak jest ona nazbyt lakoniczna, aby uznać, że realizuje w sposób należyty obowiązek dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec pacjentki. Niedopełnienie obowiązku

udokumentowania tego zdarzenia powoduje, że nie jest możliwe pełne zweryfikowanie zasadności użycia środka przymusu wobec skarżącej. Na podstawie zapisu monitoringu można stwierdzić, że czynności wykonywane wobec pani L.G. w trakcie pobytu w Izbie realizowane były również przez mężczyzn (pomoc w zdjęciu obuwia i łańcuszka z szyi, doprowadzenie do sali, kontrola stanu pacjentki). W ocenie Rzecznika takie działania były niezgodne z przywołanym wyżej standardem. Mając na uwadze wyniki poczynionych ustaleń, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Izby o podjęcie działań w celu zapobieżenia wystąpieniu w przyszłości podobnych nieprawidłowości w zakresie dokumentowania pobytu pacjentów oraz zapewnienia respektowania w postępowaniu z pacjentami przebywającymi w Izbie zasady wyrażonej w § 8 ust. 6 rozporządzenia w sprawie izb wytrzeźwień i placówek wskazanych lub utworzonych przez jednostkę samorządu terytorialnego.